

САҲА Созмони амният ва
ҳамкорӣ дар Аврупо
Дафтар дар Тоҷикистон

ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА КИТОБИ ИТТИЛООТӢ

САҲА Созмони амният ва
ҳамкорӣ дар Аврупо
Дафтар дар Тоҷикистон

ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

Китоби дарсии таълимӣ ва иттилоотӣ
барои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва
марказҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Душанбе – соли 2016

Китоби дарсии мазкур бо кӯмаки *Созмони Амният ва Ҳамкории Аврупо (Дафтари дар Ҷумҳурии Тоҷикистон будаи он)* дар чорчӯбаи Лоихаи мусоидат ба баробарии гендерӣ ва пешгирии савдои одамон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз ҷониби ин Дафтар амалӣ карда мешавад, ба чоп расидааст.

Маълумоти дар китоби дарсии мазкур дарҷ гардида, натиҷаи кори гурӯҳи муаллифон буда, наметавонад ҳамчун инъикосгари мавқеи расмӣ ва ё нуқтаи назари Дафтари САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб шавад.

Муаллифон:

Казак *Владимир*, мутахассиси байналмилалӣ /подполковники политсия, ҷонишини сардори Сарраёсати Амнияти Чамъияти ВКД-и Молдова;

Алимов Қурбон, мутахассиси миллӣ /полковники мустаъфии милитсия;

Давлатов Маҳмадалӣ, мутахассиси миллӣ /муаллими калони кафедраи психологияи Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон; мутахассиси дипломдор- шарқшинос.

Мунаққид:

Ҳайдарзода Шомурод Ҳайдар, Сардори кафедраи фанҳои ҳуқуқи граждании факултети раками 2-и Академия ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои педагогӣ; подполковники милитсия

Ҳамоҳангсоии нашрия:

Виорелия Русу, Мушовир оид ба масъалаҳои гендерӣ ва пешгирии савдои одамон, *Дафтари САҲА* дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 18А

Тел.: +992 (37) 226 50 14

Факс: +992 (37) 251 01 37

© 2016 Дафтари САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Тамоми ҳуқуқҳо маҳфуз мебошанд. Мазмун ва мундариҷаи нашрияи мазкурро бидуни маҳдудият барои мақсадҳои таълимӣ ва дигар мақсадҳои ғайритижоратӣ, бо зикр намудани ҳатмии Дафтари САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати сарчашма истифода ва нусхабардорӣ намуд.

МУНДАРИҶА

МУҚАДДИМА	5
I. ДАРКИ МОҲИЯТИ ЗУҲУРОТИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА	
1.1. Мафҳуми <i>зӯроварӣ дар оила</i> ва шаклҳои он	8
1.2. Дарки алоқаи мутақобилаи байни мафҳуми <i>зӯроварӣ дар оила</i> ва <i>баробарии ҷинсҳо</i>	10
1.3. Хусусият ва аломатҳои фарқкунандаи <i>зуҳуроти зӯроварӣ дар оила</i>	12
1.4. Хусусиятҳои равонии <i>зӯровар</i> ва <i>ҷабрдида</i>	16
1.5. Стереотипҳо, ривоятҳо ва воқеият дар бораи <i>зуҳуроти зӯроварӣ дар оила</i>	20
1.6. Оқибатҳои <i>зӯроварӣ дар оила</i>	30
II. ҚОНУНГУЗОРИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ, МИЛЛӢ ВА ҶАНБАҲОИ ФАРҶАНГИ ИСЛОМӢ, КИ МАСЪАЛАИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛАРО ШАРҶ МЕДИҶАНД	
2.1. Ӯҳдадорихоии байналмилалии ҳуқуқӣ	34
2.2. Меъёрҳои байналмилалии мубориза бо <i>зӯроварӣ</i> нисбати занон	36
2.3. Стандартҳои байналмилалӣ барои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ	39
2.4. Қонуни ҶТ «Дар бораи пешгирии <i>зӯроварӣ дар оила</i> »	42
2.5. Муқаррароти умумии қонунгузориҳои ҶТ, оид ба пешгирии <i>зӯроварӣ дар оила</i> Ҷавобгариҳои ҷиноятӣ ва маъмурии пешбинишуда барои содир намудани амалҳои <i>зӯроварӣ дар оила</i>	46
2.6. Ҷанбаҳои фарҳанги исломӣ, ки масъалаи муносибатҳои байни зану шавҳар ва <i>зӯроварӣ дар оила</i> ро шарҳ медиҳанд.	54
III. НАҚШИ КОРМАНДОНИ МИЛИТСИЯ ДАР КОРҶОИ МАРБУТ БА МАВРИДҶОИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА	
3.1. Шӯъбаҳои ВҚД ҶТ, ки ба пешгирии <i>зӯроварӣ дар оила</i> ҷалб гардидаанд.	58
3.2. Нақши мақомоти корҳои дохилӣ, вазифа ва функцияҳои	60

онҳо	
3.3. Бақайдгирӣ ва баррасии мавридҳои зӯроварӣ дар оила	64
3.4. Амали кормандони ШВКД баъди расидан ба макони ҳодиса	70
3.5. Хусусиятҳои пурсиши ҷабрдидагон, зӯровар ва дигар иштирокчиёни зӯроварӣ дар оила. Дарки симои ҷиноятӣ-криминалии зӯровар. Тактикаи гирифтани ва сабт намудани баёнот.	86
3.6. Асосҳои тартиб додани суратчаласаҳо (протоколҳо) оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки бо амалҳои зӯроварӣ дар оила, бақайдгирии онҳо, баҳисобгирӣ ва тартиби ирсоли онҳо ба мақомоти судӣ	89
3.7. Амрномаи муҳофизати ҳамчун василаи муҳофизати ҷабрдидагон	98
3.8. Чораҳои пешгирикунанда, ки аз ҷониби кормандони милитсия андешида мешаванд	102

IV. ҶАНБАҲОИ ҲАМКОРИИ КОРМАНДОНИ ШВКД БО ДИГАР МАҚОМОТҲО ДАР САМТИ РАСОНИДАНИ КҮМАК ВА МУҲОФИЗАТИ ҶАБРДИДАГОН АЗ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

4.1. Субъектҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила	124
4.2. Ҳамкорӣ ва амалҳои муштараки кормандони ШВКД бо объектҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила	126

ЗАМИМАҲО

1. Номгуи ихтисорот	136
2. Сарчашмаҳои асосии адабиёт	137

МУҚАДДИМА

Зӯроварӣ дар оила (ЗО) мушкилии дар тамоми ҷаҳон паҳнгардида буда, оқибатҳои қиддие барои ҷабрдидагон аз ҷиҳати ҷисмонӣ, эҳсосотӣ-эмотсионалӣ, молиявӣ ва иҷтимоӣ дошта, на танҳо ба оила, балки ба тамоми ҷомеа низ таъсиргуздор мебошад. Зӯроварӣ дар оила зухуроти хатарноки ҷамъиятӣ мебошад, чунки он дар навбати аввал ҳуқуқи конститутсионӣ ва озодиҳои занон, кӯдакон ва шахсони солхӯрдаро поймол менамояд. Бо ҳамин сабаб ҳам муҳофизати шаҳрвандон аз зӯроварии хонаводагӣ аз тарафи давлат ҳалли як қатор масъалаҳои ҳуқуқӣ, қонунгузорӣ, ташкилӣ, иҷтимоӣ-иқтисодӣ, тиббӣ ва ғайраро тақозо менамояд. Бо ба қувваи эътибор ворид гаштани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 март соли 2013, № 954 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», кормандони шӯъбаҳои ВҚД, ки бевосита бо аҳоли кор мебаранд, аз ҷумла нозирони минтақавии милитсия (НММ), нақши муҳиммеро дар ошкорсозӣ ва пешгирии мавридҳои ЗО дар минтақаҳои хизматрасонии худ ва ҳамчунон Ҷимоя ва дастрасии ҷабрдидагон ба адолати судӣ, бозӣ менамоянд.

Истифодаи роҳи усулҳои касбӣ дар идорасозии мавридҳои ЗО аз мақомоти ҳифзи ҳуқуқ на танҳо дониши аъло дар хусуси қонунгузорӣ ва иҷрои вазифаҳои хизматӣ, инчунин баландбардории мунтазами малакаву маҳоратҳо, иҷрои барномаи ислоҳоти милитсия, ки дар он истифодаи усулҳои байнисоҳавӣ дар ҳалли масъалаҳои иҷтимоии марбут ба ЗО, аз ҷумла ҳамкориҳои фаъол бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, нақши муҳимро мебозад, зарур мебошад. Бо дарназардошти зарурати оморасозии касбӣ ва бозомӯзии мунтазами кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва пеш аз ҳама – нозирони милитсия – онҳое, ки бевосита бо аҳолии мамлакат кор бурда, муқаррароти Қонуни пешгирии ЗО дар ҚТ-ро амалӣ менамоянд – китоби дарсии таълимӣ-иттилоотии мазкур таҳия карда шудааст. Китоби дарсии мазкур моҳияти зухуроти ЗО-ро тавассути призмаи дарки вазъи раванӣ- психологияи ҳуқуқвайронкунанда ва ҷабрдида, аз нав дарк намудани қолабу стереотипҳои мавҷуда дар бораи ЗО ва ҷанбаҳои баробарии гендерӣ, ки аз тарафи давлат ҳамчун ӯҳдадорӣ

оид ба риоя намудани қонунгузори байналмиалӣ ва миллӣ оид ба аксуламал ба ЗО қабул гардидаанд, нақши мушаххаси кормандони милитсия дар мубориза бар зидди ин зухуроти манфии иҷтимоӣ ва ҷанбаҳои усулу равишҳои бисёрсоҳавӣ дар самти расонидани кӯмак ва ҳимоя ба ҷабрдидагони ЗО-ро кушода ошкор менамояд.

Аз ҷониби кормандони милитсия истифодаи усуле, ки бар муҳофизат ва мусоидат дар барқарорсозии ҳуқуқҳо поймолшудаи инсон асос ёфтааст, худ як амалияи мусбиест дар бисёре аз кишварҳои-аъзои Созмони Амният ва Ҳамкории Аврупо ва он унсури асосии концепсияи амният ва бехатарии САҲА, ки маънои онро дорад, ки бе эҳтиром намудани ҳуқуқ ва озодиҳои бунёдии инсон амният ва бехатарӣ вучуд дошта наметавонад. Ба ҳайси давлати-узв дар САҲА, Ҷумҳурии Тоҷикистон барои таъмини баробарии гендерӣ ва мубориза бар зидди ЗО ва зӯроварӣ нисбати занон ўҳдадорӣ қабул намудааст. Ба ҳангоми таҳияи китоби дарсии мазкур чунин усулҳои пешқадами амалияи мубориза бар зидди ЗО, ба мисли пешгирӣ (профилактикаи), таъқиби ҳуқуқвайронкунандаҳо ва муҳофизати ҷабрдидагон ба назар гирифта шуда буданд.

Бо дастгирӣ намудани таҳияи китоби дарсии мазкур, Дафтари САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳори умедворӣ менамояд, ки дастрасӣ ва истифодаи васеи китоби дарсии мазкур ба кормандони милитсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон кӯмак мерасонад, то бар зидди зухуроти ЗО боз ҳам самараноктар мубориза баранд, ки дар маркази диққати он татбиқи қонунҳои мавҷуда ва беҳтарсозии вазъи онҳоест, ки дар ҷустуҷӯи адолати судӣ мебошанд, қарор доранд. Китоби дарсии мазкур ҳамчунон барои мутахассисони соҳаи равоншиносӣ, кормандони марказҳои бӯҳронӣ ва таълимӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, кормандони соҳаи тиб ва рӯҳоният муфид мебошад.

**ДАРКИ МОҲИЯТИ
ЗУҲУРОТИ ЗҶУРОВАРӢ
ДАР ОИЛА**

I. ДАРКИ МОҲИЯТИ ЗУҲУРОТИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛА

1.1. Мафҳуми зӯроварӣ дар оила ва шаклҳои он

Зӯроварӣ дар оила (ЗО) яке аз шаклҳои аз ҳама бештар паҳнгардидаи поймолсозии ҳуқуқ ва озодиҳои инсон мебошад. **Зӯроварӣ дар оила** - зӯроварӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шаҳвонӣ ё иқтисодӣ, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар узви оила содир шуда, боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатии ӯ мегардад ё таҳдиди расонидани чунин зарарро ба вучуд меорад;¹

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 954 аз 19 март соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» чор шакли зӯровариро дар оиларо шарҳ медиҳад:

Зӯровари ҷисмонӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила, ки дар натиҷаи истифода бурдани қувваи ҷисмонӣ боиси расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатӣ шудааст;

Зӯровари рӯҳӣ дар оила - таъсиррасонии қасдонаи рӯҳӣ, паст задани шаъну эътибори як узви оила аз ҷониби дигар узви оила бо роҳи таҳдид, таҳқир, ирғоб ва ё маҷбуркунӣ ба содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ё кирдорҳои, ки барои ҳаёт ва саломатӣ хавфноканд, инчунин ба вайроншавии инкишофи рӯҳӣ, ҷисмонӣ ё шахсӣ оварда мерасонад;

Зӯровари шаҳвонӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила, ки ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсии дигар узви оила таъовуз мекунад, инчунин ҳаракатҳои дорои хусусияти шаҳвонӣ, ки нисбат ба узви ноболиғи оила содир мешавад.;

Зӯровари иқтисодӣ дар оила - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила вобаста ба маҳрум сохтан аз манзили истиқоматӣ, хӯрок, либос, молу мулк ё воситаҳои,

¹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 954 аз 19 март соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» моддаи 1

ки ҷабрдида тибқи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон ба онҳо ҳуқуқ дорад ва ин кирдор метавонад боиси вайрон гардидани солимии ҷисмонӣ, рӯҳӣ ё сар задани дигар ҳолатҳои ногувор гардад;

Бояд қайд намуд, ки тамоми шаклҳои зӯроварӣ ин поймолкунии ҳуқуқ ва озодиҳои инсон мебошад. Зӯроварӣ дар оила дар камтар мавридҳо танҳо дар яке аз шаклҳои дар боло зикр гардида зоҳир мегардад; маъмулан, он ҳамзамон дар таркиби яке аз шаклҳои мухталифи зӯроварӣ нисбати як фард ва инсон иҷро мегардад. Зӯровариҳои ҷисмонӣ ҳамеша ҳамроҳ бо зӯровариҳои рӯҳӣ ва зӯровариҳои шаҳвонӣ бошад бо зӯровариҳои ҷисмонӣ ҳамроҳ мебошад ва барои ҷабрдида оқибатҳои раванӣ дорад. Намунаҳои амалҳои дорои характери зӯроварӣ дошта дар **Ҷадвали 1** оварда шудаанд:

Ҷадвали 1. Намунаҳои амалҳои дорои характери зӯроварӣ дошта:

Мисолҳо дар бораи амалҳои дорои характери зӯроварӣ дошта	
Зӯровариҳои ҷисмонӣ	зарбулаткунӣ, шаппалоқ задан, шатта задан, мӯйкани, сӯзонидан бо дарзмол, сигор, бо ғравғани ғдоғ кардашуда, бо ашё задан, куштор, хорошидан, теладиҳӣ, то ба дарҷаи худкушӣ расондан, маҷбур кардан ба исқоти ҳамл, ҷароҳатдор кардан ва ғғ.
Зӯровариҳои рӯҳӣ	таҳқир кардан, таҳдид намудан, ғдӯғу пӯписа намудан, маҷбуркунӣ, масхаракунӣ, писхандзанӣ, тарсонидан, гунаҳгор кардан, додзанӣ, пастзанӣ, фишордиҳӣ, нигоҳи кинадор, таъқиби доимӣ, назорати доимӣ, аз муошират бо наздикон маҳрум сохтан, бадрашкӣ ва ғғайра.
Зӯровариҳои иқтисодӣ	назорати қатъӣ бурдан аз болои хароҷоти молию пулӣ, манъи қор кардан, манъи таҳсил ва такмили ихтисос намудан, қасдона нобуд кардани моликият, зарар расонидан ба моликияти шахсӣ, ва ғғ.
Зӯровариҳои шаҳвонӣ	Таҷовузи дохили издивоҷ, таҷовуз ба номус, манъи истифодаи воситаҳои пешгирии ҳамл, азияти ҷинсӣ, ҳама намуди рафтори норавои

	шаҳвони, маҷбур кардан ба фоҳишагӣ, силлакунӣ, зуҳуроти рафтори табиати шаҳвонидошта нисбат ба кӯдакон, ба монанди силлакуни ва бӯсаю меҳрубониҳои табиати шаҳвонидошта, луқмаҳои шаҳвонӣ задан, ҳақоратҳои шаҳвонӣ кардан ва ғғ.
--	---

1.2. Дарки алоқаи мутақобилаи байни мафҳуми зӯроварӣ дар оила ва баробарии ҷинсҳо

Давлат ҳуқуқ ва озодиҳои ҳар фардро, новобаста ба миллат, ҷинс, забон, дин, эътиқодоти сиёсӣ, таҳсилот, вазъи иҷтимоӣ ва дороии он, кафолат медиҳад. Мардон ва занон баробар ҳуқуқ мебошанд.² Баробарии гендерӣ маънои онро дорад, ки занон ва мардон бояд дастрасӣ ва имкониятҳои баробар барои рушд ва шароитҳои баробар барои ба таври пурра амалӣ намудани ҳуқуқҳои худро дошта бошанд.

Нишондодҳои омории ВКД ҚТ нишон медиҳад, ки дар 75% мавридҳо занон ҷабрдидагонии зӯроварӣ дар оила мебошанд. Зӯроварӣ дар оила (ЗО) дар нисбати занонро аксаран зӯровариҳои гендерӣ меноманд, чунки он сабаби нақши тобей доштани занон дар ҷомеа рух медиҳад. Дар бисёре аз кишварҳо, ҳуқуқҳои нобаробарии байни занон ва мардон бо сабабҳои қолабҳои стереотипӣ дар муносибат ба нақшҳои гендерӣ рух медиҳанд, ки худ сабаби аслиест барои зӯроварӣ нисбати занон, ва пеш аз ҳама - зӯроварӣ дар оила.

Дар таърихи 19 марти соли 2013 қабул гардидани *Қонун «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила»* дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қадами муҳиммест дар ин самт. Ҳамин тариқ, қабул гардидани санадҳои ҳуқуқӣ дар ин соҳа, эътироф намудани аҳамият ва диққати баланди мақомоти ҳукумати ро оид ба масъалаҳои баробарии гендерӣ ва зӯроварӣ дар оила нишон дода, нишонаест аз омодагӣ дар роия намудани ўҳдадорихои байналмилалии қабулшуда дар самти

² Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, м..17.

риояи ҳуқуқи инсон. Пешгири ва роҳ надодани зӯроварӣ дар оила бар асоси усулу принципҳои асосӣ амалӣ карда мешавад:

- қонуният;
- баробарӣ;
- махфӣ будан;
- дастрасӣ ба адолати судӣ;
- ҳимоя ва беҳатарии ҷабрдида;
- ҳамкориҳои мақомоти идоракунии иҷтимоӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ.

Мавҷуд будани қонунгузори дар соҳаи мубориза бар зидди ЗО шаҳрвандони мамлакатро ўҳдадор менамояд, ки ин қонунгузори роия намоянд. Он ҳамчунон мақомоти ҳифзи ҳуқуқро ўҳдадор менамояд, ки аз болои роияи қонунгузори дар ин соҳа назорат бурда, нисбати шахсоне, ки онро роия наменамоянд аз ҷазо истифода бурда, ҷабрдидагонро ҳимоя намоянд. Дар ин робита, дарк ва фаҳмиши кормандони мақомоти корҳои дохилӣ аз бартариҳои қонун бар қолабҳои стереотипии шаклгирифта дар хусуси нақшҳои мардон ва занон дар оила ва мусоидат намудани онҳо дар решақан намудани муносибатҳои таҳаммулноқӣ нисбати ЗО, сари вақт нишон додани аксуламал ба фактҳои зӯроварӣ ва расонидани ҳимояи зарурӣ ба ҷабрдидагон, хеле муҳим мебошад. Дарки алоқамандии байни зӯроварӣ дар оила ва баробарии гендерӣ (яъне баробарии байни ҷинсҳо) барои бархурди комплексӣ ва шомили кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ба масъалаи ЗО мусоидат менамояд. Консепсияи баробарии гендерӣ расидан ба баробарии ҳуқуқи байни мардон ва занонро дар тамоми соҳаҳои муносибатҳои ҳуқуқӣ, аз ҷумла оилавӣ дар назар дорад. Баробарии гендерӣ, ба сифати як усул ва принцип, аз таҳқиқ намудан ва бартараф намудани монеаҳои иҷтимоие, ки монеи зӯҳур намудани инсон ҳамчун шахсият ва ҳамчунон фароҳам овардани имкониятҳои баробари иҷтимоӣ барои амалисозии шахсияти мардон ва занон дар тамоми соҳаҳои ҳаёт мегарданд, иборат мебошад. Таъмин намудани рушди баробарии гендерӣ, дар ниҳояти қор, ба рушди ҳамоҳанги ҳамаи давлатҳои, ки роҳи тараққи демократиро пеш гирифтаанд, мусоидат менамояд.

Аён аст, ки кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар сафи пеши низоми ошкор намудани поймолкуниҳои ҳуқуқи инсон ва ҷазодиҳии гунаҳкорон қарор доранд. Тибқи вазифаҳои хидмати худ, кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ба таври мустақим бо ҷабрдидагон, ҳуқуқвайронкунандаҳо ва шохидони амалҳои зӯроварӣ дар оила дучор мегарданд. Аз амалҳои касбии онҳо дар аксар мавридҳо ҳаёти ҷабрдидагон зӯроварӣ дар оила, таъмини амалисозии қонун тавассути огаҳсозии аҳоли, татбиқи ҷазо ба гунаҳкорон ва пешгирии ин зухурот вобаста мебошад. Ҳамин тариқ, кӯшишҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти пешгирии ЗО ва ҷазо додани гунаҳкорон, саҳми заруриест дар таъмини баробарии гендерӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

1.3. Хусусият ва аломатҳои фарқкунандаи зухуроти зӯроварӣ дар оила

ЗО ҳамеша хусусияти амалҳои бадқасдонаи зӯровар нисбати ҷабрдида ва нияти ба даст овардани натиҷаи муайяни таъсиррасониро доро мебошад. Моҳияти ЗО аз поймолсозии ҳуқуқҳои шахсӣ ва озодии инсон, ки аз тарафи Эъломияи Ҷаҳонии ҳуқуқи башар – *тамоми одамон дар ҳуқуқҳои худ баробар ва озод мебошанд* (ҳуқуқ барои ҳаёт, бехатарӣ, таҳсилот, муолиҷа, истироҳат ва ғайра) иборат мебошад. Зӯроварӣ – ин чунин поймолкунии ҳуқуқҳо ва озодиҳои инсон аст, ки дар он шахси ҷабрдида ба пуррагӣ таҳти назорат меафтад ва худмуҳофизаткунии ӯро ғайримеҳнат месозад. Ин маънои онро дорад, ки ба ин гуна амал нобаробарии қувваҳо хос аст, ки дар он як тараф нисбат ба тарафи дигар бартарӣ дорад. Амалҳои зӯроварӣ дар оила ҳамчунон бо расонидани зарари муайян- зарари саломатӣ, моддӣ ва маънавӣ марбут мебошад.

Монанд бо дигар ҳуқуқвайронкуниҳои ЗО низ дорои аломатҳои махсус мебошад:

- ЗО як намуди назорат аз тарафи шахси содиркунандаи зӯроварӣ, бар болои шахсеки мавриди зӯроварӣ қарор мегирад. Ба ақидаи зӯровар, дар муқоиса бо дигар усулҳои ғайри зӯроваронаи таъсиррасонӣ, ки саъю кӯшишҳои иловагиро талаб менамоянд,

ин як усули ғаврӣ, самаранок ва натиҷабахше дар самти расидан ба ягон ҳадафи муайян мебошад. Аз сабаби он ки зӯроварӣ дар чорчӯбаи оила ба амал меояд, аксаран ба таври хато онро ҳамчун масъалаи маҳз дохили оилавӣ мешуморанд ва аз ҳамин сабаб ҳам ҷабрдидагон барои гирифтани кӯмак муроҷиат наменамоянд ва ба зӯровар бошад пӯшидани чунин далелҳои ЗО имконпазир мегардад;

- Маъмулан, зӯроварӣ аз ҷониби шахсе содир карда мешавад, ки шахси ҷабрдида дар муносибат бо ӯ дар вазъи тобеият қарор дорад;
- ЗО ин амали якқарата намебошад ва маъмулан он сари ҳар чанд вақт такрор мешавад. Агар ҷораҳои зарурӣ андешида нашаванд, эҳтимоли шиддат гирифтани ЗО бо оқибатҳои худ, то ҳадди ҳалокати ҷабрдида, вучуд дорад;

ЗО аз дигар шаклҳои зӯроварӣ бо чунин хусусиятҳо фарқ мекунад:

- ЗО бо мақсади таҳти назорат қарор додан ва бартарӣ ба даст овардани як узви оила бар болои узви дигари оила ба амал меояд;
- Зӯровар ҳамеша ба ҷабрдида дастрасӣ дорад. Дар фазои хусусии хона маконе нест, ки ҷабрдида тавонад дар он ҷо пинҳон шавад ва дар ҳолати бехатарӣ бошад ва аз ҳамин сабаб ҳам зӯровар ба пуррагӣ ҷабрдидаро таҳти назорати худ қарор медиҳад;
- ЗО ба таври давра, бо такроршавии мавридҳо ва аксаран бо шиддату золимии бештар сурат мегирад;
- Тамоми аъзои оилае, ки дар он зӯроварӣ вучуд дорад, ба таври бевосита ва ё бовосита ҷабрдида мегарданд (аъзои оила худ мавриди зӯроварӣ қарор мегиранд ва ё шоҳиди амалҳои зӯроварӣ мегарданд);
- Ҳамчун оқибати зӯроварӣ дар оила, ғтағйироти шахсияти тамоми иштирокдорони ин зуҳурот ба амал меояд. Зӯровар батадрич эҳтироми шахсиро гум намуда, намудҳои муайяни рафторро зоҳир менамояд, ки тавассути он кӯшиш менамояд, ки ба вазъият мутобиқ шавад. Мутаносибан занони ҷабрдида нисбати зӯровар ва ҳатто фарзандони худ рафтори бадҷаҳлона ва агрессивӣ нишон медиҳанд ва фарзандони дар фазои зӯроварӣ ба воя расида, маъмулан «аз рӯи мерос» рафтори зӯроваронаро дар муносибат

- бо ҳамшарикони ояндаи худ ва ё фарзандон, агар сари вақт рафтори худро дарк ва ё бознигарӣ нанамоянд, қабул менамоянд;
- Дар байни зӯровар ва ҷабрдида робитаи эҳсосотӣ-эмотсионалӣ вучуд дорад. Ҷабрдидагон эҳсосоти шадиди вобастагӣ аз зӯровар доранд ва ҳатто агар касе аз бегонагон муқобили он чорае бинад, метавонанд тарафи зӯроварро гирад. Чунин тарзи рафтори тарафгиронаи ҷабрдида (дилбастагии паталогии ҷабрдидагон нисбати зӯроварон) дар илми равоншиносӣ ҳамчун *синдроми Стокгольм* номида мешавад;
 - Аксаран фактҳои ЗО махфӣ нигоҳ дошта мешаванд. Қисми хеле ками ҷабрдидагон аз ЗО хоҳиши онро доранд, ки дар хусуси он чи бо онҳо дар оила мегузард, нақл намоянд. Аъзои ҷамъият дар мавридҳои ЗО даҳлат наменамоянд, бо чунин фикр, ки чунин фактҳо кори шахсии ҳар як оила мебошад, ки худ як гумроҳиест, ки дар бисёре аз кишварҳо паҳн гардидааст.

Давраи будани зӯроварӣ дар оила

Зухуроти зӯроварӣ дар оила хусусияти давраи дорад; он худ ба худ ба охир намерасад, гарчанде ки дар байни мавридҳои марҳилаҳои оромӣ низ вучуд дошта метавонанд. Дар марҳилаҳои оромӣ зӯровар метавонад дар хусуси руҳдода таассуф хӯрад ва ба ҷабрдида қавл диҳад, ки дигар ба чунин ҳодисаҳо роҳ нахоҳад дод. Дар марҳилаи «моҳи асал» зӯровар ҷабрдида бовар мекунонад, ки ба ӯ боз як бори дигар фурсат диҳад, гарчанде ки дар воқеият ин маъноӣ додани боз як фурсати дигар барои такрори амалҳои зӯроварӣ мебошад, агар зӯровар дар ҳақиқат ҳам рафтору кирдори худро тағйир надиҳад. Ҳамин тариқ, ЗО метавон ба се марҳилаҳои муносибатҳои зӯроварона тақсим намуд:

Марҳилаи 1. Ҷамъшавӣ ва афзоиш ёфтани ташаннуҷ ва шиддат

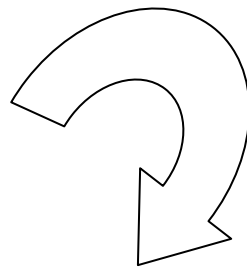
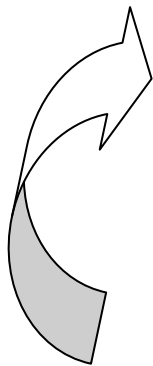
Марҳилаи 2. Худи зӯроварӣ

Марҳилаи 3. «Моҳи асал».

Давраи ЗО бо хусусиятҳои асосии ҳар яке аз марҳилаҳо дар нақшаи зерин тасвир ёфтааст:

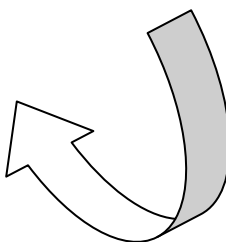
МАРҲИЛАИ 1.

Зам шудан ва афзоиш ёфтани ташаннуҷ ва шиддат
Зӯровар рафтори ҳарифи худро таҳти мушоҳида қарор медиҳад, баҳонае барои гунаҳкор намудани ӯ ва барои ҳар чизи дигар ҷустуҷӯ менамояд, як норозигии норавшане ба миён меояд, ки баъди он таҳдидҳо сар мезананд, зӯровар вазъиятеро ба миён меорад, ки бо ёрии он мекушад, ки муомилаи бераҳмонаи худро бо ҳамшарикаш асоснок намояд. Ҳамшарики дигар бошад, дар навбати худ, хеле эҳтиёткорона рафтор менамояд ва бо ҳар роҳ кушиш менамояд, ки ба зӯроварӣ роҳ надиҳад. Дар ин марҳила одатан ҷабрдида ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муроҷиат наменамояд, ва агар ин воқеият рух диҳад, он гоҳ ин амал зӯроварро боз ҳам ба амалҳои пархошгаронаи бештар тела медиҳад. Бо ҳуди ҳамин сабаб ҳам кормандони мақомоти корҳои дохилӣ бояд ба шаклҳои сабуки пархошгарӣ ва зӯроварӣ бо тамоми диққат бархӯрд намуда, ҳама намуди иттилоот оид ба ЗО-ро, новобаста аз дараҷаи вазинии ҷиддӣ қабул намоянд.

МАРҲИЛАИ 3. «Моҳи асал»

Ин як давраи оромии гайриодӣ мебошад. Зӯровар тамоми қувваашро ба он сарф менамояд то назоратро аз болои ҷабрдида нигоҳ лорад: узр мепурсад, ором мегардад, муҳаббати зиёд зоҳир менамояд, тӯҳфаҳо тақдим менамояд. Чунин марҳилаи сулҳу оромиши «моҳи асал» метавонад ба ҷабрдида умеди онро диҳад фикр кунад, ки ин дафъа зулмкор дар ҳақиқат ҳам тағйир ёфтааст. Чунин як ҳаёле ба вучуд меояд, ки гӯё дар байни ҳамшарикон аз нав як муносибати отифӣ ва эҳсосоти ба вучуд омада бошад. Давраи зӯроварӣ тақрор мегардад. Хеле аҳёнан зоҳиршавии зӯроварӣ яқарата боқӣ мемонад. Бо мурури замон чунин мавридҳо зудтар тақрор мешаванд ва онҳо боз ҳам вазинтар мегарданд. Давраи зӯровариро метавон пора намуд, агар ҷабрдида фавран мавриди якумро набархад ва муқовимат нишон диҳад ва ё барои кӯмак муроҷиат намоянд. Хешу таборон, дӯстон, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, равошнинсон дар ҳолатҳои ЗО метаонанд кӯмак

МАРҲИЛАИ 2. Амалҳои бевоситаи зӯроварӣ

Як пасткунии шиддат ва ташаннуҷро тавассути зарба заданҳо ва ё дод заданҳо дар бар мегирад. Агар ҷабрдида муқовимат намоянд, зӯровар боз ҳам бераҳмтар мегардад. Ин «бозии қудрат» барои он пешбинӣ гардидааст, ки ба ҷабрдида нишон диҳад, «ки дар хона хӯчаин мебошад». Ин марҳила метавонад аз рӯи замон тӯлонӣ бошад ва ё ба таври лаҳзай ба вучуд ояд. Ҷабрдидагон аксаран вазинии зарбу латҳоро пинҳон медоранд ва ё онҳоро сабабҳои ҷароҳатҳои манзилӣ маънидод менамоянд ва кӯмаки духтурон ва ташхиси – экспертизаи тиббиро раъд менамоянд. Расонанд,

1.4. Хусусиятҳои раванӣ-психологии зӯровар ва ҷабрдида

Таҳлили рафтори зӯровар дар замони содир намудани амалҳои зӯроварӣ ва ё замони бевосита баъди содир намудани он имкон медиҳад, ки як қатор хусусиятҳои раванӣ ва рафтории чунин фард ҷудо карда шаванд:

- Зӯровар пеши роҳи қаҳру ғазаби худро гирифта наметавонад; дар ҳолати ташаннучи раванӣ ӯ худро идора карда наметавонад; ӯ наметавонад фикрҳои изтиробангез ва асабонияти худро, ки сабабгори рафтори пархошгарона ва таҷовузгаронаи ӯ мегарданд, таҳти назорат гирад;
- Аксуламали таҷовузкоронаи зӯровар ба таври ғаврий зоҳир мегардад, ва ӯ талаб менамояд, ки дархостҳоиаш ба таври ғаврий қонеъ гардонида шавад;
- Зӯровар оқибатҳои рафторҳои худро ё эҳсос намекунад ва ё онҳоро дарк намекунад; наметавонад гуноҳи худро дарк намояд, дар вучуди ӯ эҳсоси азоби вичдон вучуд надорад ва ӯ метавонад аз худ бепарвоии пурра нишон дода, ҳатто метавонад девонаавзоъ шавад, ӯ дар аксар ҳолатҳо гуноҳро ба сари дигарон меандозад; дар аксар ҳолатҳо ӯ худро «таҳқиршуда» мешуморад ва чунин мепиндорад, ки ҳама чиз барои ӯ иҷозат дода шудааст. Дар хусуси мартабаи мард ва зан дар ҷомеа ақидаи мутлақ дорад;
- Зӯровар танқидро таҳаммул наменамояд ва барои дарки рафторҳои худ қобилияти маҳдуд дорад; ӯ рафтори худро ҷинойт намешуморад ва барои рафторҳои худ шарҳу асоси муайянро пайдо менамояд. Дар муносибат бо атрофиён ӯ дағал буда (аз он ҷумла бо кӯдакон) ва эҳсоси раҳму шафқат зоҳир намекунад ва аксаран дамдӯзд гардида аз одамон канорагҷӯӣ менамояд;
- Зӯроварон метавонанд аз истифодаи маводи спиртдор ва ё психотропӣ (маводи муҳаддир ва ғайра) сӯистифода барад, ва дар ҳолати ғайри ҳушёрӣ онҳо боз ҳам пархошгартар ва таҷовузгартар мегарданд.
- Дар аксар мавридҳо зӯровар нисбати ҳамшарикӣ худ дараҷаи аз ҳад зиёди рашк зоҳир менамояд;

- Зӯровар метавонад дар чашми одамони ғайр худро «ҳамчун ҷавони воқеан ҳам хуб нишон диҳад»;
- Зӯровар дар аксар мавридҳо таҳдид ба худкушӣ ва ё таҳдиди куштани ҷабрдида менамояд, агар онҳо (ҷабрдида ва кӯдак) ўро тарк намоянд.

Дар айни замон, шахси ҷабрдида аз 30-ро метавон бо чунин тарз тавсиф намуд:

- Ҷабрдида дорои дараҷаи пасти хударзёбӣ ва худқадркунӣ мебошад; ў дар амалҳои худ хиҷолатӣ ва ғайриқотеъона рафтор менамояд, аз таҳқир шудани шаъну шарафи худ хеле зиёд азобу ранҷ мекашад; ҷабрдида бо сабабҳои азобу азияти хавфу хатарҳо ва изтиробҳои думболагиркунанда эҳсоси нотавонӣ, ранҷ ва азият зоҳир менамояд;
- Ҷабрдида дар рафтору муносибати худ бо ҷаҳони атроф канораҷӯӣ зоҳир менамояд; ў хеле кам бо аъзои оила ва дӯстон муошират менамояд;
- Ҷабрдида ба худ аҳамият намедиҳад, метавонад дар бораи худкушӣ фикр намояд ва ҳатто кӯшиши худкушӣ намояд;
- Ҷабрдида метавонад хӯрдани хӯрокро рад намояд ва ё онро аз ҳад зиёд истеъмол намояд, ў метавонад аз машруботи спиртдор сӯистифода намояд ва ё майли истеъмоли маводи мухаддир намояд;
- Дар муносибат бо одамон, ҷабрдида (махсусан аз ҷинси зан) ҳамеша нигоҳи худро мегурезонад, махсусан аз одамоне, ки бо зӯровар аз як ҷинс бошанд ва ў гирён мешавад; ба одамон нобовар мегардад махсусан ба одамоне, ки бо зӯровар аз як ҷинс бошанд (масалан, занони ҷабрдида нисбати мардон эҳсоси нобоварӣ зоҳир менамоянд);
- Нисбати фарзандони худ эҳсоси сард ва ва ё душманона зоҳир менамояд.

Ҷабрдида нотавонӣ ва беқудратии худро дар қотеъ ва бочуръат набудан дар хусуси дарёфт намудани кӯмак ва дар масъалаи аз зӯроварӣ халос шудан чунин шарҳ медиҳад:

- ӯ боварӣ дорад, ки ҳама чиз ором мегардад, ва ӯ умед дорад, ки дар оянда метавонад чунин вазъиятро таҳти назорати худ қарор диҳад;
- ӯ аз ҷиҳати молиявӣ аз зӯровар вобастагӣ дорад ва ҷои рафтан надорад, ӯ имкони иҷора гирифтани хона ва ё кор карданро низ надорад;
- ӯ аз зарбу лат ва ё куштори зӯровар тарсу ҳарос дорад;
- ӯ бо ҳамшарик ҳисси муҳаббат дорад, хоҳиши бо ӯ буданро дорад ва хавфи аз даст додани кӯдакро баъди гирифтани талоқ эҳсос менамояд; аз он дар ҳарос мешавад, ки талоқ метавонад ба кӯдак зарар расонад; хавф аз он вазъияте дорад, ки дар он ҷабрдида метавонад дар чашми оила, дӯстон ва ҷомеа бадбахт намудор гардад; аз номуайяни дар оянда хавф дорад, аз ҳолати аз даст додани хона, моликият ва ё хатари бо кӯдакон бидуни маош дар кӯча мондан хавфу ҳарос дорад; Додани диққати асосӣ ба сифатҳои мусбии зӯровар, боварӣ ба ваъдаҳои ӯ дар хусуси ислоҳ гардидан ва дигар тақроран амалҳои зӯроварӣ содир накардан.
- Муносибати таҳаммулпазиронаи ҷомеа ба ин масъала (мавҷуд будани стереотипҳо дар хусуси нақши мард ва зан дар ҷомеа) монеи мурочиат намудани ҷабрдида барои кӯмак мегардад;
- Ҷабрдидагон дар содир гаштани амалҳои зӯроварӣ худро гунаҳкор мешуморанд: «*Ман худам гунаҳкорам ... сабаби он дар худи ман аст*»; худтанқидкунии возеҳ дар хусуси вазъи худ («*Ман аз ҳад зиёд фарбеҳ ... логар... бемор. корношоям мебошам*» ва ғайра) ва он, ки худ мустақиллона ҳаёти худро бурда наметавонад;
- Ҷабрдида дар ҳолати афсурдагӣ ва нобоварии доимӣ қарор дорад: «*Ҳеҷ чиз ба ман кӯмак карда наметавонад*»;
- Фишори равонии ҷабрдида, ки ба хастагӣ ва афсурдагии аз ҳад зиёд овардааст: «*Ман аз ҳад зиёд хаставу бемадорам ва ба гумон аст, ки аз дасти ман ягон кор барояд*»;
- Ҳарос аз ақидаи аҳли ҷомеа дар хусуси он, ки занон масъулияти фазои оила ва некӯаҳволии онро бар дӯш доранд; фишор аз ҷониби ҳешу таборон - «*ӯ шавҳари ту ва падари*

фарзандони туст»; хоҳиши бо тамоми васила нигоҳ доштани оила;

- Замоне ки ҷабрдида ягон дастгирии иҷтимоӣ ва ё ҳуқуқиро нисбати худ намебинад;
- Имкониятҳои ҷисмонии маҳдуд, ки ҷабрдидаро дар ҳолати вобастагӣ аз зӯровар қарор медиҳад;
-

Сабабҳои асосии муроҷиат накардани ҷабрдидагон барои кӯмаку ёрӣ аз инҳо иборатанд:

- Ҳарос дар баробари амалҳои зӯроварӣ ва аз ҳуди шахси зӯровар;
- Мавҷуд набудани марказҳои зидди бӯҳронӣ ва паноҳгоҳҳои дарозмӯҳлат, камбудии барномаҳои кӯмакрасонӣ ба ҷабрдидагон, ки тавассути онҳо дарёфти кӯмаку дастгирӣ имконпазир мебошад;
- Кӯмаки нокифоя ва ё ғайри қобили дастрасии ҳуқуқии марбут ба гирифтани талоқ, дастури муҳофизатӣ ва амрномаҳо оид ба ҳабсгирии шахси ЗО содир намуда ва маҳдудкунандаи амалҳои ӯ;
- Кӯшишҳои бенатичаи ҷабрдида дар дарёфт намудани кӯмак аз берун ба он оварда мерасонад, ки ҷабрдида дигар ба шахсони масъул дар масъалаҳои ҳалли мушкилиҳои оилавӣ бовар накунад;
- Ҷабрдида (махсусан занон) аз он ҳарос менамояд, ки одамони атроф ӯро барои муроҷиат намуданаш ба сохторҳои зарурӣ бо мақсади расонидани «зарар» ба шавҳари худаш маҳкум хоҳанд намуд; дар бисёре аз мавридҳо ҷабрдидагон ЗО дар баробари мушкилиҳои худ танҳо, бидуни кӯмаки хешу таборон ва аъзои ҷомеа мемонанд; дараҷаи пасти шуури ҷамъиятӣ оид ба масъалаҳои ЗО боз ҳам бештар ошкорсозии ҳолатҳои ЗО-ро мушкилтар менамояд;
- Фикру ақидаҳои кӯҳна ва анъанаҳо зани ҷабрдидаро паси деворҳои хона зиндонӣ менамоянд, дастрасии иттилоот оид ба мавҷуд будани қонунгузорӣ дар бораи чораҳои ҳимояро барои ӯ маҳдуд менамоянд ва ӯ наметавонад дуруст дарк намояд, ки зӯроварӣ дар оила ин ҷиноят мебошад;

- Тачрибаи собиқи манфии мурочиат барои дарёфти кӯмак ба хадамоти давлатӣ боварии онҳоро аз байн бурда, мувофиқан ҷабрдидагонро аз мурочиати такрорӣ ба онҳо боз медорад.

1.5. Стереотипҳо, ривоятҳо ва воқеият дар хусуси зуҳуроти зӯроварӣ дар оила

Стереотипҳо-қолабҳое, ки ба зӯроварӣ дар оила марбут мебошанд ин аз намунаҳои қолабии барои дарки қабулшудаи ҷомеа, тафсир додани ин зуҳурот дар мавриди тавсиф намудани муносибатҳои оилавӣ, ки бар пояи иттилооти дар ҷомеа паҳнгардида асос ёфтаанд ва ё аз тачрибаи ҳаёти гирифта шудаанд иборат мебошанд. Низоми стереотипҳо дар бораи ЗО аз воқеиятҳои иҷтимоии ин ва ё он ҷомеа таркиб ёфтааст. Стереотипҳо аксаран ба пешбовариҳои одамоне, ки маъмулан хатогиҳои муҳокимарониҳои худро дарк наменамоянд вобастагӣ доранд. Паҳн гардидан (баъзан аз як насл ба насли дигар гузаштан) ва реша давонидани стереотипҳо дар ҷомеа ба таври мустақим ба дастрасии маҳдуди аҳоли ба маълумоти эътимоднок, ки моҳияти аслии ин зуҳуротро мекушояд марбут мебошад.

Стереотипҳо

Стереотипи №1: Нақшҳо ва мавқеи ҷинси «қавӣ» ва «заиф»

Ба паҳн гардидани зуҳуроти ЗО аксаран он эътиқоду бовариҳои мусоидат менамоянд, ки тавассути таълимоти иҷтимоӣ ба даст омадаанд ва онҳо ба тақсим намудани возеҳи нақшҳо ва интизории мавҷудаи ҷинсҳои «қавӣ» ва «заиф» оварда мерасонанд. Як ақидаи барғалате мавҷуд аст, ки тибқи он зан (ва маҳз занон бештар аз ҳама ва дар аксар мавридҳо яқини бо кӯдакон, ҷабрдидагонҳои ЗО мебошанд) бояд бечуну чаро ба мард тобеъ бошад ва он, ки «занро сари ҳар чанд вақте бояд латту кӯб намуд». Чунин стереотипҳо дар ҷабрдида ҷисси шарм, бечуръатӣ ва эҳсоси гуноҳро нигоҳ дошта, ҷисси ноумедӣ, нотавонӣ ва пассививу бефаъолиятиро дар онҳо амиқ намуда, имконияти баромадан аз ин ҳалқаи зишти сарбастаро, ҳатто замоне ки худӣ ҷабрдида чунин имкони қатъ намудани

муносибатҳоро дорад, боз ҳам мушкилтар менамояд. Дар бештари мавридҳо ҷабрдидагон худро дар ҳодисаҳои руҳдода гунаҳкор мешуморанд ва барои содир шудани он худро масъул медонанд. Дар аксар мавридҳо ба ҷабрдидагон чунин менамояд, ки зӯровар ҳақ дорад, ки золим бошад, онҳо ҳатто замоне ки таҳқир шаванд ҳам ўро ҳақ мебароранд, кӯшиш менамоянд, ки гуноҳи худро дар рафтори худашон ёбанд ва гуё ки худӣ онҳо сабабгори он зӯроварӣ гардида бошанд.

Як ақидаи хеле паҳнғашта он аст, ки зани ҷабрдида худ сабабгори руҳ додани мавриди зӯровариро мебошад, чун ў натавонистааст нақшero, ки барояш ҷудо гардидааст ба хубӣ анҷом диҳад, ки он аз тобеъ будан, гапдaro ва мулоим будан иборат мебошад. Дар воқеият бошад, масъулияти зӯроварӣ 100%, новобаста ба рафтори ҷабрдида бар дӯши зӯровар мебошад. Ҳар як шаҳрванди кишвар, новобаста ба ҷинс, барои ҳаёти беҳатар дар манзили худ ҳақ дорад ва ў бояд донад, ки барои зӯроварӣ ягон асос ва сафедкунӣ вучуд надорад ва он, ки гуноҳи содир намудани амали зӯроварӣ ба пуррагӣ бар дӯши он касе аст, ки онро содир намудааст.

Стереотипи № 2: «ЗО – ин худ як зухуроти оддӣ ва муқаррарӣ мебошад»

Зеҳният ва менталитете, ки тибқи он зӯроварӣ дар оила - «ин зухуроти оддӣ мебошад» ва ин чизест, ки «мешавад» ва дар хусуси он набояд ҳарф зад, боз ҳам мустаҳкамтар ба стереотипҳо ва ривоятҳои вобаста мебошанд, ки дар муҳити иҷтимоӣ роиҷ мебошанд. Зӯровариҳои хонаводагӣ на танҳо маъноӣ як қатор амалҳои таҷовузи ҷисмониро дорад, балки он маъноӣ шаклҳои зӯровариҳои равонӣ, шаҳвонӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодиро низ дорад. Дар воқеият, ЗО дар ягон шакли худ шароитҳои асосноккунандаи худро надорад. ЗО ин масъалаи қудрат ва назорат мебошад, ки дар решаи давонидани он аз ҳама бештар ақидаҳои, ки аз худ карда шуда аз насл ба насл оварда шудаанд, мусоидат менамоянд. Тамоми намудҳои зоҳиршавии зӯроварӣ ин интиҳоби оқилонаи зӯровар ва амалҳои, ки ба таври давраӣ руҳ медиҳанд: мавриди зӯроварӣ баъди он ба амал меояд, ки дар он зӯровар тамоми далелҳои худро, ки тавассути онҳо қурбонии худро таҳти назорат нигоҳ медорад, ба охир мерасанд. Новобаста ба вазъи мушаххас, ҳар як инсон бояд донад, ки гуноҳ ба гардани он

шахсест, ки зӯровариро содир намудааст. Ҳар як инсон ҳаққи ҳимоя аз зӯровариро дорад. Дар дохили ҳалқаи зӯроварӣ боқӣ мондан, азияткашии хомушона, нигоҳ доштани сир ва эътироф намудани «чизи оддӣ будани» зӯроварӣ танҳо рӯйпӯш кардани рафтори ҷинояткоронаи зӯровар мебошад. Аз ҷониби дигар, одамони зиёде мебошанд, ки худ падару модарони зӯровар ва ситамгар доштанд, вале дар ҳаёти оилавии худ рафтори тамоман дигарро интихоб намудаанд. Ҳатто агар таҷрибаи кӯдакӣ барои кӯдак захмвар ва шадид бошад ҳам, қарори қабул намудани модели рафтору кирдор дар оилаи шахсии худ ин интихоби шахсии ҳар як инсон мебошад, яъне, ҳар як инсон доимо роҳи интихоберо дорад, ки дар оянда, дар оилаи худ шахси зӯровар нагардад.

Стереотипи № 3: «Зӯроварии хонаводагӣ - ин тарзи ҳаёт»

Чунин як ақидаи барғалате мавҷуд аст, ки гӯё 30–ин тарзи ҳаёт ва ё роҳи «дуруст» дар ҳал намудани низоъҳои дохили оилавӣ бошад. Омили боз ҳам дар оянда боқӣ мондани ин зуҳурот ва интиқол додани 30 аз як насл ба насли дигар ин сатҳи баланди таҳаммулпазирии он аз ҷониби ҷомеа мебошад. То замоне ки ин зуҳурот аз насл ба насл гузаронида мешавад, 30 як чизи «оддӣ», ки барои ҳар як оила хос мебошад, шуморида хоҳад шуд. Вале ин ҳолати «оддиро», ки ба он бисёриҳо одат кардаанд, бояд тағйир дод. Амалҳои аз қабл омӯхташуда ва барқасдонаи зӯроварӣ, ки ба зуҳуроти зӯроварии хонаводагӣ хос мебошанд, ҳамчунон таъсири кӯтоҳмуддат ва дарозмуддати таъсиррасонӣ ба ҷабрдида, ҳамагӣ манзараи даҳшатнок, мураккаб ва хатарноки он зуҳуротро тасвир менамоянд, ки мубориза бар зидди он бояд дар авлавияти чорҷӯбаи барномаҳои иҷтимоии ҳар яке аз ҷомеаҳо қарор гирад.

Ривоятҳо

Стереотипҳо дар аксар мавридҳо муҳити мусоидеро барои рушд ёфтани ривоятҳо фароҳам меоранд. Ривоятҳои аз ҳама бештар паҳнгардидаи марбут ба масъалаҳои 30 дар **Ҷадвали 2** оварда шудааст.

Чадвали 2. Ривоятҳо ва воқеиятҳо дар хусуси зӯроварӣ дар оила

Ривоят:	Зӯроварӣ дар оила хосси оилаҳои номуваффақ мебошад
Воқеият:	Зӯроварӣ ҳам дар оилаҳои фақир ва ҳам дар оилаҳои доро вомехӯрад ва он аз вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии оила вобаста намебошад, чунки он масъалаи қудрат ва назорат ва инчунин интиҳоби рафтори зӯровар мебошад. Ақида дар хусуси он, ки 30 бештар дар байни оилаҳои фақир паҳн гардидааст аз он сабаб пайдо гардидааст, ки эҳтимоли он вучуд дорад, ки оилаҳои муваффақ метавонанд фактҳои зӯровариро бештар пинҳон намоянд.
Ривоят:	«30 бо сабабҳои надоштани малакаҳои муошират пайдо мегардад»
Воқеият:	Чунин як ақидаи барғалате мавҷуд аст, ки шахсони ба зӯроварӣ бештар майл дошта малакаву маҳорати муошират ва ё қобилияти ифода намудани эҳсосоти худро надоранд. Ин ақида ҳатто модели рафтори зӯроварро дар марҳилаи бо ном «моҳи асал», ки баъди ҳодисаи зӯроварӣ пайдо мешавадро рад менамояд: зӯровар аз воқеаи руҳдода таассуф меҳӯрад, узр мепурсад ва ваъда медиҳад, ки ин рафтор дигар такрор нахоҳад шуд. Амалҳои зӯроварӣ аз рӯи ангега ва шакли зоҳиршавӣ аз ҳам фарқ менамоянд ва аз ҳамин хотир ҳам сифатҳои шахсӣ ба таври якҷониба рафтору кирдори зӯроваронаи фардро муайян наменамоянд. Соддалавҳона мебуд, агар чунин ҳисоб карда шавад, ки ягон хусусияти характер ва кирдор, ҷавобгари рафтори зӯроварона мебошад, ки аз ҷониби шахсияти ҷисмонӣ ва ё рамзии инсонӣ зоҳир мегардад. Чунин сифатҳои шахсӣ, ба мисли ҷой надоштани худидоракунии, дараҷаи паст ва ё набудани эмпатия, низоъҷӯӣ ва таҷовузкорӣ, таҳаммулнопазирӣ, дараҷаи пасти ҳударзёбӣ ва надоштани эҳтироми шахсӣ, майл ба вобастагиҳои

	машруботи спиртдор ва ғайра ҳамагӣ он таркибҳо ва заминаҳоеанд, рафтору кирдори зӯроваронаро шакл медиҳанд.
Ривоят:	«Ин ЗО набуда, балки танҳо як хархаша асту бас»
Воқеият:	Дар байни ҷанҷол, низоъ ва зӯроварӣ фарқ вучуд дорад: агар дар мавриди хархаша ҳариф ақида ва ё қарори шахсии худро исбот карданӣ бошад, пас дар мавриди амалҳои зӯроварона бошад ҳариф мақсади бор намудани назорати худро пайгирӣ намуда, ба таври ошкоро қудрати худро аз болои инсони дигар намоиш медиҳад.
Ривоят:	«Зӯроварӣ дар оила – ин як масъалаи шахсӣ мебошад, ки ба он набояд ягон кас даҳолат намояд»
Воқеият:	ЗО ин ҳуқуқвайронкунии дорои хусусияти шахсӣ намебошад, балки ҷинояти ҷиддие зидди шахсият маҳсуб мегардад. Анна барои ҳамин ҳам давлат қонунҳои заруриро қабул менамояд ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бошанд ваколатдоранд, ки бо ин зуҳурот мубориза баранд. Оқибатҳои дорои хусусияти фароғир ва комплексӣ барои ҷабрдидагон ва ба фарзандони онҳо ин зуҳуротро ба як масъалае табдил медиҳад, ки ба таври алоҳида ба ҳар як фард ва ба таври умумӣ бошад ба тамоми ҷамъият дахл дорад.
Ривоят:	«Ҷабрдидагон аз ЗО –танҳо занон мебошанд»
Воқеият:	Тибқи омили ВКД ҚТ, 75% тамоми ҷабрдидагон занҳо мебошанд ва мутаносибан 25% ҷабрдидагонро бошад мардҳо ташкил медиҳанд. Он воқеият, ки ҷабрдидагон ҳамчунон метавонанд мардҳо низ бошанд, аз он шаҳодат медиҳад, ки новобаста бар он, ки зӯровар аз кадом ҷинс бошад, ӯ бояд барои ҳуқуқвайронкунии содирнамуда ба ҷазо кашида шавад ва монанд бар он, новобаста ба ҷинси ҷабрдида, зан ва ё мард бояд аз тарафи сохторҳои дахлдор кӯмак ва ҳимоя дарёфт намояд.

Ривоят:	«Истеъмоли машруботи спиртдор ва маводи мухаддир боиси ЗО мегарданд»
Воқеият:	Ягон далеле ва ё ягон нишонае вучуд надорад, ки аз он шаҳодат диҳад, ки машруботи спиртдор сабаби бевоситаи зӯроварии оилавӣ гардида бошад. Шаҳодатҳое мавҷуданд, ки бар ҳамзистии истеъмоли машруботи спиртдор ва зӯроварии оилавӣ ва мусоидати онҳо бар амалҳои зӯроварӣ далолат менамоянд. Омори ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки танҳо дар нисфе аз мавридҳои ЗО, мардон таҳти таъсири машруботи спиртдор қарор доштанд ва он, ки мавридҳои ЗО дар кишварҳое, ки дар онҳо истеъмоли машруботи спиртдор маҳдуд мебошанд низ ҷой дорад.
Ривоят:	«Мардони зӯровар қудрати таҳти назорат қарор додани эҳсосоти таҷовузгаронаи худро надоранд»
Воқеият:	Мардони таҷовузгар аксаран ба ин ақида бовар доранд, чунки барои ҷавоб додан ба кирдорҳои худ омода намебошанд. Аксари онҳое, ки занҳои худро зерӣ зарбу лат қарор медиҳанд, эҳсосоти таҷовузгаронаи худро дар назди дигар одамон, масалан, дар назди дӯстон ва ё ҳамкорон, замоне ки зарурат барои қудрат ва назорат вучуд надорад, метавонанд назорат намоянд, яъне зӯроварӣ ин амали бошуурона мебошад. Дар аксар ҳолатҳо, шавҳарони таҷовузгар ҳамшарикҳои худро зерӣ зарбу лат қарор медиҳанд ва на сардори худ ва ё нозирӣ минтақавиро. Баъзеҳо кӯшиш менамоянд, ки дар оила саҳтгир ва бадҷаҳл бошанд ва саъй мекунанд, ки аз худ ягон асареро нагузоранд ва ин ҳам бори дигар аз хусусияти бошуурона доштани амали зӯроварӣ шаҳодат медиҳад.
Ривоят:	«Мардони таҷовузгар аз ҷиҳати равоӣ носолим ва ё савдой-психопат мебошанд»
Воқеият:	Таҳқиқотҳои клиникӣ мардонро, ки занҳои худро таҳти зарбу лат қарор медиҳанд, чунин пешдодвариро тасдиқ

	<p>наменамоянд. Аксарияти мутлақи мардони таҷовузгар аз бемориҳои равонӣ ранҷ намекашанд ва шахсиятҳои савдой-психопатӣ маҳсуб намегарданд. Бисёре аз зӯроварон одамони муқаррарӣ мебошанд, аксаран шахсони бозътибор мебошанд ва метаонанд худро назорат намоянд.</p>
Ривоят:	<p>«Мардони таҷовузгар барои он чунинанд, ки дар кӯдакӣ онҳоро мезаданд ва ё ҷазо медоданд ва ё онҳо аз оилаҳои баромадаанд, ки дар онҳо зӯроварӣ ҷой дошт»</p>
Воқеият:	<p>Гарчанде ки зухуроти зӯроварии хонаводагӣ бештар аз ҳама дар байни онҳое вомехӯрад, ки худ дар хурдӣ ҷабрдида ва ё шоҳиди ЗО буданд, вале ба ҳар ҳол, омори ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки тақрибан 20% мардони таҷовузгар чунин таҷрибаро дар оилаҳои волидайнӣ худ аз сар нагузаронида буданд.</p>
Ривоят:	<p>«Агар як маротиба мавриди ЗО ҷой дошта бошад, дигар он такрор намешавад»</p>
Воқеият:	<p>Аксарияти ҷабрдидагон аз ЗО барои рафтори зӯровар масъулиятро эҳсос менамоянд ва барои руҳ додани зӯроварӣ худро гунаҳкор медонанд. Онҳо боварӣ доранд, ки зӯровар ҳақ дорад, ки бадҷаҳл бошад ва ҳатто ўро, ҳангоме ки ўро таҳқир менамоянд, бо кам нишон додани амали зӯроварӣ, сафед кардаву ҳақ мешуморанд. Фикри зарурат барои сабркунӣ. Ба хотири он, ки «зӯроварӣ дер ё наздик хотима меёбад» - худ як фикри хатарнок мебошад, ки ҷабрдидаро дар ҳолати канораҷӯӣ, ноумедӣ ва бефаъолиятӣ нигоҳ медоранд. Дар воқеият бошад, ЗО худ ба худ хотима намеёбад, чунки ин зухурот хусусияти давраӣ дорад. Дар байни ду мавриди зӯроварӣ метавонад як лаҳзаи оромӣ, меҳрубонӣ аз ҷониби зӯровар, лаҳзае, ки дар давоми он ў ба таври тантананок ваъда медиҳад, ки «дигар чунин амал ҳаргиз такрор намешавад», пайдо гардад. Дар мисли чунин вазъият ҷабрдидагон боварӣ доранд, ки ба</p>

	<p>зӯровар боз як шансу фурсати дигаре медиҳанд, вале дар асл бошад ва дар аксар ҳолатҳо, ин худ як ҷузъе аз давраи давомноки мавридҳои нави зӯроварӣ мебошад. Қадами якуме, ки ҷабрдидагон метавонанд бардоранд-ин он аст, ки онҳо дигар бо вазъи зӯроварӣ таҳаммул нанамоянд, дигар зӯровариро «кори оилавӣ» нашуморанд ва барои дарёфти кӯмаки махсус мурочиат намоянд. Иштирок дар барномаи дастгирии ҷабрдидагони зӯроварӣ барои онҳо дастрасиро ба кӯмакҳои ройғони равонӣ, ҳуқуқӣ ва ғайра осон менамояд, то ки онҳо мураккаб будани оқибатҳои ЗО –ро дарк намоянд ва аз рӯи онҳо тасмимҳои дурустero барои нигоҳ доштани ҳаёти худ ва бехатарии худ қабул карда тавонанд. Намунаи мусбии кишварҳои мухталиф ин мавҷуд будани ҳадамоти махсуси кор бо шахсони зӯровар мебошад.</p>
Ривоят:	«Ҷабрдида худ сабаби сар задани зӯроварӣ мебошад ва ӯ барои ин сазовор аст»
Воқеият	<p>Маъмулан, тарафдорони ин гуна изҳорот он нафароне мебошанд, ки ба он боварӣ доранд, ки зӯроварӣ ин худ як шакли қабули ҳалли низоъҳо дар муносибатҳои байнишахсӣ мебошад ва он, ки ЗО-ин кори хусусии дохили оила мебошад.</p> <p>Бисёре аз мардоне, ки занҳои худро озору азият медиҳанд, худро дар ин кирдорҳои худ гунаҳкор намеҳисобанд бо гумони он, ки ба ин кор онҳоро худи занҳо тела додаанд. Бо ҳамин тарз, онҳо кӯшиш менамоянд, ки гуноҳро ба дӯши ҷабрдида партоянд ва худро бо сафедкунию ҳимоя таъмин намоянд. Баъзан шахсони наздики атроф низ ба ин ақида розӣ мебошанд, чун фикр мекунанд, ки занеро, ки «муқобили шавҳари худ мебарояд» таҳаммул намудан кори мушкिल аст ва табиист, ки «шавҳар баъзан аз вазъи худ берун мешавад». Зӯроварӣ худ наметавонад василае бошад барои ҳалли низоъҳо, ва зӯроварон ҳақ</p>

	<p>надоранд, ки дар муқобили ҳамшарикони худ, бо вучуди ҷой доштани «дасиса ва провокатсияҳо» аз зӯрӣ ба кор гиранд. Бояд дар хотир дошт, ки ҳеҷ кас сазовори бадрафторӣ ва бераҳмӣ намебошад ва аз ин рӯ амалҳои зӯроварӣ дар оила ба пуррагӣ масъулияти зӯровар аст. Ақида дар хусуси он, ки ҷабрдидагон сабабгори зӯроварӣ мебошанд ва онҳо барои ин сазовор мебошанд, мутлақо ғалат мебошад. Ҷабрдидагон аз ЗО ба он ниёз доранд, ки онҳоро шунаванд, бехатарӣ дошта бошанд, дар хусуси муқаррароти қонун ва ҳадамоти кӯмакрасонӣ, эҳтироми онҳо, ҳаққи интиҳоб, боварӣ ба онҳо, дар хусуси бегуноҳии онҳо дар кирдори зӯровар, дарки мураккабии зуҳуроти ЗО ва оқибатҳои онҳо иттилоъ дошта бошанд.</p>
<p>Ривоят:</p>	<p>«Ба қурбонӣ латту кӯб хуш меояд, вагарна ӯ худ инро таҳаммул намекард»</p>
<p>Воқеият:</p>	<p>Дар воқеият ҷабрдидагон дар бораи мавридҳои зӯроварӣ кӯшиш менамоянд, ки сухан нагуянд ва тасмиме нагиранд ва ин барои он нест, ки ҳар он чӣ бо онҳо мегузарад, барояшон хушоянд аст, балки аз он сабаб аст, ки онҳо аз оқибатҳои, ки метавонанд дар оянда рух диҳанд дар ҳарос мебошанд. Ин ривоят бар асоси он мушоҳидаҳои асос ёфтааст, ки бисёре аз занон бо вучуди таҳқиру азиятҳои кашида ҳанӯз ҳам бо ҳамсари худ боқӣ мондаанд. Як қатор сабабҳои мавҷуд мебошад, ки бар асоси онҳо занҳо азиятдиҳандаи худро тарк намеkunанд: надоштани маблағҳои молиявӣ, стереотипҳои паҳншуда оид ба нақши чинсҳо дар ҷомеа, мавҷуд набудани паноҳгоҳҳо, ҳарос аз оянда ва ғайра. Мутахассисоне, ки ба ҷабрдидагон ЗО кӯмак мерасонанд медонанд, ки ҷабрдидагон ҳеҷ гоҳ ба роҳати дар хусуси зӯроварӣ сухан намеронанд, баръакс дар ин бора бо як дарду алам сухан ронда, мехоҳанд ин мавзӯро зудтар хотима бахшанд. Шаклҳои зоҳиршавии зӯроварӣ гуногун мебошад ва онҳо аз ҷониби зӯровар ба мақсадҳои таҳдид, тарсонидан ва</p>

	нигоҳ доштани назорат аз болои ҷабрдида ба кор бурда мешаванд. Аммо дар канор ва танҳо гузоштани ҷабрдида ва маҳрум намудани ӯ аз дастгириҳои иҷтимоӣ, баромадани ҷабрдидаро аз он доираи зӯроварӣ бе дастгирии берунӣ ва кӯмакҳои махсус, ғайриимкон мегардонад.
Ривоят:	«Ҷабрдидагон барои нигоҳ доштани муносибатҳои оилавӣ масъул мебошанд»
Воқеият:	Бунёд намудани муносибатҳои оилавӣ аз ҳамшарикон, ҳамроҳангсозиҳои амалу фаъолиятҳои муштарак ва гузаштан аз мафҳуми «ман» ба мафҳуми «мо»-ро талаб менамояд. Ҳатто агар муносибатҳои оилавӣ бар муҳаббат, таҳаммулпазирӣ, таҷрибаҳои ҳаёти (мусбӣ ва ё манфӣ) асос ёфтаву ноғузир бар муносибатҳои оилавӣ таъсир расонанд ҳам, баъзан низоъ ва муносибатҳои шиддатнок низ дар байни онҳо ба вуҷуд меояд. Замоне ки низоъ то ба ҳадди ЗО мерасад, бисёре аз зӯроварон қурбонии худро ба он гунаҳкор меҳисобанд, ки онҳо натавонистанд он муносибатҳои «олиҷаноби» то он дам вуҷуд доштаро нигоҳдоранд. Бо қарор доштан дар таҳти фишори қудрат ва назорати зӯровар, аксари ҷабрдидагон ба ин гуна айбдоркуниҳо тан медиҳанд ва нерӯи худро барои «оромкунонӣ», «қонеъгардонӣ» ва «ба ҷанҷол накашонидани» зӯровар сарф менамоянд. Бо таҳаммул намудани зӯроварӣ, ҷабрдидагон ба таври бешуурона он ташаннучу шиддат дар муносибатҳоро, ҳамзамон бо мубориза бурдан бо эҳсоси гуноҳдушмани пурзӯртарини дарунии худ, нигоҳ медоранд.
Ривоят:	«Бояд бо тамоми васила оиларо нигоҳ дошт, ҳатто агар дар оила байни ҳамшарикон зӯроварӣ ҳам ҷой дошта бошад»
Воқеият:	Агар муносибатҳо дар оила вайрон шуда бошанд (яъне, дар воқеият аллакай оила вуҷуд надошта бошад), ва дар ин байн рафтору кирдори зӯровар тағйир наёфта бошад ва бо мурури солҳо боз ҳам шадидтар гашта бошад, ин воқеият метавонад барои ҷабрдида ва фарзандони ӯ

	оқибатҳои вазнин дошта, баъзан ин ба баҳои ҳаёти ҳуди ӯ низ метавонад анҷом ёбад. Манзил барои ҷабрдида ба зиндон табдил меёбад ва барои ҳамин ҳам кунди дар мурочиат барои кӯмак метавонад «ҳукми маргро» дошта бошад. Анна барои чӣ сари вақт ба ҷабрдида кӯмак расонидан, маҳкум намудани амалҳои ҷинояткоронаи зӯровар ва андешидани чораҳои пешгирикунанда, хеле муҳим мебошад.
--	--

Аз ҳамин хотир ҳам, надониستاني хусусиятҳои зуҳуроти ЗО ва ғайриқонунӣ будани онҳо, паҳн гардидани стереотипҳои маъмулӣ ва инчунин ривоятҳо хатари аз сари нав қурбонишафии ҷабрдида аз ЗО, ҳам аз ҷониби аъзои ҷомеа ва ҳам аз ҷониби шахсоне, ки тибқи вазифаҳои хидматӣ ӯҳдадор мебошанд то ҳимояи ҷабрдидагон ва ҷазои гунаҳкорони ЗО таъмин намоянд, афзоиш медиҳад.

1.6. Оқибатҳои зӯроварӣ дар оила

Зӯроварӣ дар оила як қатор оқибатҳои манфӣ ва вазнини, ҳам дарозмуддат, ҳам кӯтоҳмуддат, ҳам бевосита (барои ҷабрдидагон) ва ҳам бавосита (барои шахсони ба ҳангоми амалҳои зӯроварӣ ҳузур дошта) дорад. Зӯроварӣ дар оила сатҳи бехатарии тамоми аъзои оиларо поин оварда, боварии онҳоро ба атрофиён аз байн мебарад. Оқибатҳои манфӣ ҳам дар ҳуди ҷабрдида, ҳам дар тамоми аъзои оила, ҳам дар ҳуди зӯровар ва тамоми ҷомеа ба таври умум, мушоҳида карда мешавад. Оқибатҳоро метавон дар сатҳҳои ҷисмонӣ, равонӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мушоҳида намуд.

• Оқибатҳои ҷисмонӣ барои ҷабрдидагон

Агар сухан дар бораи вазъи саломатӣ равад, онгоҳ ҷабрдида метавонад ҷароҳатҳои ҷисмонии дараҷаҳои гуногуни вазниниро бардорад, ки метавонанд замон ва маблағҳои муайянеро барои барқарорсозӣ талаб намоянд. Вобаста ба дараҷаи вазнинӣ, ҷароҳатҳои ҷисмонӣ метавонанд ба оқибатҳои кӯтоҳмуддат ва

дарозмуддат, то ҳадди маъҷубият, корношоҷамии ҷузъӣ ва ё пурра ва ҳатто марғи ҷабрдида оварда расонад.

• Оқибатҳои раванӣ барои ҷабрдидагон

Дар хусуси саломатии раванӣ бошад, ҷабрдида бо сабабҳои ситамҳои аз сар гузаронида дучори як қатор таконҳои эҳсосотӣ-эмотсионалии муваққатӣ ва ё доимӣ, ба мисли афсурдагиҳои шадид ва музмин, тарсу ваҳм, беҳобӣ, хобҳои даҳшатноку кобус ва ғайра мегардад. Вобаста ба шиддат ва давомнокии амалҳои зӯроварӣ, метавонанд таҳрифҳо дар шахсият ва рафтору кирдор, то ҳадди дастзанӣ ба худкушӣ рух диҳанд. Ҳамчунон метавонанд як қатор намудҳои вобастагиҳо (ҷабрдида ба истеъмоли машруботи спиртдор ва маводи муҳаддир паноҳ мебарад) дар онҳо шакл гиранд.

• Оқибатҳои иқтисодӣ барои ҷабрдидагон

Вазъияти касбӣ ва иқтисодии ҷабрдида метавонанд бо сабабҳои набудани ҷои кор ва ё аз даст додани он бар асари манъ намудани ӯ аз машғулшавӣ бо кор аз ҷониби ҳамшарикӣ ӯ ва ё барпо намудани саҳнаҳои рашк, илова бар ғайриимкон гардидани қору машғулияти комил ва пурмаъно бо сабабҳои оқибатҳои зӯроварии ҷисмонӣ, зарар бинанд. Даромадҳои нокифоя ва ё набудани онҳо метавонанд сабаби аз ҷиҳати молиявӣ вобаста гардидани ҷабрдида аз зӯровар, махсусан дар ҳолатҳои набудани манбаъҳои иловагии даромад (вазъият боз ҳам мураккабтар мегардад, агар дар зиммаи ҳамшарик боз кӯдакони ноболиғ бошанд) гарданд. Ҷабрдидагон, ки имкони нигоҳ доштани ҷои кори худро пайдо менамоянд, дар мутамаказ намудани диққати худ ба кор ба мушкилиҳо дучор мегарданд ва наметавонанд натиҷаҳои аз онҳо интизорро бо сабабҳои он фишорҳои, ки аз тарафи таҷовузкор ба ӯ ворид карда мешаванд, ба даст оваранд.

• Оқибатҳои иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон

Аз нуқтаи назари иҷтимоӣ, ҷабрдида ба таври тадриҷӣ ва дар ниҳояти кор ба пуррагӣ аз оилаи васеъ, дӯстон ва аъзои ҷомеа дар канор ва танҳои мемонад. Маҳдудкунии иҷтимоӣ яке аз омилҳои аз

ҳама чиддие мебошад, ки аломати ноком гаштани кӯшишҳои аз таъсири ҳамшарик халосшавро нишон медиҳад.

• **Оқибати зӯроварӣ дар оила барои зӯроварон:**

- ҷазои маъмурӣ ва ё ҷиноятӣ, ҳабскунии ҷиноятӣ;
- доғдор гардидани шаъну эътибор;
- радшавии иҷтимоии зӯровар аз ҷониби аъзои ҷома, хешу таборон ва дӯстон, ва дар оқибат рӯ овардан ба машруботи спиртдор ва этиёд ба маводи мухаддир- наркомания;
- майл ба худкушӣ.

• **Оқибатҳои зӯроварӣ дар оила барои ҷома**

Ба таври умумӣ оқибати аз ҳама паҳнғаштатарин барои ҷома иборат аст аз:

- хароҷоти иловагӣ барои таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, хароҷот барои муқаррароти ҳуқуқи юридикӣ, таҳлилҳои тиббӣ ва муолиҷаи ҷабрдидагон;
- хароҷот барои нигоҳубини зӯроварон дар муассисаҳои ҷазодихӣ- пенитенсиарӣ;
- қолабҳои стереотипӣ ва ҷазо надодани гунаҳкорон ба паст гардидани нақши занон дар ҷома ва саҳми онҳо дар рушди ҷома мусоидат менамояд;
- оилаҳои вайроншуда, талоқу ҷудошавиҳо, тарбияи ноқисӣ фарзандон.

**ҚОНУНГУЗОРИИ
БАЙНАЛМИЛАЛӢ, МИЛЛӢ
ВА ҶАНБАҲОИ ФАРҶАНГИ
ИСЛОМӢ, КИ МАСЪАЛАИ
ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛАРО
ШАРҶ МЕДИҶАНД**

II. ҚОНУНГУЗОРИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ, МИЛЛӢ ВА ЧАНБАҲОИ ФАРҲАНГИ ИСЛОМӢ, КИ МАСЪАЛАИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛАРО ШАРҲ МЕДИҲАНД

2.1. Ӯҳдадорихои байналмилалии ҳуқуқӣ

Дар давоми ду даҳсолаи охир зӯроварӣ нисбат ба занон ба сифати яке аз шаклҳои таъъиз ва поймолкунии ҳуқуқи инсон-зан мавриди баррасӣ қарор мегирад. Бунёд намудани асосҳои ҳуқуқӣ ва сиёсии шомил барои ҳалли масъалаҳои зӯроварӣ нисбати занон ва қабули қонунҳо аз рӯи ин масъалаҳо дар ҳоли ҳозир самтҳои асосии фаъолиятҳо дар сатҳҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ маҳсуб мегарданд.

Бар ҳамин асос, ЗО ин поймолкунии ҳуқуқ барои ҳаёт, дахлнопазирии ҷисмонӣ ва равонӣ, ҳуқуқи таҳти шиканча, муомилаҳои ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шараф қарор нагирифтани маҳсуб мешавад. Давлат барои ҳар як инсон новобаста ба наҷод, ранги пуст, ҷинс, забон, дин ва ё дигар вазъ амалисозии ҳуқуқ ва озодиҳоро кафолат медиҳад.

Меъёру стандартҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳимояи ҳуқуқи инсон

1) **Эълومияи умумии ҳуқуқи башар** (Тибқи қарори 217 А(III) Маҷмаъи Умумии СММ дар санаи 10 декабри соли 1948 қабул гардидааст):

Моддаи 1. «Тамоми одамон озод ва баробар дар шаъну шараф ва ҳуқуқ таваллуд мешаванд»

Моддаи 2. «Ҳар як инсон бояд дорои тамоми ҳуқуқҳо ва тамоми озодиҳое, ки дар Эълумияи мазкур эълон гардидааст, бидуни ягон фарқ дар нисбати наҷод, ранги пуст, ҷинс, забон, дин, этиқодоти сиёсӣ ва ғайра, баромади миллӣ ва ё иҷтимоӣ, вазъи моликият, табақа ва ғайра, бошад.»

Моддаи 5. «Ҳеҷ кас бояд зери шиканча ва ё муомилаҳои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва ё таҳқиркунандаи шаъну шараф ва ҷазо қарор нагирад»

2) **Созишномаи байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ** (бо қарори 2200 А (XXI) Маҷмаъи Умумии СММ аз 16 декабри соли 1966 қабул гардидааст):

Моддаи 6 қ. 1 «Ҳуқуқ барои ҳаёт ҳаққи чудонашавандаи ҳар як инсон мебошад. Ин ҳуқуқ аз ҷониби қонун муҳофизат карда мешавад. Ҳеч кас наметавонад ба таври озодона аз ҳаёт маҳрум кунонида шавад».

Моддаи 23 қ. 1 «Оила ин ҷузъи табиӣ ва асосии ҷомеа мебошад ва дорои ҳаққи муҳофизат аз ҷониби ҷамъият ва давлат мебошад».

3) **Конвенсияи зидди шиканча ва дигар муомилаҳо ва ҷазоҳои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва ё таҳқиркунандаи шаъну шараф** (Бо қарори 39/46 Маҷмаъи Умумии СММ аз 10 декабри соли 1984 қабул гардидааст):

Моддаи 1 қ. 1 «шиканча маънои ҳама намуд амалеро дорад, ки ба ягон шахс ба таври бадқасдона тавассути расонидани дарду азияти шадиди ҷисмонӣ ва ё маънавӣ, бо мақсади аз ӯ ва ё аз шахси сеюм гирифтани маълумот ва ё эътироф, ҷазо додани ӯ барои амале, ки ӯ ва ё шахси сеюме содир намудааст ва ё бар он гумонбар мебошад, ҳамчунон бо мақсади тарсонидан ва маҷбур намудани ӯ ва ё шахси сеюм ва ё бо ҳар гуна сабабе, ки бар таъбири дорои ҳама намуд хусусият асос ёфтааст, замоне ки чунин азият ва ё дард аз ҷониби шахсони мансабдори давлатӣ ва ё дигар ашхос, ки ба сифати расмӣ амал менамояд ва ё бо ташвиқи онҳо ва ё бо иттилои онҳо ва ё розигии хомӯшонаи онҳо рух медиҳад».

Вазъи марбут ба тасвиб-ратификатсияи санадҳои бунёдии СММ аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон дар **Ҷадвали 3** оварда шудааст

Ҷадвали 3. Вазъ оид ба тасвиб-ратификатсияи санадҳои СММ аз ҷониби ҶТ

Номи санад	Санаи тасвиб-ратификатсия
Созишномаи байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ (СБҶИИФ)	04/01/1999
Протоколи якуми иловагӣ ба СБҶШС	04/01/1999
Протоколи дуюми иловагӣ ба СБҶШС	
Конвенсия оид ба аз байн бурдани тамоми шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (КАТЗ)	26/10/1993
Протоколи иловагӣ ба Конвенсия оид ба аз байн бурдани тамоми шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (ПИ ба КАТЗ)	Имзо гардидааст 07/09/2000
Конвенсия оид ба ҳуқуқи кӯдак (КПР)	26/10/1993

2.2. Стандартҳои байналмилалӣ оид ба мубориза бар зидди зӯроварӣ нисбати занон

Конвенсия оид ба аз байн бурдани тамоми шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (КАТЗ)

Конвенсияи мазкур соли 1980 қабул гардида, соли 1981 ҳукми қонун даромад. Дар КАТЗ мафҳуми «дискриминатсия нисбати занон» муайян гардида чунин эълон гардидааст, ки давлатҳои-аъзо таъбиз нисбат ба занонро дар тамоми шаклҳои он маҳкум менамоянд. Ба мақсади пешбурди сиёсати аз байн бурдани таъбиз нисбати занон, иштирокдорони Конвенсия ўҳдадор мегарданд, ки:

а) усулу принципҳои баробарҳуқуқии мардон ва занонро дар конститутсияҳои миллии худ ва ё дигар қонунгузориҳои мувофиқи худ, агар ин ҳанӯз иҷро нашуда бошад, ворид намоянд, ва тавассути қонун ва дигар василаҳои мувофиқ татбиқи ин принципро таъмин намоянд;

б) қабул намудани чорабиниҳои қонунгузорӣ ва ғайра, аз ҷумла таҳримҳо, дар он ҷое, ки зарур мебошад, ба мақсади манъ намудани ҳама намуди таъбиз нисбат ба занон;

в) таъсис додани ҳимояи қонунии ҳуқуқи занон бар асоси баробарӣ бо мардон ва тавассути судҳои миллии салоҳиятнок ва дигар муассисаҳои давлатӣ, таъмин намудани ҳимояи самараноки занон дар муқобили ҳама намуд амалҳои таъбиз;

г) худдорӣ аз содир намудани ҳама намуд амалҳои таъбизомез ва ё амалиётҳои нисбати занон ва таъмин намудани амали мақомот ва муассисаҳои давлатӣ мутобиқи ин ўҳдадорӣҳо;

д) қабул намудани тамоми чораҳои зарурӣ баҳри аз байн бурдани таъбиз нисбат ба занон аз ҷониби ҳама шахсон, ташкилотҳо ва ё корхонаҳо;

е) андешидани тамоми чораҳои зарурӣ, аз ҷумла ҳуқуқӣ, барои тағйир додан ва ё бекор намудани қонунҳои амалкунанда, қарорҳо, одатҳо ва амалияҳои, ки хосияти таъбизӣ нисбат ба занон доранд;

ж) бекор намудани тамоми муқаррароти қонунгузори ҷиноятии худ, ки дорои хусусияти таъбиз нисбат ба занон мебошанд.

Дар ин санад ҳамчунон усулу методҳои ва мақсадҳои қабули чораҳои муваққатии махсус, ки ба тезонидани барқарорсозии баробарии воқеии байни мардон ва занон дар тамоми соҳаҳо равона шудаанд, пешбинӣ карда шудаанд. Илова бар он чораҳои иҷро ва назорат аз болои иҷрои ин Конвенсия муайян карда шудаанд. Ҳамчунон як кумитае оид ба аз байн бурдани таъбиз нисбати занон таъсис дода шудааст³.

Дар зимни тавсияҳои умумии худ таҳти № 19 (соли 1992) оид ба зӯроварӣ нисбат ба занон Кумитаи аз байн бурдани таъбиз нисбати занон таъкид намудааст, ки «тибқи меъёрҳои умумии ҳуқуқи байналмилалӣ ва муқаррароти созишномаҳои мушаххас оид ба ҳуқуқи инсон, он метавонад бар болои давлатҳо... ҷавобгариро

³ Конвенсия оид ба аз байн бурдани тамоми шаклҳои таъбиз нисбат ба занон, с..17 қ.1

барои кирдоре, ки аз ҷониби шахсони алоҳида содир гаштааст, аз ҷумла, агар ин давлатҳои аҳамияти заруриро барои пешгирӣ намудани ҳуқуқ ва ё таҳқиқ намудани амалҳои зӯроварӣ, ҷазои гунаҳкорон ва пардохти ҷуброн зоҳир накарда бошанд, ҳамл намояд»⁴.

Кумита оид ба аз байн бурдани таъъиз нисбати занон аз давлатҳои-аъзо даъват ба амал овард то нуқтаҳои зеринро таъмин намоянд:

- пайгирӣ ва ҷазои ҷиноӣ нисбати зӯроварӣ дар муқобили занон;
- ба таври ғаврӣ ба занони - ҷабрдида аз зӯроварӣ додани ҷуброн ва васоили ҳимоя;
- шахсони мансабдори давлатӣ, махсусан кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва суд, кормандони тиб, кормандони соҳаи иҷтимоӣ, муаллимон, бояд ба таври пурра дар хусуси муқаррароти ҳуқуқии зарурӣ огоҳ буда, ба таври возеҳ ҷанбаи иҷтимоии зӯроварӣ нисбати занонро дарк намоянд.

Конвенсияи Шӯрои Аврупо оид ба пешгирӣ ва мубориза бо зӯроварӣ нисбат ба занон ва зӯроварӣ дар хонавода (САНВИО)

Конвенсияи мазкур дар соли 2011 қабул ва аз ҷониби 8 давлат ба тасвиб расидааст (то санаи августи соли 2015):

- Конвенсия аввалин созишномаи аврупоие гардид, ки маҳз ба мубориза бар зидди зӯроварӣ бар занон ва зӯровариҳои хонаводагӣ равона гардидааст;
- Конвенсия стандартҳои минималии пешгирӣ, таъмини ҳимоя ва пайгарди ҷиноятӣ ва ҳамчунон таҳия намудани сиёсати шомил ва комплексиро муайян менамояд;
- Давлатҳое, ки ин созишномаро ба тасвиб расонидаанд, бояд ҷабрдидагонро аз чунин намудҳои зӯроварӣ ҳимоя ва онҳоро дастгирӣ намоянд;
- Конвенсия шаклҳои мухталифи зӯроварӣ нисбат ба занон - ҷисмонӣ, шахвонӣ ва равониро муайян менамояд;

⁴ Тавсияҳои умумӣ, № 19 (ҷаласаи 11, соли 1992.), б. 9

- Конвенсия ба таври собит алоқаи байни баробарии гендерӣ ва решақан намудани зӯроварӣ нисбат ба занонро муайян менамояд.

Стандартҳои байналмилалӣ ҳамчунон инъикоси худро дар дигар санадҳо низ, бо муайянсоии таркибҳои асосии мафҳуми ЗО, ёфтаанд. Ҳамин тариқ, тафсири мафҳуми «зӯроварӣ» дар гузориш оид ба вазъи ниғаҳдории тандурустӣ дар ҷаҳон дар соли 2002 чунин омадааст: *зӯроварӣ ин истифодаи барқасдонаи қувваи ҷисмонӣ ва ё қудрат ва ё таҳдид нисбати шахси дигарест, ки эҳтимоли овардан ба ҷароҳатҳо, марг, зарари равонӣ, нуқс дар рушд ва дигар шаклҳои азобу азият оварда мерасонад. Ба сифати зӯроварӣ аз тарафи ношиносон ва ё шиносон, он дар худ муомилаи бераҳмонаро нисбат ба кӯдак, зӯроварӣ дар оила, зӯроварӣ бар бузургсолон ва зӯроварии шахвониро дар бар мегирад.*⁵

2.3. Стандартҳои байналмилалӣ барои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ

Стандартҳои байналмилалии ҳуқуқи инсон барои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар *Дастурамали кисагии оид ба ҳуқуқи инсон барои кормандони политика* (СММ, Нью-Йорк, Женева, с. 1996) оварда шудаанд.⁶

Қонунгузори байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон аз ҷиҳати ҳуқуқӣ барои тамоми давлатҳои-аъзо ва намояндагони онҳо, аз ҷумла шахсони мансабдори оид ба ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ ҳатмӣ мебошад. Ҳуқуқи инсон мавзӯи қонунии ҳуқуқи байналмилалӣ ва назорати байналмилалӣ мебошад ва шахсони мансабдори масъул ба ниғаҳдории тартиботи ҳуқуқӣ вазифадоранд, ки ин стандартҳои байналмилалии ҳуқуқи инсонро донанд.

Ҳар як инсон озод ва баробарҳуқуқ дар нисбати шаъну шараф ва ҳуқуқи инсон таваллуд мешавад. Ҳуқуқи инсон аз шаъну

⁵ http://www.who.int/whr/2002/en/whr02_en.pdf?ua=1 (Гузориш дар бораи вазъи тандурустӣ дар ҷаҳон дар соли 2002, Қисми 4.9, саҳ. 81)

⁶ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training5Add1ru.pdf>

мартабаи зотии инсон бармеояд. Одамон дар назди қонун баробар мебошанд ва онҳо, бидуни ягон фарқ, ҳуқуқи ҳимоя аз тарафи қонунро доро мебошанд. Ба ҳангоми ҳимоя ва хидмат ба ҷомеа политсия ба фарқгузориҳои ғайриқонунӣ бар асоси наҷод, ранги пӯст, ҷинс, забон, дин, этиқодоти сиёсӣ ва ғайра, баромади миллӣ ва ё иҷтимоӣ, вазъи моликият, табақа ва ғайра роҳ намендиҳад. Бо вучуди ҳамин, табъизомез маҳсуб намегардад, агар милитсия чорабиниҳои муайяни маҳсусро, ки барои таъмини вазъ ва талаботи маҳсуси занон равона шудаанд (аз ҷумла занони ҳомила ва ширдеҳ), ғноболиғон, беморон, солхӯрдаҳо ва дигар шахсоне, ки муомилаи маҳсусро бар асоси стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи инсон талаб менамоянд, гузаронад.

Занон барои амалӣ намудан ва ҳимоя намудани тамоми ҳуқуқҳо дар соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, шахрвандӣ ва ғайра ҳуқуқҳои баробар доранд. Ин ҳуқуқҳо, дар баробари дигар ҳуқуқҳо, ҳуқуқ ба ҳаёт, баробарӣ, озодӣ ва дахлнопазирии шахсият, ҳимояи баробари қонун, озод будан аз табъиз, дараҷаи баландтарини стандарти дастрасии солимии зехнӣ ва ҷисмонӣ, шароити одилона ва мусоиди кор, озод будан аз шиканҷа ва дигар муомилаҳо ва ҷазоҳои бераҳмона, ғайриинсонӣ ва таҳқиркунандаи шаъну шарафро дар бар мегиранд.

Зӯроварӣ нисбат ба занон метавонад ҷисмонӣ, шахвонӣ ва ё равонӣ бошад ва ба он латту кӯб, сӯистифодаи ҷинсӣ, зӯровариҳои марбут ба маҳр, таҷовузи дохили издивоҷ, амалияи анъанавии зарарнок, таҷовузи берун аз издивоҷ ва зӯроварӣ, таъқиби шахвонӣ, фоҳишагарии маҷбурӣ, тижорати занон ва зӯроварӣ, ки ба истисмор марбут мебошад, дохил мегардад. Зӯроварӣ бар зидди занон дар тамоми шаклҳои худ амалисозии ҳуқуқи инсонро ва озодиҳои асосии занонро поймол ва ё ба нестӣ мебарад.

Политсия/милитсия вазифадор аст, ки ҳамаи имкониятҳоро барои пешгирӣ, таҳқиқ ва ба ҳабс гирифтани тамоми амалҳои зӯроварӣ бар зидди занонро, ки аз тарафи мансабдорони давлатӣ ва ё шахсони алоҳида, дар хона, дар ҷомеа ва ё муассисаҳои расмӣ содир шудаанд, истифода барад.

Политсия/милитсия ўҳдадор мебошад, ки амалҳои расмӣ қотеонаро баҳри пешгирии таъқибсозии занон ба кор гирад ва роҳ надиҳад, ки бо сабабҳои беаҳамиятии политсия/милитсия ва ё

амалияи ниғаҳдории тартиботи ҳуқуқӣ, бо дар назар нагирифтани фарқиятҳои ҷинсӣ, чунин амалҳо содир гарданд.

Зӯроварӣ бар зидди занон ҷиноят маҳсуб мегардад ва он ҳамчунон шуморида мешавад, агар он дар дохили оила ҳам ҷой дошта бошад.

Бо ҷабрдидагони ҷиноятҳо, сӯистифодаи қудрат ва ё поймолкуниҳои ҳуқуқи инсон бояд бо ҳисси шафқат ва эҳтиром муносибат намуд.

Ҷабрдида бояд ба механизмҳои адолати судӣ ва дарёфт намудани ҷуброни ғаврӣ ба ивази зарарҳои расида дастрасӣ дошта бошад.

Тартиботи дарёфти ҷуброн бояд босуръат, одилона, арзон ва дастрас бошад.

Ба қурбониёне, ки дархости ҷуброн ва ғимоя мебошанд, бояд ҳуқуқҳои онҳо фаҳмонида шавад.

Ба ҷабрдидагон бояд иттилоот дар хусуси нақши онҳо, миқёс, мӯҳлатҳо ва чараёни мурофиаҳои судӣ ва натиҷаҳои баррасиҳои пешниҳод карда шаванд.

Ба ҷабрдидагон бояд имкон дода шавад, ки фикру мулоҳизаҳои худро оид ба масъалаҳои, ки ба худи онҳо дахл дорад, изҳор намоянд. Ба ҷабрдидагон бояд кӯмакҳои зарурии ҳуқуқӣ, моддӣ, тиббӣ, равонӣ ва иҷтимоӣ расонида шавад ва ба онҳо дар хусуси ҷой доштани чунин кӯмакҳо бояд иттилоъ дод.

Ба ҳангоми баррасии парвандаҳо, бояд вазъиятҳои ногувор то ҳадди камтарин поин оварда шаванд.

Ҳаёти шахсӣ ва бехатарии қурбонӣ бояд ғимоя карда шавад.

Бояд ба таъхирҳои беасоси баррасии парвандаҳои ҷабрдида роҳ надод.

Вайронкунандагони ҳуқуқ, дар ҷое, ки имкон дорад, бояд ба ҷабрдида барои зарар ҷуброн пардозад. Дар ҳолати поймол гаштани қонун аз ҷониби шахсони мансабдори давлатӣ, ҷуброни зарар бояд аз ҷониби давлат дода шавад. Ҷуброни молиявӣ бояд аз ҷониби вайронкунандаи қонун пардохт шавад.

Кормандони политсия/милитсия бояд аз рӯи таъмин намудани талаботи қурбониён аз омодагиҳо гузаранд ва дастурамалҳоро барои расонидани кӯмакҳои ғаврӣ пешниҳод намоянд. Вазифаи асосии политсия ин аз нигоҳ доштани оромии

тартиботи ҷамъиятӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ; ҳимояи ҳуқуқҳои бунёдӣ ва озодии шахсӣ, махсусан ҳаёт; пешгирӣ ва ошкор намудани ҷиноятҳо; паст намудани дараҷаи хавфу ҳарос; ва инчунин расонидани кӯмак ва хизматрасониҳо ба аҳли ҷомеа иборат мебошад.⁷

Политсия/милитсия бояд тибқи муқаррароти қонун вазифаҳои бар дӯши худ вогузоштаро дар самти ҳимоя намудани шахрвандон ва ҷомеаи худ дар муқобили зӯроварӣ, ғорат ва дигар амалҳои барои ҷомеа хатарнокро иҷро намояд.⁸

Политсия/милитсия бояд тамоми шахрвандонро ба таври баробар, бидуни таъбиз ва ҷудо намудан аз рӯи наҷод, ранги пӯст, ҷинс, забон, дин, этиқодоти сиёсӣ ва ғайра, баромади миллӣ ва ё иҷтимоӣ, вазъи моликият, табақа ва ғайра ҳимоят намояд.⁹

Дар ҷараёни татбиқсозии ўҳдадорихои худ ҳамкорӣ ва ҳамшарикии политсия/милитсия бо аҳли ҷомеа хеле муҳим мебошад. Бидуни муколима ва гуфтугӯ бо аҳли ҷомеа, политсия хизматрасониҳои худро маҷбуран бор менамояд, ва барои қонун намудани эҳтиёҷот ва талаботи ҷомеа хизмат намекунад.¹⁰ Политсия/милитсия бояд ба ҳадамои иҷтимоии ҷомеа, ташкилотҳои ҳуқуқӣ башар ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки ба сифати шабакаи мубодилаи иттилоот нақши муҳим мебозанд, ҳамкорӣ намоянд.¹¹

2.4. Қонуни ҚТ «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила»

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 954 аз 19 марти соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» мафҳуми зӯроварӣ дар оила ва чораҳои аксуламал бо онро муайян менамояд. Мақсади ин Қонун аз: ҳимояи ҳуқуқии оила ҳамчун асоси ҷомеа; танзими

⁷ Дастурамал оид ба асосҳои демократии фаъолияти политсия (САҲА, Вена, с. 2008), б.2

⁸ Эълумия оид ба политсия (Қарори 690 (1979) Ассамблеяи парлумони СММ), б.1

⁹ Дастурамал оид ба асосҳои демократии фаъолияти политсия (САҲА, Вена, с. 2008), б..36

¹⁰ Ҳамон ҷо, б. 95

¹¹ Ҳамон ҷо, б. 109

ҳуқуқи муносибатҳои марбут ба пешгирии ЗО; мусоидат дар татбиқи сиёсати давлат оид ба пешгирии ЗО; ташаккул додани вазъи таҳаммулнопазирии ҷомеа ба ЗО; ошкорсозӣ, пешгирӣ ва аз байн бурдани сабабҳо ва шароитҳои, ки ба ЗО мусоидат менамоянд ва кӯмак дар баланд бардоштани масъулияти волидон дар таълим ва тарбияи кӯдакон, иборат мебошад.¹²

Қонуни мазкур чунин мафҳумҳоро муқаррар кардааст:

- **зӯрварӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқи қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шахвонӣ ё иқтисодӣ, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар узви оила содир шуда, боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатии ӯ мегардад ё таҳдиди расонидани чунин зарарро ба вучуд меорад;
- **пешгирии зӯрварӣ дар оила** - маҷмӯи чораҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии аз ҷониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯрварӣ дар оила амалишаванда, ки ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шахрванд дар доираи муносибатҳои оилавӣ, ба пешгирии зӯрварӣ дар оила, муайян ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда равона карда шудаанд;
- **зӯрварию ҷисмонӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқи қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила, ки дар натиҷаи истифода бурдани қувваи ҷисмонӣ боиси расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатӣ шудааст;
- **зӯрварию рӯҳӣ дар оила** - таъсиррасонии қасдонаи рӯҳӣ, паст задани шаъну эътибори як узви оила аз ҷониби дигар узви оила бо роҳи таҳдид, таҳқир, ирғоб ва ё маҷбуркунӣ ба содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ё кирдорҳои, ки барои ҳаёт ва саломатӣ хавфноканд, инчунин ба вайроншавии инкишофи рӯҳӣ, ҷисмонӣ ё шахсият оварда мерасонад;
- **зӯрварию шахвонӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқи қасдонаи як узви оила, ки ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсии дигар

¹² Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 954 аз 19 март соли 2013. «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила», м. 2

узви оила таҷовуз мекунад, инчунин ҳаракатҳои дорои хусусияти шахвонӣ, ки нисбат ба узви ноболиғи оила содир шудаанд;

- **зӯроварии иқтисодӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила вобаста ба маҳрум сохтан аз манзили истиқоматӣ, хӯрок, либос, молу мулк ё воситаҳои, ки ҷабрдида тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо ҳуқуқ дорад ва ин кирдор метавонад боиси вайрон гардидани солимии ҷисмонӣ, рӯҳӣ ё сар задани дигар ҳолатҳои ногувор гардад;
- **ҷабрдида аз зӯроварӣ дар оила (минбаъд - ҷабрдида)** - узви оила, ки ба ӯ аз ҷониби дигар узви оила қасдан зарари ҷисмонӣ, маънавӣ ё моддӣ расонида шудааст;
- **амрномаи муҳофизатӣ** - ҳуҷҷате, ки аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ё шахсе, ки таҳдиди содир намудани онро мекунад, дода мешавад;
- **субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила** - мақомоти давлатӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, корхона, муассиса, дигар ташкилот ва шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои пешгирии зӯроварӣ дар оила масъул мебошанд.

Тибқи ин Қонун ҷабрдида чунин ҳақ дорад:

- кӯмаки тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоиро гирад;
- бо розигии хаттиаш дар марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои офиятбахшии тиббӣю иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон, ҷойгир карда шавад;
- маслиҳатҳои ҳуқуқӣ ва дигар иттилоотро оид ба ҳифзи амниятиаш гирад;
- ба мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ бо мақсади маҳкумкунии ҷамъиятии рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда муроҷиат намояд;
- ба мақомоти корҳои дохилӣ, прокуратура ё суд дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, муроҷиат намояд.

Моддаи 21 Қонун «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» ба мақомоти милитсия ваколати баровардани амрномаи муҳофизатиро, якҷо бо огоҳнома ба шахси ЗО содирнамударо медиҳад. Ҳамчунон ба ин мақомот ваколати истифодаи чораҳои фардии тарбиявӣ-профилактикӣ ва чораҳои маҷбуркунӣ нисбати ҳуқуқвайронкунанда тибқи бандҳои 2, 3 ва 4 Моддаи 18 дода шудааст. Муҳим он аст, ки моддаи 11 ин қонун ба таври возеҳ ваколати мақомоти корҳои дохилӣ, ҳамчунон асосҳои пешгирии зӯроварии хонаводагиро, ки ба макони зисти субъектҳои ЗО марбут мебошанд, муайян намудааст. Барои аввалин бор дар ин қонун муқаррарот оид ба қайди ШВКД гирифтани шахсоне, ки зӯроварӣ дар оила содир намудаанд ва оилаҳои ноустувор ва номуваффақ ҷой дода шудааст.

Илова бар ин, дар қонуни мазкур, дар моддаҳои 18 ва 19 ба таври муфассал чорабиниҳои фардии пешгирикунанда-профилактикӣ ва дар моддаҳои 21 ва 22 бошад чорабиниҳои маҷбуркунӣ, ки метавонанд аз ҷониби мақомоти милитсия ба кор бурда шаванд, мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд:

- сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта;
- ба мақомоти корҳои дохилӣ овардани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;
- баровардани амрномаи муҳофизатӣ;
- Дастгиркунии маъмурии шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;

Милитсия ягона мақомоте мебошад, ки ба онҳо ваколати истифодаи чорабиниҳои пешгирикунанда ва маҷбуркунӣ барои шахсони ЗО содирнамуда, ҷавобгарӣ барои ошкор ва ба қайд гирифтани мавридҳои ЗО, тартиб додани маводи маъмурий, парвандаҳои ҷиноятӣ, гузоришҳои оморӣ ва саҳмгузорӣ дар татбиқи *Барномаи Миллии пешгирии зӯроварӣ дар оила дар ҚТ (с. 2014-2023)* дода шудааст.

Илова бар қонуни дар боло зикргардида дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчунон дигар қонунҳо ва санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқие қабул гардидаанд, ки муносибатҳои гуногуни ҷамъиятиро, ки ба таври бовосита ба масъалаҳои ЗО дахл доранд, аз нуқтаи назари ҳуқуқ танзим менамоянд. Ба чунин санадҳои меъёрӣ- ҳуқуқӣ дохил мешаванд: *Кодекси оилаи ҚТ, кодексҳои ҷиноятӣ, маъмури ва граждании ҚТ, Қонуни ҚТ «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълим ва тарбияи фарзандон», Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия», Қонуни ҚТ «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробар дар татбиқи онҳо», ва дигар санадҳои қонунгузорӣ.*

2.5. Муқаррароти умумии қонунгузори ҚТ, оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила. Ҷавобгари ҷиноятӣ ва маъмурии пешбинишуда барои содир намудани амалҳои зӯроварӣ дар оила

Конститутсия (Сарқонун)

Ҳама намуд ташаббусҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла дар соҳаи муҳофизати оила ва баробарии ҷинсҳо, бояд дар навбати аввал тавассути василаҳои ҳуқуқӣ амалӣ карда шаванд. Ба ин меъёрҳои Конститутсия, ки дар қонунгузорӣ инъикос ва рушд ёфтаанд, равона карда шудаанд. Мавқеъҳои ҳуқуқӣ дар хусуси дастгирии ҳамаҷонибаи оила ва баробарии ҳуқуқии байни аъзои ҷомеа рушди худро дар Конститутсия меёбанд ва самтҳои асосии сиёсати давлатиро муайян менамоянд.

Дар Конститутсия (Сарқонун) усулу принципҳои бунёдии риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд, амалкарди муассисаҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ сабт карда шудаанд. Конститутсия (Сарқонун) Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон ва ҷомеаи онҳоро аз ҷониби давлат эътироф менамояд (Моддаи 5), ва риояи онҳоро новобаста ба миллат, наҷод, ҷинс, забон, дин, эътиқодоти сиёсӣ, таҳсилот, мавқеи иҷтимоӣ ва моликият кафолат медиҳад (моддаи 17, қ. 1). Конститутсия (Сарқонун) қайд менамояд, ки мардон ва занон баробар мебошанд (моддаи 17б қ. 2). Моддаи 18 дахлнопазирии шахсро кафолат медиҳад.

Моддаи 33 оиларо ҳамчун асоси ҷамъият, ки таҳти ҳимояи давлат қарор дорад, эътироф менамояд.

Санадҳои байналмилалии ҳуқуқие, ки аз ҷониби Тоҷикистон эътироф гардидаанд, қисми таркибии низоми ҳуқуқии ҷумҳуриро ташкил медиҳанд. Дар ҳолати номутобикати қонунҳои ҷумҳурӣ бо санадҳои байналмилалӣ- ҳуқуқӣ, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ- ҳуқуқӣ ба кор бурда мешаванд.¹³

Низомгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии ЗО ва ҳимояи ҷабрдидагон аз ин ҳуқуқвайронкунии ҷиддӣ бар Конститутсияи ҚТ асос ёфтааст. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои қувваи олии ҳуқуқӣ мебошад ва меъёрҳои он амали мустақим ва ўҳдадоркунанда доранд. Тамоми қонунҳо ва санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ бар асос ва дар мутобиқат бо Конститутсияи ҚТ қабул карда мешаванд ва онҳо набояд бо он дар тазод бошанд. Ба таври умумӣ, Конститутсия ба сифати қонуни асосии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ягона санади олии ҳуқуқие мебошад, ки ба ташаккули асосҳои низоми ҳуқуқӣ равона карда шудааст ва он ба таври мустақим муносибатҳои ҷамъиятӣ, ҳуқуқу озодиҳои асосии инсон ва шахрвандро ба танзим медарорад.

Кодекси оила

Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба оила бар зарурати таҳкими оила, ба бунёди муносибатҳои оилавӣ дар заминаи муҳаббату эҳтироми якдигар, кӯмаки мутақобила ва масъулияти ҳамаи аъзои оила дар назди оила, раво набудани даҳолати беасоси ҳар шахс ба корҳои оила, татбиқи бемонеаи ҳуқуқ ва иҷрои ўҳдадодориҳои худ аз ҷониби аъзои оила ва имконияти ҳимояи судии онҳо асос меёбад.¹⁴

Танзими муносибатҳои оилавӣ дар асоси принципҳои ихтиёрӣ будани ақди никоҳи марду зан, баробарии ҳуқуқи зану шавҳар дар оила, ҳалли масъалаҳои дохилиоилавӣ дар асоси мувофиқаи тарафҳо, афзалияти тарбияи кӯдакон дар оила, ғамхорӣ нисбати некӯаҳволӣ ва рушди камоли онҳо, таъмини бештари ҳифзи

¹³ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, м.10, қ.3

¹⁴ Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, м.1, қ.2

ҳуқуқу манфиатҳои аъзои ноболиғ ва ғайри қобили меҳнати оила сурат мегирад.¹⁵

Падару модар (яке аз онҳо) метавонанд аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум карда шаванд, агар онҳо: ба фарзандон муносибати бераҳмона кунанд, аз ҷумла нисбати онҳо зӯровариҳои ҷисмонӣ ё рӯҳиро раво бинанд, бар зидди ҳаёт ва саломатиҳои фарзандони худ ё саломатиҳои ҳамсари худ қасдан ҷиноят содир карда бошанд.¹⁶

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи кафолатҳои давлат оид ба баробарҳуқуқии мардону занон ва имконияти баробари амалигардонии онҳо”.

Қонуни мазкур пешбинӣ менамояд, ки таъбири ҳуқуқҳои мардон ва занон манъ карда мешавад.¹⁷

Қонун чунини мафҳумҳоро муайян менамояд¹⁸:

- баробарҳуқуқӣ – баробариҳои ҳуқуқҳои, вазифаҳо ва ҷавобгарии мардон ва занон дар назди Қонун;
- баробариҳои гендерӣ – мавқеи баробари ҳуқуқии мардон ва занон ва имкониятҳои баробар дар амалисозии онҳо, ки ба шахсони ҳарду ҷинс имкони рушд додани тавонмандиҳои потенциалии худ, аз бар намудани малакаву маҳоратҳои худ дар иштирок, дар рушди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ва азхудкунии дастовардҳои фароҳам меорад;
- таъбир-дискриминатсия – ҳама намуди фарқгузорӣ, истисноасозӣ ва ё маҳдудсозӣ аз рӯи аломатҳои ҷинсӣ, ки ба сушт намудан ва ба нестӣ бурдани эътирофи баробарҳуқуқии мардон ва занон дар соҳаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва дигар соҳаҳо мебошад.
- Ҷавобгарии ҷиноятӣ ва маъмурий, ки барои содир намудани амалҳои зӯроварӣ дар оила пешбинӣ гардидааст

¹⁵Ҳамон ҷо, м.1 қ.4

¹⁶ Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, м.69

¹⁷ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, №89 аз 1 март с. 2005 «Дар бораи кафолатҳои давлат оид ба баробарҳуқуқии мардон ва занон ва имконияти амалисозии онҳо», м.3 қ.1

¹⁸ Ҳамон ҷо, м.1

Ҷавобгариҳои ҷинояти

Бо истинод ба мафҳуми зӯроварӣ дар оила, ки аз тарафи Қонун муайян карда шудааст, ЗО тибқи қонунгузорӣ аз рӯи чор шакли асосӣ муайян карда шудааст: ҷисмонӣ, раванӣ, шахвонӣ ва иқтисодӣ. Бояд дар назар дошт, ки амали ЗО, маъмулан, дар худ таркибҳои мухталифи он шаклҳои зикргардидаро дар бар мегирад. Барои мисол, амалан ва ҳамеша зӯровариҳои ҷисмонӣ ҳамроҳ бо зӯровариҳои раванӣ ва ғайра меояд.

Мафҳумҳои зикргардидаи ЗО ба ягон поймолкуниҳои меъёрҳои ҳуқуқӣ пайваست набуда, шаклҳои ЗО-ро шарҳ медиҳанд, аз ҷумла, онҳоеро, ки барои содир намудани онҳо ҷавобгариҳои ҷиноятӣ пешбинӣ гардидааст.

Хусусияти асосии ҳуқуқвайронкуниҳои марбут ба ЗО аз он иборат мебошад, ки чунин амалу кирдорҳо танҳо барқасдона содир карда мешаванд. Тибқи моддаи 28 Кодекси Ҷинои *«ҷинояти барқасдона содиршуда он амале эътироф мешавад, ки бо ният, бевосита ва ё бевосита содир карда шудааст»*.

Хусусияти асосии ҷиноятҳои марбут ба ЗО аз он иборат мебошад, ки амалҳои зиддиҳуқуқӣ аз ҷониби як узви оила бар зидди дигар аъзои оила содир карда мешавад. Дар асоси муқаррароти пешбиниамудаи Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳарчанд, ки қонунгузор мафҳуми мушаххаси аъзои оиларо муайян накардааст, тибқи талаботи Кодекси оила ба *аъзои оила* инҳо махсуб мегарданд:

- зану шавҳар;
- волидайн;
- фарзандоне, ки аз никоҳ бармеоянд ва ҳамчунон писарандар ва духтарандар;
- падарандар ва модарандар;
- набераҳо;
- бобо ва модаркалон.

Ҳамин тариқ, доираи хешовандони наздик- волидайн, фарзандон, писархондгирифтагон, писархондшудагон (духтархондшудагон), бародарон ва хоҳарони ҳамтан, бобо, модаркалон, набераҳо, шавҳари (завҷаи) ҷабрдида ва ё шахси ҷиноят содир намуда, муқаррар карда мешавад.

Ба таснифи ҷинойтҳое, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ содир гаштаанд, метавон чунин ҷинойтҳоро дохил намуд:

- одамкушӣ (Моддаи 104 КҶ);
- кӯдаки навзоди худро куштани модар (Моддаи 105 КҶ);
- одамкушии, ки дар ҳолати изтиробии шадиди равонӣ содир карда шудааст (Моддаи 106 КҶ);
- Одамкушӣ дар ҳолати аз ҳадди мудофияи зарурӣ баромадан ва ё дар ҳолати баромадан аз ҳадди чораҳое, ки барои дастгир кардани шахси ҷинойт содирнамуда заруранд, (Моддаи 107 КҶ);
- Ба худкушӣ расонидан (Моддаи 109 КҶ);
- Расонидани зарари барқасдонаи дараҷаи вазнин ба саломатӣ (Моддаи 110 КҶ);
- Расонидани зарари барқасдонаи дараҷаи миёна ба саломатӣ (Моддаи 111 КҶ);
- Расонидани зарари барқасдонаи дараҷаи сабук ба саломатӣ (Моддаи 112 КҶ);
- Қасдан расонидани зарар ба саломатӣ дар ҳолати ҳаяҷони саҳти рӯҳӣ (чунун), (Моддаи 113 КҶ);
- Қасдан расонидани зарари вазнин ба саломатӣ дар ҳолати баромадан аз ҳадди мудофияи зарурӣ (Моддаи 114 КҶ);
- Лату кӯб (Моддаи 116 КҶ);
- Азобу шиканҷа (Моддаи 117 КҶ);
- Таҳдиди куштан ё расонидани зарари вазнин ба саломатӣ (Моддаи 120 КҶ);
- Маҷбур кардан барои гирифтани узвҳо ё бофтаҳои бадани ҷабрдида барои трансплантатсия (Моддаи 122 КҶ);
- Ба исқоти ҳамл маҷбур сохтани зан (Моддаи 124 КҶ);
- Дар хатар танҳо гузоштан (Моддаи 127 КҶ);
- Ғайриқонунӣ маҳрум кардан аз озодӣ (Моддаи 131 КҶ);
- Маҷбуркунонӣ (Моддаи 134 КҶ);
- Таҷовуз ба номус (Моддаи 138 КҶ);
- Ҳаракати зӯроварии дорои хусусияти шаҳвонӣ (Моддаи 139 КҶ);
- Маҷбур намудани шахс ба алоқаи ҷинсӣ (Моддаи 140 КҶ);
- Алоқаи ҷинсӣ ва ё дигар ҳаракати дорои хусусияти шаҳвонӣ бо шахсе, ки баръало ба синни шондаҳсолагӣ нарасидааст (Моддаи 141 КҶ);

- Анҷом додани ҳаракати бадахлоқона (Моддаи 142 КҶ);
- Ҷалби шахси ноболиғ ба содир намудани ҷиноят (Моддаи 165 КҶ);
- Ҷалби шахси ноболиғ ба содир намудани кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (Моддаи 166 КҶ);
- Хариду фуруши ноболиғон (Моддаи 167 КҶ);
- Ба шавҳар додани духтари ба синни никоҳ нарасида (Моддаи 168 КҶ);
- Иҷро накардан ё иҷрои номатлуби ўҳдадориҳо оид ба тарбияи ноболиғ (Моддаи 174 КҶ);
- Бадқасдона саркашӣ намудани падару модар аз таъминоти фарзандон (Моддаи 177 КҶ);
- Бадқасдона саркашӣ намудани фарзандон аз таъминоти падару модари ғайри қобили меҳнат (Моддаи 178 КҶ).

Рӯйхати ҷиноятҳоро аз рӯи хусусияти ҳар як рафтори ҷиноятӣ дар робита бо субъектҳои ҷиноят, аз ҷумла алоқаҳои оилавии байни онҳо, метавон васеъ намуд.

Асосан ва аксаран, ҷиноятҳои маишӣ дар муҳити оила хатари зиёдеро барои ҷомеа надоранд ва аз рӯи хусусиятҳои худ ҷиноятҳои дараҷаи начандон вазнин маҳсуб мегарданд - расонидани зарари бадқасдонаи сабуки ҷисмонӣ, азобу уқубат, таҳдид ба куштан. Бо вучуди ҳамин ҳам, ошкор намудани чунин ҷиноятҳо самти муҳими фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ буда, имкон медиҳад, ки барои содир гаштани ҷиноятҳои вазнинтар роҳ дода нашавад.

Ҷавобгарии маъмури

Монанд бо ҷавобгарии ҷиноятӣ, дар ҳолати содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳои барқасдонаи маъмури низ аз тарафи як узви оила бар зидди аъзои дигари оила, он шахс ба ҷавобгарии маъмурии мувофиқ қашида мешавад.

Субъекти ҳуқуқвайронкунӣ дар мавриди мазкур узви оила мебошад. Субъекти ҳуқуқвайронкунӣ метавонад шахси воқеӣ, ки ба синни 16 расида ва мукаллаф бошад. Ҷабрдида аз ҳуқуқвайронкунии маъмурии баррасишаванда метавонад танҳо узви наздики оилаи ҳуқуқвайронкунанда бошад.

Объекти ҳуқуқвайронкунии маъмури аз ҳимояи арзишҳои муайяне, ки ба муносибатҳои оилавӣ дахлдоранд иборат мебошад.

Ҷиҳати субъективии тамоми шаклҳои ҳуқуқвайронкунии баррасишаванда хусусияти доштани шакли барқасдонаи гуноҳ дар шакли нияти бевосита мебошад.

Ҳуқуқвайронкунии маъмури аз ҳама бештар паҳнгардида, ки ба ЗО марбут мебошад-ин майдаавбошӣ мебошад (Моддаи 460 КҲМ).

Навовари хоссе, ки аз ҷониби Қонуни № 938 аз 19.03.2013 ворид карда шудааст- ин ду моддае мебошад, ки барои ҳимояи муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки дар атрофи арзишҳои оилавӣ шакл мегиранд ва барои ҳимояи онҳо аз зӯроварӣ нигаронида шудаанд, пешбинӣ гардидаанд. – моддаи 93¹ ва моддаи 93²:

Моддаи 931. Поймол гардидани талаботи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии ЗО

Поймол гардидани талаботи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии ЗО, яъне содир намудани кирдори барқасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, равонӣ ва ё иқтисодӣ ва ё таҳдиди содир намудани онҳо дар муносибатҳои оилавӣ, агар ин кирдор ҳуқуқ ва озодиҳои узви оиларо поймол намояд ва дар ҳолати мавҷуд набудани аломатҳои ҷиноят.

Объекти ҳуқуқвайронкунии маъмури ин муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошанд, ки дар атрофи таъмини арзишҳои оилавӣ ва баробарҳуқуқии аъзои оила новобаста ба мансубияти ҷинсии онҳо шакл гирифтааст. Ҳангоми содир намудани ЗО ҳуқуқвайронкунида ба саломатӣ ва ҳолати равонии шахси дигар, ба моликияти у, бидуни гузаштан аз ҳадди вазнинии бо ҷиноят муқоисашаванда, зарар мерасонад.

Объекти моддии ҳуқуқвайронкунии маъмури метавонад бадани ҷабрдида ва ё арзишҳои моддии ӯ бошанд.

Тарафи объективии ҳуқуқвайронкунии маъмури ЗО-ро содир намудани чунин кирдорҳо ташкил медиҳанд:

- Хусусияти ҷисмонӣ дошта;
- Хусусияти равонӣ дошта;
- Хусусияти иқтисодӣ дошта;
- Таҳдиди содир намудани онҳо.

Дар натиҷаи чунин кирдорҳои ғайриҳуқуқӣ метавонанд ба шахс чунин зарарҳо ба мисли азиятҳои ҷисмонӣ, дарду ранҷ, азиятҳои равонӣ, мавқуф мондан ва ё ғайриимкон гаштани иҷрои ҳуқуқҳои конститусионӣ ва ё нест шудани моликият, расонида шавад.

Макони маъмулии содиркунии ЗО ин манзил мебошад, маҳалле, ки дар он ҷо зану шавҳар ва аъзои оилаи онҳо зиндагӣ менамоянд. Дигар маконҳои содиршавии ЗО низ истисно намешавад. ЗО метавонад дар ҳама соатҳои шабонарӯз, бо истифодаи усули ашӯҳои мухталиф рух диҳад.

Субъекти зӯроварӣ ин шахси мукаллафе мебошад, ки ба синни 16 расидааст ва ин новобаста ба ҷинс, шахрвандӣ ва ё дигар хусусиятҳои иҷтимоӣ. Субъекти ЗО махсус мебошад, чун ӯ бояд дар доираи муносибатҳои оилавӣ бо ҷабрида бошад ва ё узве аз оила бошад. Тибқи муқаррароти пешбинишудаи Кодекси Оила ва тавре, ки дар боло зикр гардида буд, аъзои оила аз инҳо иборатанд: зану шавҳар; волидайн; фарзандоне, ки аз никоҳ бармеоянд ва ҳамчунон писарандар ва духтарандар; падарандар ва модарандар; набераҳо; бобо ва модаркалон. Ҳамин тариқ, доираи ҳешовандони наздики ҷабрида ва ё шахси ҷиноят содир намуда муайян карда мешаванд-падару модар, фарзандон, фарзандхондаҳо. Фарзандхондашудагон (писару духтар), бародару хоҳарони тани, бобо, модаркалон, набераҳо, шавҳар (зан).

Ҷониби субъективии ҳуқуқвайронкунии маъмурии баррасишаванда ин хусусияти доштани шакли барқасдонаи гуноҳ дар шакли нияти бевосита мебошад.

Ангеза- мотиви ҳуқуқвайронкунии маъмури – зӯроварӣ дар оила, ин қонун намудани талаботи фардии худсобитнамоӣ,

тавассути ҷорӣ намудани ҳукмронӣ дар муносибатҳои оилавӣ, бартарият аз болои ҷабрдидагон ва назорати доимӣ мебошад.

ЗО мақсади бечунучаро тобеъ намудани ирода ва орзӯи ҷабрдида аз ҷониби зӯроварро дорад.

Моддаи 932. Поймол кунии талаботи амрномаи муҳофизатӣ

Объекти ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ин муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошанд, ки дар атрофии таъмини риояи талаботи амрномаи муҳофизатӣ аз ҷониби шахсе, ки ЗО содир намудааст, шакл гирифтаанд.

Ҷониби объективии ҳуқуқвайронкунии маъмурии ЗО-ро содир намудани кирдорҳо оид ба риояи накардани талаботи амрномаи муҳофизатӣ ташкил медиҳанд.

Ин кирдорҳо дар ҷунин шаклҳо зоҳир мегарданд:

- Содир намудани фактҳои нави зӯроварӣ нисбат ба ҷабрдида;
- Бар хилофи хоҳиши ҷабрдида амалӣ намудани кофтуқоб, назорат, боздид ва гуфтушунидҳо;
- Бар хилофи хоҳиши ҷабрдида амалӣ намудани дигар муносибатҳои, ки ҳуқуқ ва озодиҳои ҷабрдидаро маҳдуд менамоянд;
- Дар вақти муайян ба хона барнагаштан;
- Истеъмоли машруботи спиртдор ва маводи масткунанда дар давоми эътибори амали амрномаи муҳофизатӣ.

2.6. Ҷанбаҳои фарҳанги исломӣ, ки масъалаи муносибатҳои байни зану шавҳар ва зӯроварӣ дар оиларо шарҳ медиҳанд

Дар фарҳанги исломӣ мафҳуми «зӯроварӣ дар оила» истифода намегардад, вале моҳияти ин зухурот эътироф мегардад. Қуръон мафҳуми зӯровариро ҳамчун «маҳдудият» тафсир менамояд. Маҳдудият дар сатҳи оила ба сифати вайрон намудани он ҳудудҳои мебошанд, ки аз ҷониби Аллоҳ барои ҳамсар ва фарзандон муайян карда шудаанд. Аз ҷумлаи шаклҳои мухталифи маҳдудкунӣ дар

оила, ки дар Қуръон оварда шудаанд, чунин маҳдудиятҳо қайд шудаанд: *зӯроварӣ, рафторҳои ғайриодилона, муносибатҳои золимона* (махсусан дар мавридҳои, ки занро аз ба шавҳар баромадан ба шахси дӯстдоштааш манъ менамоянд), ҳамчунон *расонидани зарари ҷисмонӣ*. Дар робита бо ин, дар Қуръон чунин гуфта шудааст: «*Ин аст қонун ва қоидаҳои, ки аз ҷониби Худованди Мутаол амр шудаанд ва барои ҳамин ҳам онҳоро нақз нанамоед, ва ҳар он касе, ки аз ин қонуну қоидаҳои худованди мутаол бигзарад, аз ҷумлаи золимон хоҳад буд*» (Сураи Бақара, Ояти 229).

Аз ояти дар боло зикргардида бармеояд, ки ҳар он шахсе, ки ин қоидаҳои оилавино риоя наменамояд, он шахс меъёрҳои баланди арзишҳои Исломо вайрон кардааст (адолат, баробарӣ, озоӣ, раҳму шафқат, гузашткунӣ). Бар ин асос, маҳдудият дар оила метавонад сабаби сар задани зӯроварӣ, зулм, маҷбуркунӣ ва беадолатӣ нисбат ба аъзои оила гардад.

Ислом, баробарии байни зан ва мардонро дар нисбати ҳуқуқу вазифаҳо, эътиқод ва рукҳои дин ва дастрас намудани, таҳсилот таъкид намуда, мефармояд, ки: «*Барои мардони мусулмон ва барои занони мусулмон, барои мардони муъмин ва барои занони муъмина, барои мардони итлоаткор ва барои занони итлоаткор, барои мардони вафодор ва барои занони вафодор, барои мардони сабркунанда ва барои занони сабркунанда, барои мардони осоишӣфта ва барои занони осоишӣфта, барои мардони нақӯкор ва барои занони нақӯкор, барои мардоне, ки рӯза доранд ва барои заноне, ки рӯза доранд, барои мардоне, ки худдорӣ менамоянд ва барои заноне, ки худдорӣ менамоянд, барои мардоне, ки Худованди мутаолро зикр менамоянд ва барои заноне, ки Худованди Мутаолро зикр менамоянд, Худованди Мутаол бахшишиҳо ва мукофотҳои бузургро омода намудааст*» (Сураи Ал-Аҳзоб, Ояти 35).

Қуръони Карим, бо мақсади таъмин намудани муносибатҳои нақӯ бо занон дар дохили оила аз ҷониби шавҳар, нигоҳ доштани мартабаи иҷтимоии ӯ ва эҳтиром намудани шаъну шарафи инсонии ӯ тамоми намуди зӯровариҳои равонӣ, ҷисмонӣ, шаҳвонӣ ва

иқтисодиро аз ҷониби мард манъ намуда чунин мефармояд: *«Нисбат ба онҳо бо арзишмандӣ ва эҳтиром муносибат намоед»* (Сураи Ан-Нисоъ, Ояти 19). Дар ин робита, расули Аллоҳ (салому дуруд бод бар ӯ) чунин мефармояд: *«Беҳтаринҳои Шумо онҳое мебошанд, ки нисбат ба занҳо ва аъзои оилаи худ бо беҳтарин ва накутарин шева муносибат менамоянд, ва ман худ дар нисбати муносибатҳои наку бо занон беҳтаринҳои шумоям»* (Аз ривояти Тирмизӣ ва Ибни Моҷа нақл аз Оиша (р.а. анҳо.)).

Тибқи таълимоти Қуръон, асоси оила бар се усул бунёд ёфтааст: ҳамоҳангӣ, муҳаббат (дилбастагӣ) ва раҳм (меҳрубонӣ ва дилсӯзӣ). Мақсади аслии бунёди оила, ки аз мард ва зан, ва минбаъд аз фарзандон иборат мебошад, ин расидан ба оромиш ва ҳамоҳангии рӯҳӣ-равонӣ, иҷтимоӣ, ғаризай-инстинктивӣ ва ҷисмонӣ мебошад. Бино бар ин, ва бо дарназардошти он се усули зикргардида (ҳамоҳангӣ, муҳаббат ва раҳм) метавон ба он хулосае расид, ки фарҳанг ва тамаддуни бузурги исломӣ дар усул ва принцип ин фарҳанги ҳамоҳангӣ (ҳамзистии осоишта), муҳаббат ва раҳму шафқат мебошад. Ҳамаи ин усулҳои зикргардида барои бунёд намудани оилаи солим ва комиле, ки бо мафҳумҳои ЗО созгор намебошанд, мусоидат менамояд ва онҳо ҳамчунон аз рӯи моҳияти худ ба пешгирӣ ва аз байн бурдани ин зухуроти манфӣ равона шудаанд. Бояд дар хотир дошт, ки *«Дар эътиқод ва дин ҷое барои маҷбурсозӣ вуҷуд надорад»* (Сураи Бақара, Ояти 256).

**НАҚШИ КОРМАНДОНИ
МИЛИТСИЯ ДАР КОРҶОИ
МАРБУТ БА МАВРИДҶОИ
ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА**

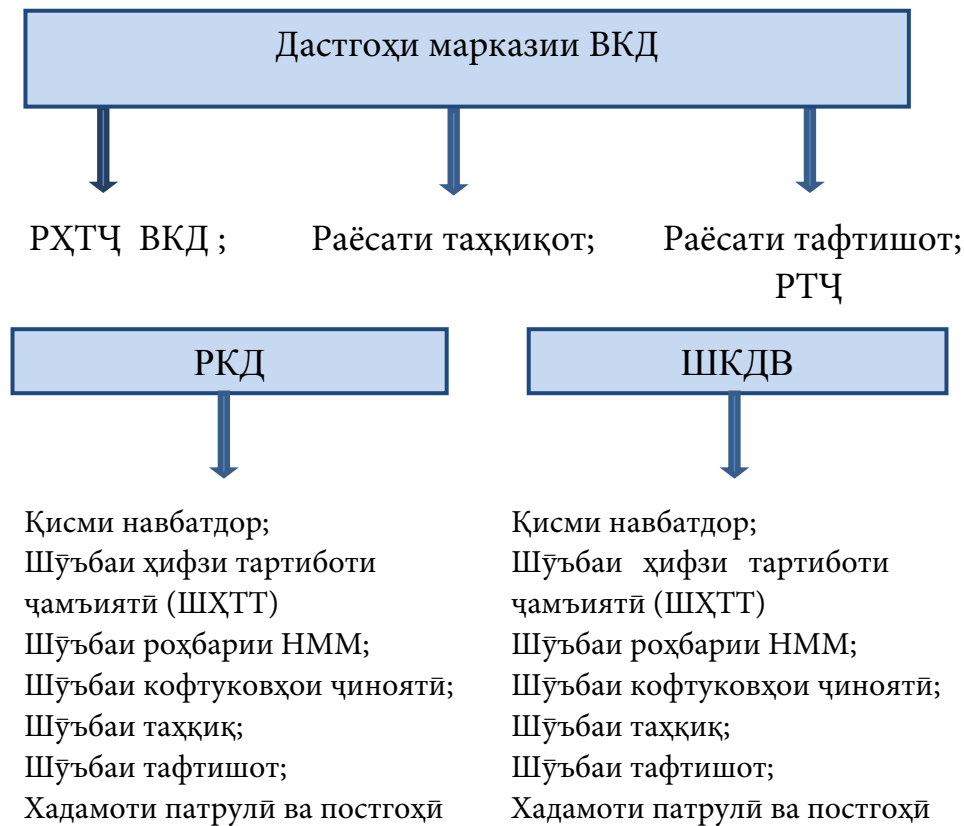
III. НАҚШИ КОРМАНДОНИ МИЛИТСИЯ ДАР КОРҲОИ МАРБУТ БА МАВРИДҲОИ ЗӢРОВАРӢ ДАР ОИЛА

3.1. Шӯъбаҳои ВҚД ҚТ, ки ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ҷалб гардидаанд

Дар ҳаёти сохтори раёсатҳо, шӯъбаҳо ва қисмҳои дастгоҳи марказии ВҚД ва мувофиқан дар сохторҳои зертобеи РКД ва ШВҚД шӯъбаҳо ва қисмҳои махсусе мавҷуданд, ки бевосита дар самти пешгирии мавридҳо ва фактҳои ЗО, дар муҳити маишӣ фаолият мебаранд, ки онҳо қору фаъолияти худро бар асоси фармонҳо ва дастурамалҳои амалкунанда татбиқ менамоянд. Ҳамин тариқ, тибқи қонун, фармонҳо, дастурамалҳо ва низомномаҳои ВҚД дар ин самт маълумотҳои оморӣ бар асоси ҳармоҳа, семоҳа, нимсола ва солона таҳия шуда, ба роҳбарияти раёсатҳо, шӯъбаҳо ва қисмҳои махсус пешниҳод карда мешавад.

Сохторҳои асосии ВҚД ва қисмҳои он, ки дар самти пешгирии ЗО фаъолият менамоянд, дар **Ҷадвали 4** оварда шудааст:

Ҷадвали 4. Сохторҳои асосии ВКД ва қисмҳои он, ки дар самти пешгирии ЗО фаъолият менамоянд

Дар байни раёсатҳо ва шӯъбаҳои дар боло зикр гардида, ҷои марказиро РХТҶ ВКД ҶТ ишғол менамояд, чунки тамоми шӯъбаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, шӯъбаи НММ ва ХНХ ба ин раёсат тобеъ ва ба он ҳисобот медиҳанд. Банақшагирии қору фаъолияти онҳо аз ҷониби РХТҶ ВКД ҶТ амалӣ карда мешавад, ки он қору фаъолияти онҳоро дар миқёси ҷумҳурӣ таҳлил ва ҷамъбаст намуда, дар ин хусус ба роҳбарияти ВКД ҶТ ҳисобот пешниҳод менамояд.

3.2. Нақши мақомоти корҳои дохилӣ, вазифа ва функсияҳои онҳо

Милитсия яке аз мақомоти қудратии ҷумҳури буда, барои иҷрои намудани нақши асосӣ дар мубориза бо ҷинояткорӣ, пешгирии баландшавии сатҳи ҷинояткорӣ, ошкорсозии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури ва дигар қонунвайронкуниҳои ҷамъият пешбинӣ карда шудаанд. Дар ин робита, аҳоли, яъне ҷомеаи шаҳрвандӣ, бояд бо ин мақомот бо ҳисси боварӣ ва эътимод муносибат намуда бо онҳо ҳамкорӣ намояд. Агар сатҳи эътимоди аҳоли ба мақомоти корҳои дохилӣ дар сатҳи паст қарор дошта бошад, он гоҳ шаҳрвандон дар ҷойҳои истиқомат, кор ва дигар маконҳо бо таври бояду шояд дар хусуси фактҳои содиршавии ҷиноятҳо хабар намедиханд ва ин ҳолат, бе шакку шубҳа, барои ба роҳ мондани ҳамкориҳои самаранок ва иҷрои зарурии вазифаҳои ШВҚД мусоидат наменамояд.

Барои ҳамин ҳам ба мақомоти милитсия зарур мебошад, ки бо аҳоли, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ алоқаҳои наздик ва ҳамкориҳоро ба роҳ монда, иштироки онҳоро дар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва бунёд намудани муҳити ҳуқуқӣ фароҳам оваранд. (Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи милитсия” аз 17.05.2004 ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Оид ба иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ” аз 03.12.2009.).

Дар мавридҳои гуногуни содиршавии ҳодисаҳо, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури ва дигар қонунвайронкуниҳо, аҳоли ба мақомоти корҳои дохилӣ, аз ҷумла ба нозирони минтақавии милитсия (НММ), хадамоти патрулӣ ва постӣ (ХПП) ва хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболигон ва ҷавонон (ХПҲНҶ) ба минтақаҳои маъмури, хатсайрҳо, постҳои навбатдории милитсия муроҷиат менамоянд ва кормандони ин мақомот бошанд вазифадор мебошанд, ки барои пешгирӣ ва ошкор намудани чунин ҳодисаҳо, ҳуқуқвайронкуниҳо тибқи вазифаҳои хидматӣ чораҳои заруриро андешанд.

Самтҳои асосии фаъолияти милитсия, вазифаҳо ва ўҳдадорӣҳои онҳо бо таври муфасал дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи

милитсия” аз 17.05. с. 2004, дар моддаҳои 10 ва 11 дарҷ гардидаанд. Дар моддаи якуми ин қонун дар бораи мафҳуми милитсия, дар бораи мақомоти милитсия ва самтҳои асосии фаъолияти он сухан меравад. Ҳамин тариқ Милитсия ин мақомоти давлатии ҳифзи ҳуқуқ, таҳқиқот ва тафтишоти пешакӣ буда, барои ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, тартиботи ҷамиятӣ, манфиатҳои ҷомеа ва давлат дар муқобили ҷиноятҳо равона гардида, ба он ҳаққи истифодаи чораҳои маҷбури дар доираи аз тарафи қонун муайянгашта дода шудааст.

Самтҳои асосии фаъолияти милитсия аз инҳо иборатанд:

- ҳимояи ҳаёт ва саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз кирдорҳои ғайриқонунӣ;
- пешгирӣ, рафъи ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;
- ҳимояи манфиатҳои ҷамъиятию давлатӣ;
- таъмини тартибот ва беҳатарии ҷамъиятӣ;
- ошкор намудан, таҳқиқ ва тафтиши ҷиноятҳо, ҷустуҷӯи шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд;
- ҳимояи ҳама гуна шакли моликият аз кирдорҳои ғайриқонунӣ;
- дар доираи муқаррарнамудаи Қонуни мазкур ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидани таблиғоти ҳуқуқӣ дар байни шаҳрвандон;
- таъмини беҳатарии ҳаракат дар роҳ; (Қ ҶТ аз 3.12.09с, №568).
- татбиқ ва иҷрои ҷазои маъмури

Фаъолияти мақомоти милитсия асосан аз ҷониби қонунҳои ҚТ «Дар бораи милитсия» аз 17.05.2004 ва қонуни ҚТ “Оид ба фаъолияти амалиётӣ- ҷустуҷӯӣ” (“Ахбороти Маҷлиси Олӣ – Парлумони ҚТ, №3, Моддаи 155, 2011) ва Низомномаи ВҚД ҚТ №592 аз 28.12.2006 ба танзим дароварда мешавад. Тибқи қонунҳои дар боло зикргардида, милитсия ўҳдадор мебошад, ки дар таҳия ва амалисозии барномаи пешгирии афзоиши ҷинояткорӣ, аз он ҷумла пешгирии ЗО ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури иштирок намуда, вазифа ва функсияҳои бевоситаи ҳудро иҷро намояд. Нисбати иҷрои вазифаҳои худ, мақомоти қорҳои дохилӣ қабул ва баррасии мурочиатҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумоти марбут ба

содиршавии ҷиноятҳо ва ҳодисаҳо, аз ҷумла фактҳои ЗО ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоро бар асоси тартиботи муқарраргардида дар қонунгузории ҚТ, аз ҷумла қонуни ҚТ “Оид ба мурочиати шаҳрвандон ” (Ахбороти Маҷлиси Олии ҚТ, № 24, Моддаи 368, 1996.) ва фармони муштараки сохторҳои қудратии ҚТ № 22 аз 25.10.2010. “Оид ба тартиби ягонаи қабул, бақайдгирӣ ва баррасии аризаҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумоти марбут ба ҷиноятҳо ва дигар ҳодисаҳо, ба роҳ мемонад ”.

Ваколатҳои мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирии ЗО дар муқаррароти моддаи 11-и Қонуни № 954 аз 19 март соли 2013. «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» дарҷ карда шудаанд. Хамин тариқ, ШВҚД, ба сифати субъекте, ки бевосита ба пешгирии ЗО ҷалб гаштааст, дар сатҳи сохторҳои махсусгардонидашуда ваколатҳои зеринро доро мебошад:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;
- қабул, баррасии мурочиатҳо ва дигар маълумот дар хусуси зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он бо тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда;
- ба қайд гирифтани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва нисбати ӯ татбиқ намудани чораҳои тарбиявӣ пешгирикунанда;
- ҳангоми мурочиат ба ҷабрдида фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ ва дар ҳолати зарурӣ ба муоинаи тиббӣ фиристодани ҷабрдида;
- бо розигии хаттии ҷабрдида ба марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои офиятбахшии тиббӣ иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон фиристодани ӯ;
- додани амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;
- тартиб додани мавод, оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба шахси зӯроварӣ дар оила содирнамуда бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ба қайд гирифтани оилаҳое, ки дар онҳо мунтазам ҳодисаҳои зӯрварӣ қой доранд ва татбиқ намудани чораҳои пешгирикунанда ҷиҳати устувор намудани оила;
- пешбурди баҳисобгирии омории ҳодисаҳои зӯрварӣ дар оила;
- ташкили курсҳои махсуси таълимӣ оид ба масъалаҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила барои кормандони мақомоти корҳои дохилӣ;
- амалӣ намудани дигар ваколатҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Ба ҳамин монанд Қонуни № 41 аз 17 майи соли 2004. «Дар бораи милитсия», кормандони ШВКД вазифадор менамояд, ки чораҳои алоҳидаро нисбати пешгирии ЗО андешанд¹⁹. Бар ҳамин асос амалҳои кормандони ШВКД дар мавридҳои ЗО, чунин мақсадҳоро доранд:

- Пешгирӣ ва аксуламалҳо бар зидди ЗО тавассути тамоми васоили қонунӣ;
- Кафолати муҳофизати аъзои оилае, ки дучори зӯрварӣ гаштаанд, махсусан кӯдакон, пиронсолон ва маъҷубон;
- Кафолати риояи муқаррароти қонунгузори оид ба пешгирии ЗО ва дигар санадҳои меъёрии миллӣ ва байналмилалӣ;
- Ба ҷавобгариӣ ҷинойтӣ ва маъмурӣ кашидани зӯрвар;
- Пешгирии такрори амалҳои зӯрварӣ;
- Пешгирии оқибатҳои вазнини ЗО (марг, зарарҳои вазнини ҷисмонӣ) аз лаҳзаи содиршавии аввалин мавридҳои ЗО;
- Баланд бардоштани самаранокии чорабиниҳои махсус ва фардии пешгирикунанда нисбати унсурҳои ба қайд гирифташуда ба сифати зӯрварон дар оила;
- Усули байнисоҳавии ҳалли мавридҳои ЗО ва аз нав равона намудани ҷабрдидагонии ЗО ба ҳадамоти барқарорсозӣ ва муассисаҳои тиббӣ.

¹⁹ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон, № 41 аз 17 майи соли 2004 «Дар бораи милитсия», м.10 банди.6

НММ дар минтақаҳои хидмати худ бояд чунин вазифа ва функцияҳои асосиро иҷро намоянд:

- Ташкил ва гузаронидани корҳои фардии пешгирикунӣ бо шахсоне, ки дар қайдҳои махсуси профилактикӣ ворид карда шудаанд ва гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ ва таблиғотӣ дар байни аҳоли;
- Ошкорсозӣ ва ба қайди пешгирикунанда ворид намудани шахсоне, ки кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ содир намудаанд ва ё тамоюлотӣ содир намудани низоъу ҷанҷолҳои оилавино доранд (бадмастҳо, истеъмоқкунандагони маводи муҳаддир-наркоманҳо, ки доғи судӣ доранд, дар кофтукоб қарор доранд, беморони равони ва беморони асаб ва ғайра.);
- Санҷиши аризаҳо ва шикоятҳои шахрвандон оид ба ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури;
- Гузаронидани корҳо бо шахсоне, ки низоъу ҷанҷолҳои оилавӣ ва дар муҳити манзил ҷангу ҷанҷол ба роҳ андохтаанд ва дар қайдҳои махсус пешгирикунанда-профилактикӣ сабт шудаанд.

3.3. Бақайдгири ва баррасии мавридҳои зӯроварӣ дар оила

Мафҳум дар бораи огоҳномаҳо, хабарномаҳо ва маълумот дар бораи фактҳои содиршавии ҷиноятҳо, аз ҷумла фактҳои содиршавии ЗО. Тартиби қабул ва ба қайдгирии онҳо дар шӯъбаҳои корҳои дохилӣ.

Таҳти мафҳуми огоҳномаҳо ва хабарномаҳо ва маълумотҳо оид ба фактҳои содир намудани ҷиноятҳо, аз ҷумла фактҳои содир намудани ЗО чунин огоҳномаҳо ва хабарномаҳо дар назар гирифта мешаванд, ки дар худ нишондиҳандаҳои вақти муайян (сана ва соат) ва маҳалли содир шудани ҷиноят, факти содиршавии ЗО, ва ё содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дошта бошанд.

Ариза, огоҳнома, хабарнома дар хусуси ҷиноятҳо – ин чунин маълумоте мебошад, ки тибқи қонунгузори ҚТ, дар ҷараёни баррасии мувофиқ талаб карда мешавад. Ба аризаҳо, огоҳномаҳо

ва хабарномаҳои марбут ба содир гаштани ҷинойтҳои, ки барои оғоз кардани парвандаи ҷинойтӣ асос мебошанд дохил мешавад:

- Аризаи шифоҳӣ, баъди фаҳмондадиҳии ҷавобгарӣ барои шаҳодати бардуруғ додан бо тартиб додани санади протокол ва гирифтани имзои аризадиҳанда;
- Ариза дар хусуси бедарак гум шудани шаҳрванд;
- Хабарномаи хаттӣ ва ё мактубҳои шаҳрвандон, ки дорои маълумоти зарурӣ мебошанд ва тибқи талаботи КҶМ ҚТ тартиб дода шудаанд;
- Хабарномаи хаттӣ аз ҷониби корхонаҳо, ташкилотҳо, муассисаҳо, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шахсони расмӣ.

Аризаҳо, огоҳномаҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумот аз бақайдгирӣ ва сабткунӣ пӯшида маҳсуб мегарданд, агар маълумот оид ба онҳо ба китоби қайди аризаҳо ва хабарномаҳо доир ба ҷинойтҳо ворид карда нашуда бошанд (китоби №1) ва ё ба китоби дигар қайдҳо оид ба ҳодисаҳо (китоби №2) ва ба онҳо рақами қайд гузошта нашуда бошад (Банди 7, Фармони муштарак аз 25.10.2010).

Бақайдгирӣ – ин гузоштани рақами тартибӣ ба ҳар як ариза, хабарнома (хаттӣ ва ё даҳонӣ), дигар маълумот оид ба ҷинойтҳо ва ҳодисаҳо тибқи тартиби муайян ва ворид намудани онҳо ба китоби қайдҳо (Банди 2.1, Фармони муштарак аз 25.10.2010.).

Сабтсозӣ – ин аломатгузорӣ оид ба шумора ва мазмуни аризаҳо ва хабарномаҳо оид ба ҷинойтҳои, ки ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ворид гаштаанд, ба қайд гирифта шудаанд ва ба зимни маълумоти оморӣ дохил карда шудаанд.

Таҷрибаи корӣ ва фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, ки бар асоси талаботи фармони ВКД ҚТ, № 440 аз 17.07.2007 «Оид ба тасдиқи Дастурамал дар бораи тартиби баррасии аризаҳо ва шикоятҳои шаҳрвандон ва ташкили қабули онҳо аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ» амалӣ карда мешаванд, нишон медиҳад, ки чунин огоҳномаҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумот ба мақомоти корҳои дохилӣ тавассути чунин роҳҳо ворид мегарданд:

- Ариза ва муроҷиати хаттии шахрвандон (аризаҳо метавонанд хаттӣ ва ё даҳонӣ бошанд ва аризаҳои даҳонӣ бояд ба протокол ворид карда шаванд);
- Хабарномаҳои иттиходияҳои ҷамъиятӣ ва ташкилотҳои ғайридавлатӣ;
- Мавод ва хабарномаҳои дар васоити ахбори омма нашр гардида;
- Бо эътирофи ҳозир шудан бо иқрори гуноҳ;
- Хабарномаҳои мақомоти давлатӣ ва шахсони расмӣ;
- Хабарномаҳои сохторҳои вазорати тандурустӣ ва бахшҳои он дар минтақаҳо;
- Ошкорсозии аломатҳои ҷиноят ва фактҳои ЗО аз ҷониби ашхоси расмӣ мақомоти ҳифзи ҳуқуқ;
- Қабули шахрвандон аз ҷониби роҳбарияти ШВКД ва сохторҳои зертобеи он;
- Муроҷиат ба қисмҳо ва шӯъбаҳои наватдори РКД, ШВКД, зангҳои телефонӣ ба қисмҳои наватдори РКД ва ШВКД ва бахшҳои тобеи онҳо;
- Маълумоте, ки тавассути почта, телеграф, компютер/ ва сомонаҳои интернетӣ ба даст омадааст.

Дар асоси *фармони муштарак сохторҳои қудратии ҷумҳурӣ оид ба қабул ва бақайдгирии ҷиноятҳо № 22 аз 22.10.2010*, агар аризаҳо, муроҷиатҳо, хабарномаҳо ва маълумот дар худ хабарҳоро дар хусуси содир гаштан ва фактҳои ЗО (расонидани зарари ҷисмонӣ ва зарар ба саломатӣ, таҳдид ва таҳқир, таҳдид ба куштор ва дигар ҳодисаҳо) дар муҳити манзилро дошта бошанд, онҳо бояд дар китоби қайдҳои ҷиноятҳо ба қайд гирифта шаванд (китоби ҳодисаҳо (КХ) №1).

Дигар аризаҳо, муроҷиатҳо, хабарномаҳо ва маълумоте, ки ба иттилои қисмҳои наватдори РКД ва ШВКД тавассути зангҳои телефонӣ ва бевосита тариқи муроҷиати шахрвандон нисбати фактҳои низоъҳои оилавӣ, ҷанҷолҳои оилавӣ дар муҳити манзил, ки дар онҳо таркиби пурраи ҷиноят дида намешавад, дар *китоби қайдҳои ҳодисаҳо (КХ, №2)* бар асоси аризаи ҷабрдид ва/ё намояндаи қонунии ӯ сабт карда мешаванд. Минбаъд онҳоро бо

мақсади санҷиши иловагӣ ва гузаронидани таҳқиқот ба НММ ва ё шӯъбаи таҳқиқ барои баровардани хулосаи аниқ ва ё қабул намудани қарори зарурӣ ирсол карда мешаванд.

Тибқи Моддаи 103 КҶМ ҚТ, барои қабули қарор оид ба санҷиши аризаҳо, огоҳномаҳо ва хабарномаҳо оид ба ҷиноятҳо, аз ҷумла фактҳои ЗО, ки дар онҳо таркиб ва аломатҳои ҷиноят дида мешаванд, мӯҳлати се рӯз ҷудо карда мешавад, ки ниҳой маҳсуб мегардад ва даҳ рӯз бошад мӯҳлати истисноӣ мебошад. Дар ин мӯҳлат НММ, муфаттиш ва таҳқиқбаранда оид ба тафтиш бояд чунин қарорҳоро қабул намояд:

- Оид ба оғоз кардани парвандаи ҷиноӣ;
- Оид ба қатъ намудани (рад намудани) парвандаи ҷиноятӣ;
- Оид ба ирсол намудани маводи тафтиш ва санҷиш (аризаҳо ва хабарномаҳо) ба мақомоти ваколатдори дахлдор.

Субъектҳои имконпазири расонидани маълумот ва ошкорсозии фактҳои ЗО, низоъу чанҷолҳо дар оила ва дар муҳити манзилӣ дар **Ҷадвали 5** оварда шудаанд.

Манбъҳои дарёфти (аз ҷониби кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ) хабарномаҳо ва мавод дар бораи фактҳои ЗО метавонанд бошанд:

- Зангҳои телефонӣ, ВАО;
- Аризаҳо ва мактубҳо;
- Ҳозир гаштан ва мурочиат ба мақомот;
- Маълумоти тавассути почтаи электронӣ дастрасшуда;
- Маълумоти тавассути сомонаҳои интернетӣ ба дастомада;
- Маълумоти тавассути ташкилотҳои давлатӣ ва ғайридавлатӣ ба даст омада,
- Маълумоти аз марказҳои бӯҳронӣ барои ҷабрдидагон ЗО ба даст омада.

Сабаб барои ба қайд гирифтани мавриди ЗО метавонанд мавридҳои зерин бошанд:

- Ариза оид ба ЗО;
- Шахсан ҳозир гаштан;
- Хабарномаи шахси мансабдор, ки тавассути вазифаҳои хидмати худ дар бораи факти ЗО иттилоъ ёфтааст;

- Хабар дар ВАО;
- Ошкоркунии бевоситаи таҳқиқгар, муфаттиш ва ё прокурор дар хусуси маълумоте, ки ба аломатҳои ЗО далолат менамоянд;
- Занге, ки аз ҷабрдидаи ЗО ворид гаштааст;

Ариза ва маълумот дар хусуси содиршавии ЗО ва ё таҳдиди содир намудани он аз ҷониби мақомоти марбутаи давлатӣ тибқи тартибот аз ҷониби қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ карда мешавад.

Маълумоте, ки ба ШВКД дар ҳама намуд ворид мешавад, бояд ба таври фаврӣ ба *Китоби қайди маълумот оид ба ҷиноятҳо* ворид карда шавад ва агар асосҳои қонунии фарзкунӣ мавҷуд бошад, ки ҷиноят содир карда шудааст, ба *Китоби бақайдгирии ҷиноятҳо ворид* карда шавад.

Ҷадвали 5: Субъектҳои расонидани маълумот ва ошкорсозии
фактҳои ЗО дар қорҷӯбаи сохторҳои ВҚД

Амалҳои қабулкунандаи занҳои телефони ва ё навбатдори ШВКД

Навбатдоре, ки занҳои телефони оид ба ЗО қабул менамояд, бар асоси мавриди ба қайд гирифташуда бояд гурӯҳи амалиётӣ-оперативиро раво намояд.

Ба ҳангоми қабул намудани занги якум оид ба гирифтани кӯмак, навбатчи шӯъбаи корҳои дохилӣ бояд саволҳои дар поён зикршуда, вақт ва мазмуни занги телефониродар китоби шӯъбаи навбатдор аниқ кунад:

- Макон ва нуқтаи содиршавии вазъияти фавқулода, рақами хона ва ошона;
- Муайян намудани шахсият /ному насаби ҳамсӯҳбати телефони;
- Ба таври амалиётӣ-оперативӣ моҳияти ҳодисаро муайян намояд;
- Ошкор намудани ҷабрдидагон ва муайян намудани зарурати расонидани ёрии тиббӣ; Аниқ намудани кӯмаки тиббӣ аз тарафи *хадамоти Ёрии Таъҷилӣ*.
- Пурсидан лозим аст, ки оё ҳамсӯҳбат худ ҷабрдида ва ё шоҳиди зӯроварӣ мебошад;
- Муайян намудани макони воқеъшавии (дар лаҳзаи мурочиат) шахсе, ки зӯроварӣ содир намудааст;
- Оё аз ҷониби шахсе, ки зӯроварӣ содир намудааст аслиҳа истифода бурда шудааст ё не. Агар истифода шуда бошад, кадом аслиҳа ва макони воқеъшавии ӯ дар ҳоли ҳозир;
- Шахсе, ки зӯроварӣ содир намудааст дар кадом вазъият қарор дошт (дар ҳолати мастӣ, таҳти таъсири маводи муҳаддир қарор дошт ва ғайра);
- Оё дар наздики кӯдакон буданд, агар ҳа, онҳо чанд нафар ва кадом синну сол.

3.4. Амали қормандони ШВҚД баъди расидан ба макони ҳодиса

Тартиби равон намудани гурӯҳи амалиётӣ- тафтишотии (ГАТ) ШВҚД ба макони ҳодиса ва ҷиноят, ва ё НММ оид ба фактҳои зӯрварӣ дар оила. Тартиби омода намудани маводи зарурии тафтишотӣ оид ба ошқорсозии фактҳои ЗО ва ё фактҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури

Тибқи қонуни ҚТ “*Дар бораи милитсия*”, қонуни ҚТ “*Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила*” аз 19.03.2013., м. 11, зербанди 2,3,4 ва 8, Фармони муштараки сохторҳои қудратии ҚТ оид ба тартиби бақайдгирии фактҳо, ҷиноятҳо дар мақомоти қорҳои дохилӣ (№ 22 аз 25.10.2010) ва Қонуни ҚТ «*Оид ба муроҷиати шаҳрвандон*», мақомоти қорҳои дохилӣ, тибқи вазифа ва функцияҳои худ, ўҳдадор мебошанд, ки ҳангоми гирифтани ва ё ошқор намудани фактҳои низоъҳои оилавӣ, ҷанҷолҳои оилавӣ, фактҳои таҳдид, таҳқир, тамаъҷӯӣ, зарбу лат, нест кардани моликияти шахсӣ, рафторҳои авбошӣ ва бо зӯри рондани узви оила, чораҳои мушаххасро андешанд.

Шахсоне, ки зӯрварӣ содир намудаанд, бояд ба ҷавобгариӣ ҷиноятӣ ва ё маъмуриӣ кашида шаванд. Дар айни замон, дар нисбати гунаҳкор (боздоштшуда) бояд чораҳои махсуси фардӣ ва пешгирикунанда, аз ҷумла дар асоси моддаи 11, зербанди 4 қонуни ҚТ “*Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила*” андешаида шаванд ва он бояд ба қайди махсуси пешгирикунии ШВҚД (Амри ВҚД ҚТ № 10 аз 23.02.2013., банди 41 и 42) гирифта шавад.

Роҳбарияти РКД ва ШВҚД барои ташкил, омодаасозӣ ва сари вақт ирсол намудани гурӯҳи амалиётӣ-тафтишотӣ (ГАТ) ва НММ ба маҳалли содиршавии ҷиноят, ҳодисаҳо ва фактҳои ЗО, пешгириӣ намудани низоъҳои оилавӣ ва ҷанҷолҳои оилавӣ масъул мебошанд. Чунин амалҳо ҳамчунон ба ҷумлаи вазифа ва функцияҳои асосии роҳбарияти ШВҚД, ки ба пуррагӣ дар фармону амрҳои ВҚД инъикос ёфтаанд, дохил гаштаанд. Қисми навбатдор яке аз бахшҳои асосии ШВҚД мебошад, ки шӯъбаҳои дигари амалиётиро роҳбарӣ

менамояд, тамоми мавриду ҳодисаҳо, хабарномаҳо ва маълумотро ба қайд гирифта, онҳоро ба роҳбарияти ШВҚД пешниҳод менамояд. Роҳбарияти ШВҚД, вобаста ба вазъи амалиётӣ, навбатдории ҳамарӯзаи НММ-ро дар қисматҳои ноҳия ва шаҳр ташкил намуда, ҳамзамон ба онҳо супориш медиҳад, ки дар ҳолатҳои содир гардидани фактҳои ЗО, таҳдид, таҳқир, тамаъҷӯӣ, зарбу лат, нест намудани моликияти шахси ва кирдорҳои авбошона, бевосита бо ГАТТ бояд ба ҷои ҳодиса ҳозир шаванд ва маводи аввалияи тафтишотиро тартиб диҳанд.

Ба таври умумӣ қисми навбатдори ШВҚД дар сафарбар намудани кормандони милитсия ба маҳалли содиршавии ҷинойт ва баррасӣ намудани низоъу ҷанҷолҳои шадиди оилавӣ нақши муҳим мебозанд. Сари вақт ҳозир гаштани кормандони милитсия ба ҷои ҳодиса ва ҷинойт ба он мусоидат менамояд, ки мавод, асбобҳои содир намудани ҷинойт ва дигар далелҳои шайъӣ(воқеӣ) дар вақти зарурӣ кашф ва мусодира карда шаванд. Ин ҳамчунон барои сари вақт дастгир намудани шахсони ҷинойт ва ё ҳуқуқвайронкунӣ содир намуда ва дидани чораҳои қонунӣ нисбати онҳо кӯмак мерасонад.

Амал ва рафторҳои кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба ғангоми ҳозир гаштан ба ҷои ҳодиса, ҷинойт, ошкорсозии фактҳои содиршавии ЗО, низоъу ҷанҷолҳои оилавӣ ва пешгирии намудани онҳо

Дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи милитсия” аз 17.05.2004, бандҳои 10 ва 11, Фармони муштараки сохторҳои қудратии ҶТ № 22 аз 25.10.2010 “Оид ба тартиботи ягонаи бақайдгирӣ, сабт ва баррасии аризаҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумот оид ба ҷинойтҳо ва ҳодисаҳо”, ва ҳамчунон Фармони ВҚД ҶТ № 10 аз 23.02.2013, ШВҚД ўҳдадор мебошанд, ки аз рӯи хабарномаҳо, иттилоот оид ба ҳодисаҳои содиршавии ҷинойтҳо ва дигар намуди ҳуқуқвайронкуниҳо, аз ҷумла ЗО, ба ҷои ҳодиса ҳозир гашта, чораҳои заруриро андешанд. Масъалаҳои дар боло зикр гардида самтҳои асосии фаъолияти НММ –ро ташкил медиҳанд ва онҳо барои бурдани мубориза бар зидди ҷинойткорӣ ва дигар

намудҳои қонунвайронкуниҳо дар минтақаҳои таҳти хизматрасонӣ масъул мебошанд.

Тибқи қонуҳои амалкунанда, фармонҳо ва дастуралҳои ВҚД, қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ба ҳангоми ҳозир гаштан ба маҳалли ҳодиса, ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури бояд чунин амалҳоро иҷро намоянд:

- Шахсияти ҷабрдида ва шахсияти шахси зӯрварӣ содир намударо (гумонбарро) муайян намуда, бо ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият аз ҷумла дар хусуси ҷои доимии истиқомат шинос шавад;
- Аз зӯрвар талаб намояд, ки амалҳои авбошона, зӯрварона, таҳдидомез ва таҳқиромез, таҳдид, тамаъҷӯӣ, ва ҳамчунон дигар амалу кирдорҳои зиддиҳуқуқиро қатъ намояд ва зӯрварро дар хусуси оқибатҳои истифодаи қувваи ҷисмонӣ огоҳ намояд;
- Ҷои ҳодисаро тафтиш намуда, дар бораи тафтиши ҷои содиршавии ҳодиса протокол тартиб диҳад;
- Шоҳидон, аъзои оила, ки ҳодисаро дидаанд ва олатҳоеро, ки тавассути онҳо амалҳои зӯрварӣ /ҷиноят содир карда шудааст муайян намояд; далелҳои шайъиро гирад, дигар маводро, ки бевосита ба масъалаҳои таҳқиқи ҳодисаи мазкур дахл доранд ҷамъоварӣ намояд;
- Дар ҷои ҳодиса пурсиши шоҳидон, ҳамсояҳо ва ҳешу таборони ҷабрдида, шахси ЗО содир намударо анҷом диҳад;
- Омилҳо, сабабҳо ва шароитҳоеро, ки дар онҳо ҳодисаҳои зӯрварӣ, зарбу лат, таҳқир, таҳдид ва расонидани зарарҳои ҷисмонӣ содир гаштааст муайян намояд;
- Тартиб додани маводи ибтидоии таҳқиқ ва пешниҳод намудани онҳо ба қисми навбатдори ШВҚД барои бақайдгирӣ ва пешгнӣҳод намудани ҳисоботи расмӣ ба роҳбарияти ШВҚД бо мақсади андешидани чораҳои минбаъдаи қонунӣ нисбати зӯрвар;
- Ҳимоя намудани аъзои дигар оила, аз ҷумла ҷабрдидагоне, ки таҳти таҳдид қарор доранд ва ё мусоидат намудани онҳо ба ҷои бехатар ва дуртар аз маҳалли ҳодиса;
- Андешидани чораҳо оид ба дастгир намудани гумонбар, овардани ҳуқуқвайронкунанда (гумонбар) ба ШВҚД ва /ё муваққатан нигоҳ доштани ӯ дар ҷойҳои махсус (камераҳо барои боздоштшудагон),

яъне амали кардани чораҳо барои муваққатан маҳдуд намудани ҳуқуқҳои боздоштшуда (изолятсия), агар ба ин зарурат бошад;

- Дар ҳолате ки, шахси амали зӯроварӣ содир намуда, бемори равонӣ, майнӯши ашаддӣ ва ё истеъмолкунандаи маводи мухаддир- наркоман бошад, зарур аст, ки онҳоро ба клиникаҳои махсуси беморхонаҳои муассисаҳои тандурустӣ фиристанд;
- Қатъ намудани нерӯи барқ ва газ дар ҳолатҳои таҳдиди оташ задан ва ё тарконидаани бино/хона аз ҷониби гумонбар.

Дар ҳолати ҷой доштани ҷароҳатҳои ҷисмонӣ, қисми навбатдори ШВКД ба ӯ бояд роҳхат ба санҷиши судӣ-тиббӣ диҳад ва дар ин хусус дар китоби махсус бояд қайд намояд. Қисми навбатдори ШВКД вазифадор ва ӯҳдадор мебошад, ки ба НММ ва шӯъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ оид ба тамоми ҳолатҳои зӯроварӣ, низоъҳо ва ҷанҷолҳои оилавӣ хабар диҳад. Бо мақсади ҳал намудани масъалаҳои пешгирикунӣ расмӣ нисбати қатъ намудани кирдори зиддиҷамъиятӣ ва дар ҳолатҳои мавҷуд будани асосҳои ҳуқуқӣ, бояд чораҳои зарурӣ барои ворид намудани шахси зӯроварӣ содир намуда ба қайди махсуси пешгирикунанда-профилактикӣ гирифта шавад (Фармони № 10 аз 23. 02. 2013).

Ба ҳангоми ворид гардидани маълумот доир ба низои оилавӣ корманди ШВКД бояд ба таври фаврӣ ба маҳалли ҳодиса ҳозир шавад ва дар ин ҳолат ӯ бояд қоидаҳои бехатарии шахси роия намояд.

Бо баромадан ба ҷойи ҳодиса, вале то расидан ба ҷои зӯроварии фарзӣ, бояд маълумотро доир ба нуқтаҳои зерин бодикқат омӯзад:

- Оё зӯроваре, ки нисбати он иттилоъ ворид гаштааст, қаблан ба ҷавобгарии ҷиноятӣ ва ё маъмури кашида шудааст, хусусияти ҳуқуқвайронкунии ӯ чи гуна аст, оё дар қайди пешгирикунӣ ва ё дигар қайдҳои ШВКД қарор дорад ё на;
- Маълумот дар бораи ҷабрдида ва дигар шахрвандоне, ки дар он суроға зиндагӣ менамоянд;
- Мавҷуд будани силоҳ дар суроғаи нишондодашуда;
- Дигар маълумоти мавҷуда.

Баъди ҳозир шудан, ҳудудҳои ҷои ҳодиса муайян карда шуда, тафтишот гузаронида мешавад. Қисми зиёди ҳуқуқвайронкуниҳо дар манзилҳо ва ё дигар моликиятҳои қонунии шахрвандон содир карда мешаванд, бинобар ҳамин бояд қайд намуд, ки тафтиши манзил бо иштироки шоҳидон ва бо розигии соҳибмулк ва ё шахсони болиғи дар он ҷо зиндагикунанда ва ё тибқи қарори муфаттиш, мақомоти таҳқиқ, ки ба онҳо иҷозати судя ва ё ҷонишини он қабл аз тафтиш дода шудааст, гузаронида мешавад. Дар ҳолатҳои истисноӣ (дар ҷойҳои дастрасии мушкил, дар мавридҳои набудани воситаҳои зарурии алоқа ва ҳамчунон дар ҳолатҳои, ки ба таъхир гузоштани тафтиш бо хатари ҷонӣ ва саломати одамон вобаста бошад), тафтиш бидуни иштироки шоҳидон гузаронида мешавад²⁰.

Ба ҳангоми тафтиши маҳалли ҳодиса зарурати риоя намудани ҳуқуқи дахлнопазирии манзилро бояд дар хотир дошт²¹ - даромадан ба манзиле, ки дар он ЗО содир гаштааст, тибқи қонун амалӣ карда мешавад. Корманди ШВҚД ба ҳангоми бевосита пеши роҳи ҷиноятро гирифтани таъқиб намудани шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар мебошанд ва дар ҳолатҳои фавқулода, ки ба беҳатарии ҷамъияти таҳдид менамоянд, ҳуқуқ доранд, ки ба хонаҳои истиқоматӣ, қитъаҳои замини шахсони хусусӣ ворид гардида ҷорабиниҳои амалиётӣ-тафтишотиро амалӣ намоянд. Дар тамоми ҳолатҳои воридшавӣ ба манзил, ба қитъаҳои замини шахсони хусусӣ бар хилофи хоҳиши соҳибони онҳо тибқи тартиботе, ки аз тарафи қонун муайян гардидааст ва бо иттилоъ додани прокурор дар муддати 24 соат амалӣ карда мешавад.²² Кормандони ШВҚД ба ҳангоми баррасии иттилоот оид ба ЗО бояд беҳатарии ҷабрдидаро таъмин ва ба хатару осеб ба ҳаёт ва саломати шахсон роҳ надихад. Барои ин дастгирсозии зӯрвар, ва дар ҳолатҳои зарурӣ бошад, баровардани ҷабрдида (бо ризоияти онҳо) ва фарзандони онҳо ва ирсол намудани онҳо ба марказҳои махсуси

²⁰ Кодекси муруфиави-ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, м..183 қ.1

²¹ Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон, м.22

²² Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон №41 аз 17 майи соли 2004 «Дар бораи милитсия», м..11 қ.1 банди.18

кӯмакрасонӣ ва офиятбахшӣ амалӣ карда мешаванд. Дастгирсозии зӯровар тибқи қонунҳои амалкунанда татбиқ карда мешавад.

Мафҳуми суроб- профили ҷинояткор

Таҳти мафҳуми *профили ҷинояткор* аксаран тасвирсозии ҷинояткори ҳанӯз ташхиснашуда фаҳмида мешавад, ки тавассути барқарорсозии ҷиноятҳои монанд ва шарҳ додани хусусиятҳои онҳо ба даст оварда мешавад. Баъзан профили мазкурро акс ва ё портрети равонӣ-криминалистӣ, хусусиятҳои психологӣ-криминалистӣ ва ё криминалӣ ва ғайра низ меноманд.

Типологияҳои гуногуне, ки бар асоси омӯзиши парвандаҳои ҷиноятии таҳқиқшудаи муваффақ таҳия карда шудаанд, аҳамияти махсус доранд, чунки дар ҷиноятҳои монанд аломатҳои мутобиқи шахсияти иҷрокуандаҳои онҳо ба назар мерасад.

Дар назария тартибдиҳии профили психологӣ ҷинояткор аз панҷ усул-принсипи аслий иборат мебошад:

- 1) омӯзиши ҳаматарафаи табиат ва моҳияти ҷиноятҳо ва намудҳои ҷиноӣ-криминалии шахсон (типологияи психологӣ-психиатрии шахсоне, ки дар гузашта кирдорҳои монанд содир намудаанд);
- 2) таҳлили шомили маҳалли ҷинояти баррасишаванда;
- 3) омӯзиши амиқи муҳити наздиктарини атроф, машғулият ва корҳои дӯстдоштаи ҷабрдида (қурбониён, агар онҳо якҷанд нафар бошанд);
- 4) ташаққули эҳтимолии омилҳои анғезандаи тамоми шахсоне, ки ба таҳқиқ ворид карда шудаанд;
- 5) тавсифи ҷинояткор (бар асоси зухуршавии берунии рафтору кирдори моҳияти эҳтимолии психологӣ).²³

Корманди ШКВД бояд аз малакаву маҳоратҳои махсуси муайян намудани аломатҳои аёнӣ бархӯрдор бошад, ки аз рӯи онҳо метавон муайян намуд, ки шахсе, ки дар маҳалли ҳодиса дар пеши онҳо пайдо шудааст, қурбони ҶО мебошад.

²³ Образцов В. А. Муайян ва ошкорсозии ҷинояткор. М.: Юрист, 1997.- С. 255

Ба чунин аломатҳо хусусиятҳои ҷисмонӣ ва психологӣ бо
чашм аён дохил мешаванд (аломатҳои ҷисмонӣ ва психологӣ).

Аломатҳои ҷисмонӣ:

- Кабудшавии ҷисм, харош, дигар асарҳои латту кӯб, афтодани
дандонҳо, зарар дидани панҷаҳои даст ва бофтаҳои мулоим, ҷой
доштани қисман шифо ёфтаи ҷароҳатҳои бардошта, изи газидан,
сӯхтагиҳои дорои шаклҳои ғайриоддӣ;
- хунравӣ;
- нафасгирии тез-тез;
- сару либосҳои дарида ва ё набудани онҳо дар бадан;
- шакли зоҳирии ногувор, мӯйҳои жулида ва нохунҳои дарозшуда;
- кам шудани вазни бадан, талафи оби бадан.

Аломатҳои раванӣ-психологӣ:

- ҳаяҷону изтиробии баланд, ҳаракатҳои кунд;
- изтиробу нигарониҳои беасос, бечӯрӣ, ҳолати хавфу хатар,
бетафовутию беташаббусии пурра, эҳсоси бечорагӣ;
- номутобиқии зарарҳо бо шарҳҳои, ки дар хусуси гузаштаи
пайдошавии онҳо дода мешавад;
- дурӣ чустан аз нигоҳ ва тамос;
- номутобиқатӣ ба воқеият дар хусуси аёдати духтур;
- рад намудани кӯмак, даҳлати берунӣ барои равшан намудани
вазъият;
- рафтори афсурда, кирдори аҷибу ҳайратовар (дар курсӣ алвонҷ
хӯрдан, пора кардани коғаз, шона кардани мӯйҳо, мудовим аз
якҷо ба ҷои дигар гузоштани ашёҳо ва ё онҳоро дар дастҳо тоб
додан);
- эҳсоси гуноҳ аз «ҷазоҳои» ҷисмонии гирифта;
- майл ба худкушӣ, таҳдиди худкушӣ ва ғайра.

Ин аломатҳои номбаршуда ҳанӯз аз ҷой доштани зӯрварӣ
дар оила шаҳодат намедиханд, чунки онҳо метавонанд бо сабабҳои
дигар низ рух диҳанд. Бо вучуди ҳамин ҳам, чунин аломатҳо бояд
диққати корманди ШКВД-ро, ки ба таҳқиқи маълумоти расида оид

ба ЗО машғул мебошад, ба худ ҷалб намоянд ва боиси нигаронию ӯ гарданд.

Кормандони ШКВД, ки парвандаро доир ба ЗО баррасӣ менамоянд, бояд дар хотир дошта бошанд, ки:

- тамоми маълумот оид ба ЗО бояд ҳамчун факти қиддии поймолкунии ҳуқуқи инсон қабул карда шавад;
- бояд бодикқат рафтори он шахсонро, ки дар ҷои ҳодиса мавҷуд мебошанд мушоҳида намуд- аз эҳтимол дур нест, ки таҳлили рафтору кирдор метавонад маълумоти бештаре диҳад дар муқоиса бо он маълумоте, ки аз тариқи сӯҳбат ба даст оварда мешавад.;
- Ҳар як маврид ва факти зӯроварӣ дар оила хусусияти фардӣ дорад. Ҳангоми баррасии мавриди мушаххас, набояд аз хулосаҳое, ки аз ҷониби худи шумо ва ҳамкорони шумо дар вазъиятҳои, ба назари шумо, монанди ЗО бароварда шудаанд, истифода бурд;
- Ба ҳангоми сӯҳбат бо ҷабрдида бояд дар хотир дошт, ки инсон дар мисли чунин ҳолатҳо, дар натиҷаи ҷароҳати ҷисмонӣ ва ё психологӣ, одатан, дар вазъияти ҳаяҷони шадиди эҳсосотӣ ва ё фишору афсурдагӣ қарор дорад;
- Усули сӯҳбат намудан бояд барои оромшавӣ ва дастгирии шахси ҷабрдида кӯмак намояд;
- Шахси ҷабрдида, одатан, оқибатҳои вазъияти ба амал омадаро кам карда, нишон медиҳад ва он мавриди мушаххасро ҳамчун зӯроварӣ эътироф наменамояд. Сабаби даъвати ШКВД-ро метавонанд ҳамчун нест намудани моликият, занозанӣ, ҷанҷол, хархаша ва ё дигар амалҳо нишон диҳанд;
- Зӯровар аксаран ҳамчун шахси ором ва ботамкин метавонад ба назар расад, ки гӯё намефаҳмад, ки барои ҷӣ намояндагони ШКВД даъват шудаанд. Ӯ метавонад бо тамасхур нақл намояд, ки зани ӯ - ҳаяҷонӣ-истерик мебошад ва ӯ метавонад ба чизҳои майда-чӯйдаи зиндагӣ хеле бо эҳсос рафтор намояд. Ба ҳеҷ вачҳ набояд ба фикрҳои «ҳамраъии мардон» (дар мавриде, ки корманди милитсия ва зӯровар – аз ҷинси мард ва ҷабрдида бошад аз ҷинси зан бошанд) роҳ дод. Корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бояд ба таври воқеӣ ба кӯшишҳои зӯровар барои бор кардани ҷавобгарии содир намудани зӯроварӣ ба гардани ҷабрдида ва ё кӯшиши таассуфхӯрӣ («худаш ҳаминро хост», «ин худаш маро ба

ин қор водор намуд», «ман худамро дошта натавонистам ва назорати худро гум кардам») муносибат намояд;

- Қорманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бояд ба он вазъияте тайёр бошад, ки дар он зӯрвар худро қурбонӣ метарошад, кӯмаку ёрӣ талаб менамояд, худро чунин нишон медиҳад, ки он вазъиятро махсус як қониби дигар ташкил намудааст то аз ӯ ҳалос шаванд ва аз роҳи фиреб ӯро қормандон боздошт намоянд. Дар аксар ҳолатҳо зӯрвар метавонад ваъда намояд, ки ӯ метавонад ҳама чизеро, ки аз ӯ оила ва қормандони милитсия меҳоянд иҷро намояд, то ки онҳо аз даъвои худ гузаранд ва ӯро бо ҳамроҳии қурбонӣ ба ҳолашон гузоранд. Қорманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бояд ба ҳар васила ба зӯрвар расонад/фаҳмонад, ки рафтору кирдори ӯ аз қорҷӯбаи қонун берун мебошад ва он, ки дар тарафи қабрида давлат мебошад, ки ӯ бо шахсияти худ онро намояндагӣ менамояд;
- Рафтори оромтар ва ботамқинтари зӯрвар аксаран дар оилаҳои, бо ном, неқӯаҳволтар ва аз қиҳати моддӣ таъминбуда ва ё дар оилаҳои, ки субъектҳои ЗО дараҷаи маълумот ва таҳсилоти баландтаре доранд. Дар мисли чунин ҳолатҳо қормандони ШКВД набояд ҳулосаҳои саросемавор бароранд-тавсия дода мешавад, ки ба таври муфассал аз ҳамсояҳо пурсида шавад, ба ин оила бори дигар ташриф оранд.

Қоидаҳои умумие, ки бояд онҳоро қормандони ШКВД ба ҳангоми таҳқиқи баррасии мавридҳои ЗО риоя намоянд бо чунин нуктаҳо ҳулосабандӣ мегардад:

- Ба таассуроти яқум дода нашаванд;
- Аз зӯрвари эҳтимолӣ фосола гирад ва бо ӯ ворида баҳсу чадал нагарданд;
- Ба таври муфассал вазъиятро омӯзанд ва тамоми амалҳои мувофиқи пешбинишудаи ҳуқуқи иҷро намоянд.

Дар ҳолати баррасии факти ЗО ва дар лаҳзаи қидоли байни субъектҳои зӯрварӣ, пеш аз ҳама қорманди ШКВД бояд кӯшиш намоянд, ки шиддати вазъиятро паст намоянд, чунки рафтори агрессивӣ дар ҳалли вазъият ва қангу қидол метавонад ба

шаклгирии манфии ҷараёни ҳодисаҳо оварда расонад. Бо ин мақсад, ба корманди ШКВД зарур мебошад, ки:

- Худро шинос намояд, асоси дар маҳалли ҳодиса мавҷуд будани худ ва ваколатҳои худро барои баррасии чунин парвандаҳо фаҳмонида диҳад;
- Субъектҳои зӯровариро ба утоқу хонаҳои гуногун ҷудо намояд;
- Ба таври ором ва бидуни ягон эҳсосот аниқ намояд, ки кӣ ва барои чӣ дар он утоқҳо мавҷуд мебошанд ва муҳити фардии ҳар як шахсро вайрон нанамояд;
- Аз ягон тараф пуштибонӣ нанамояд ва беғараз боқӣ монад;
- Ба вазъият бо таври касбӣ муносибат намояд ва масъаларо сода нанамояд;
- Бо таври ором, бо овози бурро ва боваринок сухан ронад ва вазъиятро таҳти назорат қарор диҳад.

Зӯровар метавонад дар ҷараёни сӯҳбат тавассути забон ва дигар амалҳои ноаён ҷабрдидаро таҳти назорати худ қарор диҳад ва ба ин васила ба рафтори ҷабрдида ва мутобиқан ба худи он маълумоте, ки ӯ медиҳад таъсир расонад. Бояд дар хотир дошт, ки дар аксар ҳолатҳо ҷабрдидагон дар ҳузури зӯровар аз сӯҳбат намудан бо кормандони ШКВД аз хавфи ҷазодиҳии баъдӣ, метарсанд.

Ҳангоми сӯҳбат бо ҷабрдида ором намудани ӯ муҳим мебошад ва барои ин зарур мебошад, ки:

- сӯҳбатро дар танҳои гузаронад;
- ба ҷабрдида дарки онро диҳад, ки шумо тайёред ва мехоҳед, ки ӯро шунавед;
- усулҳои ором ва беғаразонаи рафторро нигоҳ дорад;
- нигоҳи худро аз ҷабрдида нагурезонад;
- ба ҷабрдида фаҳмонад, ки ӯ таҷрибаи ҳалли чунин масъалаҳоро дорад;
- бо сабабҳои набудани вақт ва ё дигар вазъиятҳо нақли ӯро набуррад;

- факти ҷой доштани зӯрвариро ба баҳс накашад (ҳатто агар ба шумо чунин намояд, ки зан масъаларо аз ҳад зиёд муболиға менамояд ва ё гуфтори ӯ боиси нобоварии шумо мегардад);
- чунин саволҳоеро гузорад, ки ба онҳо кас тавонад ҷавобҳои кушоду васеъ диҳад;
- саволҳои диҳад, ки дар худ муҳокимарониҳои танқидӣ ва ё субъективӣ надошта бошанд;
- дастгирӣ ва розигии худро нишон надиҳад, ҳатто агар ҷабрдида чунин изҳор намояд, ки гӯё дар ҳодисаи рӯйдода айби ҳудаш бошад, ва баръакс, дар ҳолати зарурӣ бояд таъкид намояд, ки дар ин кор гуноҳи ӯ нест ва дар он ҳодисае, ки рух додаст, ӯ гунаҳкор ҳисоб намешавад; амалия нишон медиҳад, ки барои ба даст овардани муносибати бештар боваринок бо милитсионер, ӯ бояд таъкид намояд, ки ба ҳеҷ кас набояд чунин рафтору муомила намуд ва он ки бо даъват намудани намояндагони ШКВД ҷабрдида аллакай қадами нахустинро дар самти тағйир додан ва бештар намудани вазъият бардоштааст;
- ҷиддӣ будани ҳодисаи рухдодаро ба инобат гирифтагӣ ва ба субъектҳои зӯрварӣ фаҳмонидан, ки ЗО - ин ҳуқуқвайронкунии ҷиддӣ мебошад; ба қурбонӣ фаҳмонидани нигарониҳои худ оид ба беҳатарии ӯ;
- ба зан фаҳмонидани он, ки зӯрварӣ аз ҷониби мард, бо вучуди боваркунониҳои хилофгар ва ваъдаҳои ӯ дар бораи ислоҳшавӣ такрор хоҳад шуд;
- кӯшиши ба оштии овардани ҷабрдида бо зӯрвар лозим нест;
- додани ягон ваъдае, ки иҷрои он таъмин намешавад лозим нест (масалан, ҳар рӯз ба хонаи ҷабрдида омадан барои боварӣ ҳосил намудан аз беҳатарии ӯ);
- дар хусуси паноҳгоҳҳо, ташкилотҳои давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки дар он ҷойҳо ҷабрдидагон метавонанд ёриҳои ҳуқуқӣ ва равонӣ гиранд, иттилоъ додан;
- ишора накардан ба оқибатҳои манфии тафтишу баррасиҳои нисбати аъзои оила (масалан, ба ҳангоми дастгир намудани зӯрвар дигар касе наметавонад ба хона даромад биёрад ва ғайра), ки хоҳиши ҷабрдидаро барои ҳамкорӣ бо милитсия аз байн мебарад.

Риоя накардани меъёрҳои зикргардида метавонад ба таври ҷиддӣ имконияти ҳалли масъалаи ЗО-ро паст намояд. Агар корманди ШКВД ба хулосае ояд, ки узви оила таҳти зӯроварӣ қарор гирифтааст, ӯ бояд тамоми воситаҳои заруриро барои пешгирии минбаъдаи зӯроварӣ ба кор барад, ба ҷабрдида ҳуқуқҳои ӯро фаҳмонад ва ҳамчунон ба ӯ дар бораи суроғаи паноҳгоҳҳо ва дигар хизматрасониҳои иҷтимоӣ барои қурбониёни ЗО маълумот пешниҳод намояд.

Ҳангоми сӯҳбат бо шахсе, ки ЗО содир намудааст, корманди ШКВД бояд:

- Ором сухан ронад ва аз худ устуворию матонат нишон диҳад;
- Ба зӯровар бо ҳисси эҳтиром муносибат намояд;
- Ба зӯровар фаҳмонад, ки корманди ШКВД намояндаи Қонун мебошанд.

Баромадан ба ҷои ҳодиса дар мавридҳои ЗО ҳамеша якҷо бо хатарҳои эҳтимоли барои кормандони ШКВД мебошад. Барои ҳамин ҳам, барои роҳ надодан ба оқибатҳои ғайриҷашмдошт ба ҳангоми иҷрои вазифаҳои хидмати кормандони ШКВД бояд омилҳои зеринро ба инобат гиранд:

- Ба ҷои содиршавии ЗО тибқи имконият ҳамроҳи шарикӣ ҳамкори худ барояд;
- Эҳтимоли қавии мавҷуд будан ва истифодаи ашӯро ба сифати силоҳ аз ҷониби зӯроварон ба назар гирад;
- Зӯровар метавонад дар вазъи ҳашму ғазаби ғайри қобили худидоракуни қарор дошта бошад; назорати чандинсолаи мудовими зӯровар аз болои ҷабрдида аксаран дар ӯ эҳсоси осонгирӣ ва раво будани ҳама ҷизро рушд медиҳад.
- Истеъмоли машруботи спиртдор ва маводи муҳаддир боиси афзоиш ёфтани дараҷаи агрессия ва бадтар гаштани низоъҳои оилавӣ мегардад;
- Дар назар гирифтани он, ки дар ҷои ҷиноят метавонанд бештар аз як зӯровар мавҷуд бошад;
- Дар назар гирифтани он, ки ба ҳангоми сӯҳбат бо зӯровар метавонанд ашӯро вучуд дошта бошанд, ки метавон онҳоро ҳамчун силоҳ ба кор бурд;

- Ба назар гирифтани таҳдиди мавҷуд будани силоҳи оташфишон ва ё сард;
- Дараҷаи агрессияи ҳуқуқвайронкунанда метавонад бо омадани кормандони ШКВД афзоиш ёбад.

Илова бар пешгирии амали зӯрварӣ, иҷрои корҳои пешгирӣ-профилактикӣ бо ҳуқуқвайронкунанда ва дигар амалҳои, ки аз ҷониби корманди ШКВД тибқи вазифаҳои хидматӣ ва вобаста ба вазъиятҳои мушаххас иҷро мегарданд, онҳо метавонанд ба ҷабрдидагони ЗО дигар намуд кӯмакхоро низ расонанд. Ба ҷабрдидагон фаҳмонида мешавад, ки кадоме аз ҳуқуқҳои онҳо поймол карда шудаанд ва чӣ тавр метавон онҳоро ғимоя намуд. Ҳамчунон метавонад тавсия дод, ки ҷабрдида ба кадом муассисаи давлатӣ ва ё ташкилот, инчунин иттиҳодияи ҷамъиятӣ муроҷиат намояд ва ҳар яке аз он ташкилотҳои тавсияшуда чӣ кӯмакero расонида метавонанд. Ҳамчунон зарур аст, ки ба онҳо дар хусуси хатарнок будани қатъосозии ҳамкориҳои онҳо бо милитсия ва хавф доштани он барои бехатарии онҳо маълумот дода шавад.

Ҷанбаҳои бехатарӣ ба ҷангоми баррасии мавридҳои ЗО

- Баъди расидан ба маҳалли ҷиноят, корманди милитсия бояд шахси зӯрварӣ содир намударо таҳти назорат гирад: ўро бояд аз ҷабрдида ҷудо нигоҳ дошт ва сӯҳбат намудани онҳоро бояд пешгирӣ намуд. Дар ҳолатҳои бехтарин, ду корманди милитсия бояд ҷудо аз ҳам ва ҳамзамон бо ҷабрдида ва зӯрвар кор баранд ва дар ҷунин маврид зарур мебошад, ки кормандон дар дидани якдигар қарор дошта бошанд;
- Кормандони милитсия бояд чораҳои зуруриро барои таъмини бехатарии ҷабрдида ва ҳамчунон фарзандони онҳо андешанд;
- Кормандони милитсия бояд тамоми далелҳоро ҷамъ намуда, дар ҳолатҳои зарурӣ бояд шахсero, ки ЗО содир намудааст, дастгир намоянд;
- Бо мақсади ошкор намудани исботи мавридҳои қаблии ЗО, ба кормандони милитсия зарур мебошад, ки бо ҷабрдида, гумонбар ва кӯдакон (дар ҳузури психолог, педагог), дигар аъзои оила, ва ҳамчунон, тибқи имконият, бо ҳамсоҳҳое, ки метавонанд барои

исботи зӯроварӣ шаҳодат диҳанд, саволу ҷавоб гузаронанд ва бар он асос маводи таҳқиқотро тартиб диҳанд;

- Гурӯҳи амалиёти таҳқиқот, новобаста ба ҳузур доштан ва ё надоштани шахси гунаҳкоршаванда, бояд маводи таҳқиқро дар бораи мавриди ЗО тартиб дода, онҳоро ба роҳбарияти ШКВД барои баррасӣ пешниҳод намоянд.

Иҷрои таҳқиқоти пешакӣ

Таҳқиқоти пешакӣ аз марҳилаҳои зерин иборат мебошад:

- Азназаргузаронии маҳалли ҳодиса;
- Пурсидани ҳар як шахс дар алоҳидагӣ – ҷабрдида, гумонбар, шоҳидон;
- Аниқ намудани шахсият ва синну соли кӯдакон, аз ҷумла онҳое, ки дар ҷойи ҳодиса ҳузур доштанд ва ҷамъ овардани маълумот дар бораи макони вучуди онҳо баъди ҳодиса;
- Ҷамъовариҳои маълумот оид ба фактҳои зарбу лат (аз ҷумла маълумот дар бораи он ки оё ҷабрдида таҳти зӯровариҳои шахвонӣ қарор дошт ё не), дар бораи мавҷуд будани ҳисси дард ва тавсия ба ҷабрдида барои гузаштан аз муоинаи тиббӣ ва гирифтани шаҳодат дар бораи ҷой доштани зарбу лат;
- Дар протокол дарҷ намудани вазъият ва рафтору кирдори ҷабрдида (сару либоси дарида, ҷой доштани зарбу лат ва ғайра).

Ҷанбаҳои пур кардани протокол оид ба мавридҳои содиршавии ҷиноят ва кӯмак ба ҷабрдида

- Ба ҳангоми тартиб додани ин санади мурофиавӣ бояд беғаразӣ ва бетарафӣ риоя гардад, яъне набояд ақидаи шахси нисбати ҷабрдида дарҷ карда шавад;
- Бояд боварӣ ҳосил намуд, ки тамоми маълумот доир ба ҳодиса ба протоколи пурсиш ворид карда шудааст (шоҳидон, одамони бетараф ва беғараз);
- Муайян намудани тамоми далелҳо оид ба мурочиатҳои қаблии ҷабрдида ба дигар ташкилотҳо (хуқуқӣ, тиббӣ, марказҳои бухронӣ ва ғайра);

- Зарурати бо тафсил навишта гирифтани далелҳои зӯроварӣ нисбати ҷабрдида;
- Зарурати сабт намудани аризаҳои тавзеҳоти ҷабрдида, гумонбар ва шохидон, аз ҷумла кӯдакон нисбати далели зӯроварӣ;
- Ба ҳангоми сабти ҳодисаҳои марбут ба ЗО, дар протокол бояд ба таври возеҳ нишон дода шавад, ки ин ҳуқуқвайронкунӣ ба ЗО тааллуқ дорад;
- Кормандони милитсия бояд ба ҷабрдида варакаи иттилоотӣ пешниҳод намоянд, ки дар онҳо рақами телефонҳо ва суроғи марказҳои гуногуни бӯҳронӣ, ҳадамоти тиббӣ, кӯмакҳои иҷтимоӣ, марказҳои шуғли аҳоли, машваратҳои ҳуқуқӣ ва ғайра нишон дода шудаанд;
- Баъди тартиб додани протокол, кормандони милитсия бояд боварӣ ҳосил намоянд, ки он дуруст тартиб дода шудааст. Баъди ба итмом расидани таҳқиқ ва тартиб додани санадҳои аввалия, тамоми маводи ҷамъоваришуда барои оғоз намудани парвандаи ҷиноӣ, бояд ба мақомоти судии салоҳиятдор супорида шаванд (парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ, м. 24 КМҶ);
- Ба ҳангоми зарурат ва дар мавриди мавҷуд будани омодагиҳои зарурӣ, корманди милитсия бояд барои расонидани ёрии таъҷилии тиббӣ ба ҷабрдида омода буда, ўро ба муассисаи тиббӣ фиристад;
- Кормандони милитсия бояд ба дархостҳои ҷабрдида ба таври мусбат муносибат намоянд ва беҳатарии онҳоро таъмин намоянд, масалан, гирифтани ва ба ҷои беҳатар интиқол додани чизу чораи онҳо;
- Кормандони милитсия бояд зарурати ба даст овардани боварии аҳоли ва хоҳиши ҳамкорӣ намудани онҳоро бо милитсия. Аз ҷумла ба ҳангоми таҳқиқ намудани ҳуқуқвайронкуниҳои ЗО дарк намоянд.

3.5. Хусусиятҳои пурсиши ҷабрдидагон, зӯровар ва дигар иштирокчиёни зӯроварӣ дар оила. Дарки симои ҷиноӣ-криминалии зӯровар. Тактикаи гирифтани ва сабот намудани баёнот

Хусусиятҳои пурсиши субъектҳои ЗО

Пурсиши ашхос аз ҷониби кормандони ШКВД дар ҷараёни баррасии аризаҳои марбут ба ЗО ва ё тафтиши макони ҳодиса як қатор хусусиятҳои худро дорад. Дар ҷараёни баррасии фактҳои ЗО, намоёндаи ШКВД бояд баёнотро ҷамъоварӣ намояд ва ё пурсиши ҷабрдида, зӯровар, шохидони дар ҷои воқеа бударо бо мақсади маълум намудани далелҳои шайъии зарурӣ барои ошкор намудани таркиби ҳуқуқвайронкунӣ ва қабул намудани қрори қонунӣ, анҷом диҳад.

Баёнот бояд дар камтарин мӯҳлати баъди расидани ариза ҷамъоварӣ карда шаванд. Ҳангоми қабул намудани баёнот, ботафсил муайян намудани тамоми ҳолатҳои ҳодисаи рухдода муҳим мебошад.

Саволу ҷавобҳо бояд бо мақсади дарёфт намудани ҷавоб ба як қатор саволҳои муҳим дар хусуси рафтору кирдор ва ашхос (зӯровар ва ҷабрдида) гузаронида шаванд. Масалан, бо ин мақсад саволҳои гузошта мешаванд, ки бояд шароит ва вазъиятҳои зеринро равшан намоянд:

- Кадом рафтор содир карда шудааст? Ин кирдор баро ҷӣ ва бо кадом мақсад содир карда шудааст?
- Он кирдор аз тарафи кӣ содир карда шудааст?
- Ин кирдор кай содир шудааст?
- Ин кирдор ҷӣ тарз ва бо кадом усул содир карда шудааст?
- Он кирдор дар кадом макон содир карда шудааст?
- Барои содир намудани он кирдор кӣ кӯмак намудааст?

Дар навбати аввал он саволҳои гузошта мешаванд, ки тавассути онҳо маълумоти зарурӣ дар бораи шахсият ва тасдиқи санадҳои муайянкунандаи шахс аниқ карда мешаванд (шиноснома, санади муайянкунандаи шахсият).

Корманди ШКВД бояд муайян намояд, ки муносибату пайвандии иштирокчиёни низоъ чӣ гуна мебошад (никоҳ, талоқ, ҳамзистӣ, алоқаҳои хешу таборӣ ва ғайра). Ин маълумот барои дуруст муайян намудани намуди рафтори ҷинояткорона муҳим мебошад ва дар зимн бояд муқаррароти қонун риоя карда шавад.

Барои муайян намудани шароитҳои мушаххаси рафтору кирдор шоҳидии ҳамсояхо, хешу таборон ва дигар шоҳидоне, ки чизе дар хусуси муносибатҳои байни иштирокдорони низоъро медонанд, муҳим мебошад.

Дар ҳолате, ки агар зӯрвар дар лаҳзаи тафтиши макони ходиса ҳузур надошта бошад, бояд далелҳо дар хусуси ҷои воқеъшавии он ва ё макони эҳтимолии мавҷуд будани он ҷамъоварӣ карда шаванд.

Ба таври ҳатмӣ дар ҷараёни пурсиш бояд тамоми ҷузъҳо ва шакли зӯрварии содиршуда муайян карда шаванд (ҷисмонӣ, равонӣ, шахвонӣ, иқтисодӣ), ва кӯшиш карда шавад, ки дараҷаи вазнинии зарарҳои ҷисмонӣ ва оқибатҳои онҳо муайян карда шаванд.

Барои муайян намудани дараҷаи хатаре, ки ҷабрдида аз ЗО ба он дучор гаштааст ва эҳтимоли рушди он ҳодиса дар оянда, ва ҳамчунон бо мақсади муайян намудани зарурати андешидани чораҳои изолятсия намудани зӯрвар, бояд амалҳои зӯрваронаи қаблӣ низ муайян карда шаванд. Доштани маълумот дар бораи тамоми ҷойҳое, ки дар онҳо тарафҳои низоъ метавонанд мавҷуд бошанд (зӯрвар ва ҷабрдида), ҷои кор, маълумот дар бораи ҷои воқеъ будани кӯдакон (мактаб, гимназия, донишгоҳ) низ муҳим мебошад. Ҷабрдида ва шоҳидон бояд бо таври муфассал ашён харобгашта ва ё зарардидаро дар ҷараёни содир намудани амали ЗО шарҳ диҳанд.

Агар аризадиханда ҷабрдида набуда, шахси дигаре бошад, бояд аз он шахс баёнот гирифт, сабабҳои ҳодисаро аниқ намуд ва сабаби онро, ки барои чӣ ҷабрдида худ натавонистааст ариза нависад, муайян карда шавад. Дар ҳолате, ки агар асосҳои барои чунин фарз вучуд дошта бошад, ки баёноти ҷабрдида ба ҳақиқат мувофиқат наменамояд, чунин тавсия дода мешавад, ки баёноти духтур ва ё дигар корманди тиббӣ, ки ба ӯ ёрӣ расонидааст, маълумот дар бораи ҷароҳатҳои пешина диҳад. Ҷабрдида, баёноти

шоҳидон дар хусуси факти зӯроварӣ на танҳо нисбати ҷабрдида, инчунин нисбати кӯдакон, маъюбон ва солхӯрдаҳое, ки ҳамчунон аз ЗО зарар дидаанд, ҷамъоварӣ карда шавад, чунки онҳо зарардидагони дуумдараҷаи ЗО маҳсуб мегарданд.

Нақши муҳимро муайян намудани ҳолатҳои марбут ба истифодаи силоҳ ва ё таҳдиди истифодаи он бозӣ менамоянд. Агар маълум карда шавад, ки зӯровар ҳаққи доштани силоҳ ва ё ягон намуди силоҳи оташфишонро бевосита дорад, бояд ҷои нигоҳдории силоҳ муайян ва қоидаҳои нигоҳдории онҳо тафтиш карда шаванд. Чунин маълумотро метавон дар оянда барои кашида гирифтани силоҳ ва ё муайян намудани қонунӣ будани нигоҳдошти силоҳ истифода бурд²⁴.

Дар ҳолати содир намудани ЗО нисбати ҷабрдидае, ки таҳти ҳимояи амрномаи муҳофизатӣ қарор дорад, бояд он талаботҳое, ки аз тарафи зӯровар поймол карда шудаанд, муайян карда шаванд.

Тактикаи гирифтани ва сабт намудани баёнот

Пайдарҳамии гирифтани баёнот аз шахсоне, ки шоҳиди ходиса, дар ҳар маврид ба таври фардӣ муайян карда мешавад. Одатан, дар аввал баёнотро аз худи ҷабрдида, шоҳидон ва шахсоне мегиранд, ки маълумоти заруриро доранд ва сипас аз он шахсоне, ки нисбати онҳо тафтиш гузаронида мешавад. Дар вазъиятҳои муайян, ба мақсад мувофиқ мебошад, ки ба таври фаврӣ ва босифат шаҳодатҳои эътирофии шахсонро, ки ЗО содир намудаанд, гирифта шавад ва барои ин баёнот аз он шахс гирифта шуда, сипас дигар ҷорабиниҳои санҷишӣ гузаронида мешаванд.

Ба ҷабрдида дар навбати аввал имкон дода мешавад, ки озодона тамоми ҳолатҳои амалҳои зӯровариро баён намояд. Корманди милитсия бояд ба аломатҳои муоширати ғайри сухан буда диққати махсус диҳад- ба ҳаракатҳо, имову ишораҳои (эҳтимолии)

²⁴ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон №939 аз 19 марти соли 2013 «ДАР БОРАИ ЯРОҚ», с.20 қ.1-тағйирот

ҷабрдида, ки метавонанд ба таври ноогоҳона дар хусуси ҳолису содиқона будани баёноти ӯ ва вазъи равонии ӯ шаҳодат диҳанд. Ҳамдардии корманди ШВҚД ва муносибати хайрхоҳона ин дар интихоби мавқеи бетарафона нисбати ҳодиса мебошад, то ба таъсиррасонӣ болои баёноти ҷабрдида ва ё зӯрвар роҳ дода нашавад ва вазъияти бехатареро барои ҷабрдидаи эҳтимолӣ ба вучуд биёрад. Дар байни чараён якчанд саволҳои санҷишӣ бо мақсади муайян намудани тафсилоти баъзе аз ҷанбаҳо, ки эҳтимолӣ пинҳон намудани барқасдона ва ё беихтиёрон дар баёнот буда метавонанд, гузошта шаванд.

Ба шохид ва шахси ҳузурдошта дар лаҳзаи вуқуи ҳодиса дар марҳилаи озодона баён намудани шохидӣ имкон дода мешавад, ки дар бораи ҳамаи он чизе, ки ба ӯ дар хусуси амали ЗО маълум мебошад ҳарф занад. Корманди ШВҚД метавонад ба ӯ номҳои тарафҳои дар амали зӯрвари баррасишаванда иштироккунандаро маълум намояд ва маълумоти пешниҳодшавандаро хеле аниқ сабт намояд. Дар охир ба шохид якчанд саволҳои тасдиқкунанда дода мешавад.

Нишондоди ҷабрдида ва шохидон дар протоколи пурсиш тибқи талаботи Кодекси мурофиавӣ-ҷиноятӣ муайян гардида, сабт карда мешавад²⁵.

3.6. Тартиб ва асос барои тартиб додани суратчаласаҳо (протоколҳо) оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки бо амалҳои зӯрварӣ дар оила, бақайдгирии онҳо, баҳисобгирии ва тартиби ирсоли онҳо ба мақомоти судӣ-боби III, банди 3.6 ислоҳ карда шуда истодааст

НММ дар фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳамчунон ошкор намудани ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ нақши муҳим ва аввалиндарачаро иҷро менамоянд, чунки НММ фаъолияти худро бевосита дар минтақаҳои маъмурӣ дар байни аҳолии вобасташуда амалӣ менамоянд. Аз рӯи тарзи фаъолияти худ НММ дар алоқаи бевосита бо аҳолии минтақаи вобасташуда ва ташкилотҳои

²⁵ Кодекси мурофиавӣ-ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, м..200

ҷамъиятӣ қарор дорад ва онҳо дар аксар мавридҳо корҳои фаҳмондадиҳӣ ва фардию-пешгирикунандаро. Аз ҷумла масъалаҳои пешгирикунӣ ЗО-ро якҷо ва муштарақан амалӣ менамоянд.

Бешубҳа, аҳолии минтақаи хизматрасонӣ оид ба тамоми намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳо, ҷиноятҳо ва ҳодисаҳо ба НММ ва пунктҳои ниғаждорӣ тартиботи ҷамъиятӣ мурочиат менамоянд. Биноан, НММ ҳамарӯза метавонанд шумораи зиёди хабарномаҳо ва маълумотро дар давоми навбатдорӣ худ дар минтақаи хизматрасонӣ ҷамъоварӣ намоянд ва аз ин тариқ иттилооти зиёдеро дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо пайдо намуда, бояд барои мубориза бар зидди онҳо ва пешгирӣ намудани онҳо чораҳои заруриро андешанд. Барои мисол, дар чорчӯбаи мақомоти корҳои дохилӣ ва дар нисбати фаъолияти маъмурӣ, дар муқоиса бо дигар шӯъбаҳо ва қисмҳои ҳадамот, НММ бештар аз 80% ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро ошкор менамоянд ва аз рӯи онҳо протоколҳои ҳуқуқвайронкунӣ аз ҷумла марбут ба фактҳои ЗО тартиб медиҳанд.

Қабл аз шарҳ додани ҷанбаҳои тартиб додани протоколҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки ба ЗО дахл доранд ва тибқи моддаи 93, шарҳи 1 ва 93 шарҳи 2, КММ ҚТ, бояд мафҳуми *ба ҷавобгариӣ маъмурӣ кашидан* ва асосҳо барои тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ тибқи КММ ҚТ баррасӣ карда шавад.

Мафҳум ва асос барои ба ҷавобгариӣ маъмурӣ кашидан, номукаллафӣ ва асосҳои қонунӣ барои оғоз намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, мазмун ва мӯҳлатҳои тартибдиҳии протоколҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ тибқи талаботи КММ ҚТ

Ҷавобгариӣ маъмурӣ — ин намуди ҷавобгариӣ ҳуқуқие мебошад, ки барои содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ нисбати шахсони воқеӣ, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ. Бо таъйини судя ва мақомоти давлатии ваколатдор гузошта мешавад (Моддаи 22, КММ ҚТ). Дар ҳолате, ки агар далел ва факти

ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ вучуд надошта бошад, вақт, макон ва шароити содиршавии он муайян карда нашуда бошад, онгоҳ ҷазои маъмурӣ нисбати шахсони воқеӣ, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ ба амал бароварда намешавад, чунки таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ вучуд надорад. Асос барои ҷавобгарии маъмурӣ ин содир намудани кирдорҳо аз ҷониби шахсони воқеӣ, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ мебошад, ки дар худ тамоми аломатҳои таркиби ҷавобгарии маъмуриро тибқи муқаррароти КММ ҚТ (Моддаи 23, КММ ҚТ) ҷой дода бошад. Ба ҷавобгарии маъмурӣ он шахсони воқеие кашида мешаванд, ки дар замони содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба сини 16 расидаанд (Моддаи 24 КММ ҚТ).

Мафҳуми *нотуқаллафӣ* ба шахси воқеие дахл дорад, ки дар замони содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, бо сабабҳои бемории доимии равонӣ. Камақлӣ ва ё дигар халалҳои равонӣ-психикӣ наметавонад рафтору кирдори худро дарк ва идора намояд (тавассути амал ва ё беамалӣ), ва чунин шахсро наметавон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашид (Моддаи 26 КММ ҚТ), чунки шахси, дар ҳолати парешонии шадиди равонӣ ва асабӣ, камақлӣ ва гумм намудани хотира. Наметавонад рафторҳои худро дарк намояд, яъне наметавонад худро идора намояд ва биноан, чунин шахсро наметавон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашид.

Барои ба ҷавобгарии маъмури кашидани шахсони воқеӣ, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ КММ ҚТ мӯҳлатҳои мушаххасро пешбинӣ намудааст. Тибқи моддаи 33 КММ ҚТ шахс ба ҷавобгарии маъмурӣ ҷалб карда намешавад, агар аз лаҳзаи содир гардидани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ 3 моҳ гузашта бошад. Нисбати давомнокии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, қисми якуми моддаи зикргардида шурӯи мӯҳлати пешбинишударо аз рӯзи ошкор гардидани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ менамояд (Моддаи 33, қисми 2, КММ ҚТ).

Протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ феврал баъди ошкорсозии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода мешавад. Ба ҳангоми зарурати ҷудо намудани вақти иловагӣ барои равшан

намудани шароитҳои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури ва ё барои дарёфт намудани маълумоти зарури дар хусуси шахси воқеӣ ва ё ҳуқуқи, протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури дар давоми ду шабонарӯз баъди ошкоршавии чунин ҳуқуқвайронкунии тартиб дода мешавад (Моддаи 746, бандҳои 1 ва 2, КММ ҚТ).

Барои кушодани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури, аз ҷумла моддаҳои 93 шарҳи 1 ва 93 шарҳи 2, КММ ҚТ, ки ба ЗО дахл доранд, чунин асосҳо зарур мебошанд:

- Бевосита дастрас намудани маълумоти пурра, ки аз мавҷуд будани таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмури шаҳодат медиҳад, аз ҷониби шахси мансабдор, ки ҳаққи тартиб додани санади ҳуқуқвайронкунии маъмуриро доро мебошад;
- Маводи ҷамъоваришудае, ки аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, мақомоти ҳудидоракунии шахракҳо ва деҳаҳо, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ворид карда шудаанд ва дар худ маълумотеро дар хусуси содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмури ҷой додаанд;
- Хабарномаҳои дар санадҳо ҷой додашуда ва аризаҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқи, ҳамчунон хабарномаҳои васоити ахбори омма, ки дар худ маълумоти дақиқ ва объективиро дар хусуси ҷой доштани мавридҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури ғунҷонидаанд.

Парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури аз лаҳзаи қабул гардидани таъйинот ва ё қарор дар хусуси оғоз намудани парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури шурӯъ гардида, маҳсуб мегардад. Дар ҳолати мавҷуд набудани асос ва сабаб, шахсони мансабдори ваколатдор дар хусуси рад намудан аз оғози парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури қарор қабул менамоянд (Моддаи 741, бандҳои 4 ва 5, КХМ ҚТ).

Протокол ҳуқуқвайронкунии маъмури, ки намунаи он аз ҷониби ВКД ҚТ таҳия ва тасдиқ карда шудааст, тибқи талаботи Моддаҳои 743 ва 744 КММ ҚТ тартиб дода мешавад, ки дар он шароит, вақт ва макони содиршавии ҳуқуқвайронкунии ва моҳияти ҳуқуқвайронкунии маъмури нишон дода мешавад. Моддаи маҳсуси як қисми КММ ҚТ, ки ҷавобгариро пешбинӣ менамояд, суроғаи

шоҳидон, ҷабрдидагон, макони тартибдиҳии протокол ва ному насаби шахси мансабдорро дарҷ менамояд.

Шахсони воқеӣ, намояндагони қонунии онҳо, шахси ҷабрдида ва намояндаи шахси ҳуқуқӣ бо маводи парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриӣ шинос шуда, ба онҳо ҳуқуқу ӯҳдадорихои онҳоро тибқи моддаҳои 770, 771, 772, 774, 775 ва 776 шарҳ дода, дар протокол сабт карда мешавад. Ин талабот бевосита ба протоколҳои маъмуриё, ки тибқи моддаҳои 93 шарҳи 1 ва 93 пришарҳи 2 тартиб дода шуда ва ба масъалаи пешгириӣ намудани ЗО ва вайронкунии талаботи амрномаи муҳофизатӣ дахл доранд, тааллуқ доранд.

Чорабиниҳои ҷазодиҳии маъмуриӣ тибқи моддаҳои 93 шарҳи 1 ва 93 шарҳи 2 КММ ҚТ. Тартиботи ирсол намудани маводи маъмуриӣ ба мақомоти судӣ барои баррасӣ

Баъди ба итмом расидани таҳқиқ ва тартиб додани протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриӣ ҳамаи шаклҳо, аз ҷумла вобаста ба мавридҳои ЗО, протоколҳои маъмуриӣ аз ҷониби НММ ба шӯъбаҳо (ва ё қисмҳои) хифзи тартиботи ҷамъиятӣ (ШХТҶ ШКВД) барои бақайдгириӣ ва баҳисобгириӣ супорида мешаванд. Минбаъд, ин протоколҳои маъмуриӣ дар китоби махсуси бақайдгириӣ бо гузоштани рақами сабт ба ҳисоб гирифта мешаванд. Тибқи салоҳият ва бар асоси муқаррароти КММ ҚТ, онҳо дар котиботи ШКВД ба қайд гирифта шуда, тавассути мактуби махсус (бо имзои роҳбарияти ШКВД) ба мақомоти ваколатдор ва ё мақомоти судӣ барои баррасӣ фиристода мешаванд. Нусхаи мактуб баъди баррасии маъмуриӣ дар суд ва таъйин намудани ҷазои маъмуриӣ ба ҳуқуқвайронкунанда дода мешавад ва нусхаи дигар ба ШКВД баргардонидани шуда дар парвандаи номенклатурии ШХТҶ ШКВД дӯхта мешавад.

Тибқи талаботи моддаҳои 93 шарҳи 1 КММ ҚТ ҷавобгарии ҷазои маъмуриӣ дар шакли ҷарима барои шахсони воқеӣ ба андозаи аз 2 то 5 нишондиҳандаи ҳисоботӣ, яъне аз 80 до 200 сомонӣ муқаррар карда мешавад. Аммо тибқи моддаҳои 93 шарҳи 2 бошад, ҷазои маъмуриӣ дар шакли ҷарима бо андозаи аз 5 то 10

нишондихандаи ҳисоботӣ, яъне аз 200 до 400 сомонӣ ва ё ҳабси маъмурии аз 5 то 15 шабонарӯз муайян карда мешавад. Ҷазоҳои маъмури аз рӯи ин моддаҳо, яъне моддаҳои 93 шарҳи 1 ва 93 шарҳи 2 низ дар шакли ҳабси маъмури аз ҷониби мақомоти судӣ тибқи қарори махсус муайян карда мешавад (Моддаҳои 696 ва 47, пункти 3, КММ ҚТ).

Тартиби ҷалб намудани ҳуқуқвайронкунанда (шахси 30 содир намуда) ба ҷавобгарии маъмури дар шакли ҳабси маъмури. Мӯҳлати ҳабси маъмури ва тартиби амалисозии он аз ҷониби мақомоти судӣ

Дар боби 48, КММ ҚТ ба таври муфассал тартиби баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури шарҳ дода шудааст. Баъди ворид гардидани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури ба мақомоти судӣ, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахсони мансабдор) ва баъди бақайдгирии маводи маъмури дар котиботи ин мақомот, тибқи моддаи 796 КММ ҚТ, омодашавӣ ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури шурӯъ мешавад.

Судя, мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахсони мансабдор) баъди омӯхтан ва тафтиши тамоми маводи парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури, фактҳое, ки гуноҳи ҳуқуқвайронкунандаро исбот менамоянд, оид ба оғоз намудани истеҳсоли маъмури шурӯъ менамоянд (Моддаи 796, бандҳои 1,2,3,4 ва 5 КММ ҚТ). Парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури дар муддати 20 рӯз аз лаҳзаи тартибдихии протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури ва қабул гардидани дигармавод аз ҷониби суд ва дигар мақомоти давлатии ваколатдор (шахсони мансабдор) таҳти баррасӣ қарор хоҳанд гирифт ва дар мавридҳои зарури мақомоти ваколатдор метавонанд мӯҳлати баррасии парвандаи маъмуриро то ба 1 моҳ тамдид намоянд (Моддаи 801, банди 2 КММ ҚТ).

Парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури, ки иҷрои он ба истифодаи ҳабси маъмури ва ё берун намудан аз қаламрави ҚТ тавассути роҳҳои маъмури вобаста мебошад, дар рӯзи қабул

намудани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмури (Моддаи 801, банди 4) баррасӣ карда мешавад. Судя ва мақомоти давлатии ваколатдор оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмури протокол тартиб медиҳанд. Дар протокол ба таври ҳатмӣ рӯз, маҳалли баррасӣ, вазифа, ному насаби шахси мансабдор, мавриди ҳуқуқвайронкунии маъмури, дархостҳо ва шаҳодати шоҳидон ва дигар далелҳои шайъӣ дарҷ карда мешаванд (Моддаи 803, зербандҳои 1,2,3,4,5 ва 6).

Баъди баррасии парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури, ки ҳабси маъмуриро пешбинӣ менамояд, аз ҷумла парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури тибқи моддаи 93 прим 2 КММ ҚТ (зӯрварӣ дар оила), судя дар ин бора қарор қабул менамояд:

- Таъйин намудани ҷазои маъмури;
- Қатъ намудани парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури;
- Супоридани парванда маъмури ба зинаҳои маъмури, дар ҳолатҳое, ки маълум гардад, ки парвандаи мазкур ба ваколати мақомоти судӣ дахл надорад (Моддаи 804, зербанди 1,2 ва 8 КММ ҚТ).

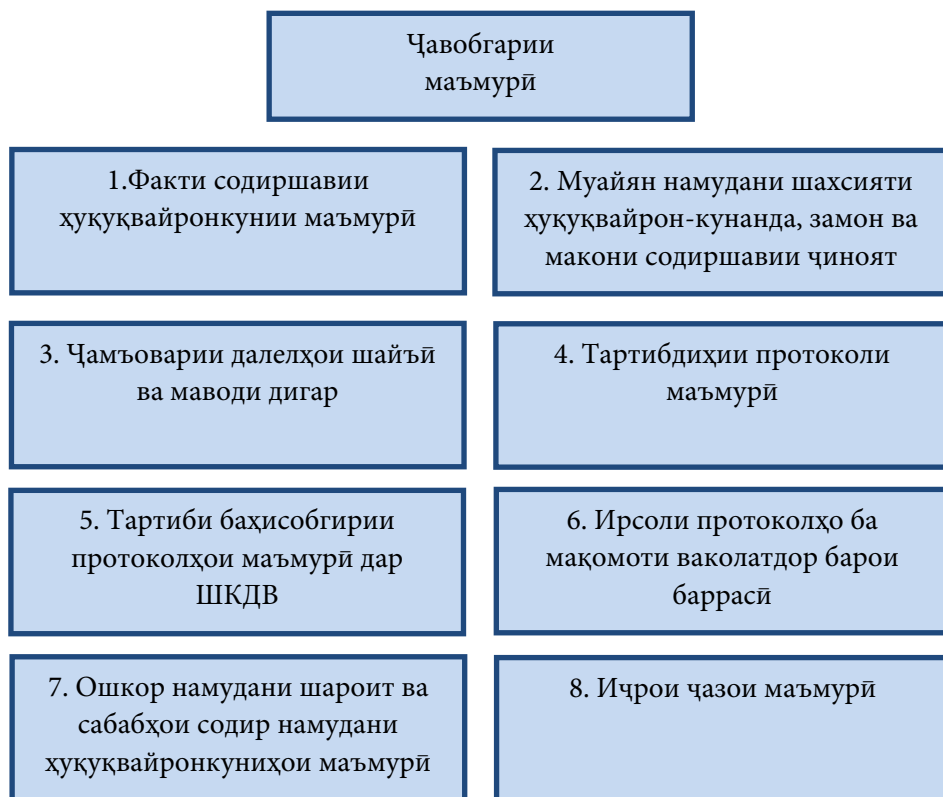
Дар ҳолати мавҷуд будани асосҳои қонунӣ, амалҳои вазнини аз ҷониби ҳуқуқвайронкунанда содиргашта (шахсе, ки зӯрварӣ содир намудааст) ва дигар шароитҳо, ки гуноҳи ҳуқуқвайронкунандаро вазнин менамоянд, судя ҳақ дорад, ки бар асоси муқаррароти моддаҳои 47, 850 ва 851 КММ ҚТ, ҷазои маъмуриро дар шакли ҳабси маъмури ба мӯҳлати аз 5 то 15 шабонарӯз таъйин намояд. Қарори судя дар бораи муайян намудани ҷазои маъмури дар шакли ҳабси маъмури бояд аз ҷониби ШВКД феврал иҷро карда шавад.

Шахсе, ки нисбати ӯ парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури амалӣ карда мешавад ва барои содир намудани он, ба сифати чорабинии ҷазои маъмури ҳабси маъмури пешбинӣ мегардад, метавонад тавассути роҳҳои маъмури то баррасии парванда дар суд боздошт карда шавад, вале дар ин бора бояд ба прокурор дар давоми 24 соат хабар дода шавад. Дар ин ҳолат мӯҳлати дастгирии маъмури наметавонад аз 72 соат бештар бошад

(Моддаи 756, банди 3 КММ ҚТ). Шахсоне, ки нисбати онҳо ҷазои ҳабси маъмурӣ таъйин гардидааст, дар ҷойҳое, ки аз ҷониби ШКВД муайян карда шудаанд ниғаҳдорӣ карда мешаванд (Моддаи 850, банди 1,2 ва 3 КММ ҚТ).

Тартиби таҳия намудани маводи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва баррасии онҳо дар шакли схемавӣ дар **Ҷадвали 6** нишон дода шудааст.

Ҷадвали 6. Тартиби таҳияи мааводи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва баррасии онҳо

Мафҳуми ҳабс, аз ҷумла ҳабси маъмури ва тартиби иҷрои он аз ҷониби ШКВД

Дар қонунгузори амалкунандаи ҚТ 4 намудаи ҳабс мавҷуд мебошад:

- Ҳабси маъмури – ҷазои аз ҳама шадидтари маъмури;
- Ҳабси интизомӣ – ҷораи ҷазои интизомӣ, ки тибқи низомномаи интизомии Нерӯҳои Мусаллаҳи ҚТ ва ВКД истифода бурда мешавад;
- Ҳабси таҳқиқотӣ – ҷораи маҷбурии пешгирӣ, ки аз ҳабси пешакии гумонбар ва ё гунаҳкор дар содир намудани ҷазо дар ҷараёни тафтишоти пешакӣ иҷро карда мешавад;
- Ҳабс – яке аз шаклҳои ҷазои ҷиноятӣ, ки аз нигоҳ доштани гумонбаршаванда дар изолятсияи шадид ба мӯҳлати аз 1 то 6 моҳро дар бар мегирад (Моддаи 55 КҚ ҚТ).

Ҳабскунии маъмури ба сифати ҷазои маъмури аз муваққатан маҳрум намудан аз озодии шахс барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури иборат мебошад: ин ҷудо ва изолятсия намудани ҳуқуқвайронкунанда аз ҷамъият, мебошад, ки аз ҷониби судья ба мӯҳлати аз 1 то 15 шабонарӯз ва барои риоя накардани режими ҳолати фавқулода- ба мӯҳлати то 30 рӯз муайян карда мешавад (Моддаи 47, банди 1 ва 2 КММ ҚТ). Ҳабси маъмури танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ нисбати шаклҳои алоҳидаи ҳуқуқвайронкунии маъмури, ки дар моддаҳои қисми махсуси кодекси мазкур зикр гардидаанд мавриди истифода қарор мегирад. Ҳабси маъмури нисбати занони ҳомила, занҳое, ки кӯдакони ноболиғи то сини 14 сола доранд, шахсоне, ки ба сини 18 нарасидаанд, маъҷубони гурӯҳи 1 ва 2, ва ҳамчунон нисбати шахсони ба сини нафақа расида, истифода бурда намешавад (Моддаи 47, қисми 3 КММ ҚТ).

Баъди баррасии парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмури аз ҷониби мақомоти судӣ ва қабул намудани қарор оид ба ҳабси маъмури, ин қарор бояд ба таври фаври аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ мавриди иҷро қарор гирад. Ҳамин тариқ, дар асоси қарори суд шахсе, ки мавриди ҳабси маъмури қарор мегирад, ба макони махсусе, ки аз ҷониби ВКД барои гузаронидани мӯҳлати ҷазо муайян

карда шудааст, интиқол дода мешавад. Баъди ба охир расидани мӯҳлати ҳабси маъмури шахси мазкур тибқи тавсияномаи судӣ озод карда мешавад ва дар ин хусус дар китоби махсуси бақайдгирӣ сабт карда мешавад.

3.7. Амрномаи муҳофизатӣ ҳамчун василаи муҳофизати ҷабрдидагон аз ЗО

Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон чораи нави муҳофизати фардии ҷабрдидагон аз ЗО, тибқи Қонуни ҶТ «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», ин *амрномаи муҳофизатӣ* мебошад. Тибқи модаи 21 қонуни зикргардида, амрномаи муҳофизатӣ –ин муқаррар намудани талаботҳои ҳатмӣ ба шахрванде, ки ЗО содир намудааст нисбати иҷрои амалҳои муайян мебошад. Ҳамин тариқ, амрномаи муҳофизатӣ яке аз чораҳои фардии пешгирикунандаи ЗО мебошад.

Барои истифодаи амрномаи муҳофизатӣ дар мавридҳои ЗО чунин асосҳо буда метавонанд:

- Аризаи ҷабрдида ва ё маълумот аз ҷониби шахсони ҳуқуқӣ ва шахсони воқеӣ;
- Ошкор намудани мавридҳои ЗО аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ;
- Маълумоте, ки аз ҷониби дигар субъектҳои пешгирикунандаи ЗО пешниҳод гардидаанд.

Ариза ва маълумот оид ба содиршавии ЗО ва ё таҳдиди содир намудани он аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ тибқи тартиботи муқаррар намудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба хусусиятҳои кирдорҳои содиршуда мавриди баррасӣ қарор мегирад. Илова бар ин, асос барои баровардани амрномаи муҳофизатӣ дар баробари муроҷиат оид ба факти содир намудани амали ЗО метавонад муроҷиат/хабарнома дар хусуси таҳдиди истифодаи чунин зӯроварӣ низ шуда метавонад.

Амрномаи муҳофизатӣ барои шиносаи ба шахсе, ки ба сифати гунаҳкор дар содир намудани ЗО муайян шудааст, бароварда мешавад. Амрномаи муҳофизатӣ метавонад ба зӯровари мукаллаф,

ки дар лаҳзаи содир шудани амали зӯрварӣ ба сини 16 солагӣ расидааст дода шавад. Зӯрваре, ки амрномаи муҳофизатӣ гирифтааст, ӯҳдадор мебошад, ки тамоми шартҳои дар он зикр гардида ро иҷро намояд. Дар ҳолати иҷро нанамудани талаботи амрномаи муҳофизатӣ, зӯрвар ба ҷавобгарии ҳуқуқвайронкунии маъмури тибқи моддаи 93² касида мешавад (Вайрон намудани талаботи амрномаи муҳофизатӣ)- Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури.

Амрномаи муҳофизатӣ аз ҷониби сардор ва ё ҷонишини сардори ШКВД дар маҳалли содиршавии ЗО бароварда шуда, дар муддати 24 соат аз лаҳзаи содиршавии ЗО, ва ё аз лаҳзаи пешниҳод намудани ариза дар хусуси факти содиршавии ЗО дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба мӯҳлати то 15 рӯз дода мешавад. Ин мӯҳлат метавонад тамдид шавад, вале на бештар аз 30 рӯз бар асоси аризаи ҷабрдида ва ё намояндаи қонунии ӯ. Дар ин ҳолат, сардори мақомоти корҳои дохилӣ, ки аризаро баррасӣ намудааст, ба Прокуратура дар хусуси тамдид намудани мӯҳлат дархост мефиристад, ки дар он бояд сабабҳои асоснок барои тамдид намудани амрномаи муҳофизатӣ нишон дода шуда бошанд. Прокуратура, баъди баррасии сабабҳои дархост, барои тамдид намудани мӯҳлати амрномаи муҳофизатӣ ё иҷозат медиҳад ва ё тамдиди онро рад менамояд. Бланк ва варақа-формаи амрномаи муҳофизатӣ тавассути фармони мувофиқи ВКД пешбинӣ карда мешавад.

Ҷузъҳои ҳатмии амрномаи муҳофизатӣ иборатанд аз:

- Ному насаби шахсе, ки ЗО содир намудааст ва ё шахсе, ки аз ҷониби ӯ таҳдиди содир намудани ЗО вучуд дорад;
- Маълумот дар бораи замон ва макони баровардани он;
- Макон, замон ва шароитҳои содиршавӣ ва ё таҳдиди содир намудани зӯрварӣ;
- Талаботи пешбинишуда;
- Мӯҳлати эътибори талабот;

- Оқибатҳои ҳуқуқӣ дар ҳолати идома ёфтани амалҳои зиддиҳуқуқӣ ва риоя нагардидани талаботи амрномаи муҳофизатии мазкур;
- Вазифа, ному насаби шахси ваколатдор, ки амрномаи муҳофизатиро додааст.

Шахси мансабдоре, ки амрномаи муҳофизатиро додааст барои зӯровар талаботи муайянеро пешбинӣ менамояд, ки ўро ўҳдадор менамоянд то аз амалҳои муайян, ки ҳуқуқ ва озодиҳои ҷабрдидаҳо маҳдуд менамоянд худдорӣ намояд.

Ҳуқуқ ва озодиҳои шахсоне, ки метавонанд тавассути амалҳои зӯровар маҳдуд карда шаванд, бар асоси муқаррароти дар Конститутсия (Сарқонун) пешбинишуда муайян карда мешаванд. Ин ҳуқуқҳо иборатанд аз:

- Ҳуқуқ барои ҳаёт;
- Ҳуқуқ барои мукотибаи махфӣ, гуфтугуҳои телефонӣ, телеграфӣ ва дигар хабарномаҳои хусусӣ;
- Ҳуқуқ барои озодона тағйири макон ва интихоби ҷои зист;
- Ҳуқуқи муайян намудани муносибати худ бо дин;
- Ҳуқуқи иштирок намудан дар ҳаёти сиёсӣ;
- Озодии суҳан, матбуот, ҳуқуқ барои истифодаи васоити иттилоот;
- Ҳуқуқ ба моликият;
- Ҳуқуқ ба меҳнат, интихоби касбу кор;
- Ҳуқуқ ба истироҳат;
- Ҳуқуқ барои ҳифзи саломатӣ;
- Ҳуқуқ ба таҳсилот;

Дар мундариҷаи амрномаи муҳофизатӣ метавонанд талаботи зерин пешбинӣ карда шаванд:

- Манъ намудани ҳама намуди зӯроварӣ нисбати ҷабрдида;
- Бар хилофи хоҳиши ҷабрдида амалӣ намудани азназаргузаронӣ, поидан, боздид намудан ва гуфтушунид кардан;
- Бар хилофи хоҳиши ҷабрдида амалӣ намудани дигар муносибатҳои, ки ҳуқуқ ва озодиҳои ҷабрдидаҳо маҳдуд менамоянд;

- Тавсиядиҳи оид ба сари вақт ба манзил баргаштан;
- Манъ намудани истеъмоли машруботи спиртдор ва маводи масткунанда дар давоми мӯҳлати эътибори амрномаи муҳофизатӣ.

Иҷро накардани талаботи амрномаи муҳофизатӣ, ки боиси ҷавобгарии маъмури гаштааст, мӯҳлати амрномаи муҳофизатро қатъ наменамояд.

Агар шахсе, ки 30 содир намудааст бо амрномаи муҳофизатии баровардашуда розӣ набошад, метавонад ба суд шикоят пешниҳод намояд. Суд дар давоми се шабонарӯз аз замони ба қайд гирифтани аризаи даъвой онро баррасӣ менамояд. Даъво намудан ба суд амали амрномаи муҳофизатиро боз намендорад. Нусхаи амрномаи муҳофизатӣ ба ҷабридида дода мешавад.

Назорат аз болои талаботи амрномаи муҳофизатӣ аз ҷониби мақомоти корҳои дохиле, ки амрномаи муҳофизатиро баровардааст амалӣ карда мешавад. Корманди мақомоти корҳои дохилӣ, ба зиммаи ӯ вазифаи назорат аз болои риояи талаботи амрномаи муҳофизатӣ гузошта шудааст, шакл ва усулҳои назорат аз болои иҷрои онҳоро муайян менамояд. Бо ин мақсад, корманди ШВҚД ба таври мунтазам аз он оила боздид менамояд (аз рӯи нақша ва ё бе нақша) дар давоми соатҳои рӯз (аз соати 06:00 то соати 22:00) дар давоми ҳама рӯзҳои ҳафта. Тавсия дода мешавад, ки ҳар як боздид бояд бо ҳисоботи корманд ва/ ё санади баёнотии зӯрвар ва ё аъзои оила сандасозӣ карда шавад. Корманди ШВҚД метавонад ҳамчунон зӯрварро ба мақомоти корҳои дохилӣ даъват намояд. Метавонад як шартномаи даҳонӣ баста шавад, ки тибқи он ба таври мунтазам тавассути телефон бо аъзои оилае, ки дар он зӯрварӣ рух додаст, аз ҷумла бо ҷабридида сӯҳбат гузаронида шавад. Ин чорабиниҳо метавонанд бо таври алоҳида ва ё ҳама якҷо гузаронида шаванд.

Шахсе, ки амрномаи муҳофизатӣ гирифтааст, ўҳдадор мебошад, ки тамоми шартҳои дар он зикр гардидаҳо иҷро намояд. Дар ҳолати иҷро накардани талаботи амрномаи муҳофизатӣ,

зӯровар тибқи тартиботи аз ҷониби моддаи 93 муқаррар гардида ба ҷавобгарию ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҷалб карда мешавад⁹³² (Вайрон намудани талаботи амрномаи муҳофизатӣ) Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ.

Назорат аз болои иҷрои амрномаи муҳофизатӣ дар давоми тамоми мӯҳлати эътибори он (то 15 рӯз ва ё дар ҳолати тамдиди он то 30 рӯз) бурда мешавад. Корманди мақомоти корҳои дохилӣ, ки ба зиммаи ӯ вазифаи бурдани назорат аз болои риоя намудани талаботи амрномаи муҳофизатӣ гузошта шудааст, шакл ва усули назорати иҷрои онро муайян менамояд.

3.8. Чораҳои пешгирикунанда, ки аз ҷониби кормандони милитсия андешида мешаванд

Пешгирӣ намудани ҷинояткорӣ дар низоми умумии чорабиниҳои пешгирикунанда нақши муҳимро мебозанд ва онҳо иборатанд аз:

- Чорабиниҳои умумии пешгирии ҷинояткорӣ;
- Чорабиниҳои махсуси пешгирии ҷинояткорӣ;
- Чорабиниҳои фардии пешгирӣ.

Чорабиниҳои умумии пешгирии ЗО

Чорабиниҳои умумии пешгирӣ маҷмӯе аз амалҳои дорои хусусиятҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоиро дар бар мегиранд, ки аз ҷониби аз ҷониби шахсони масъули мансабдори ваколатдор дар соҳаи пешгирии ЗО дар байни аҳолиро дар бар мегирад. Ин чорабиниҳо бо мақсади коҳиш додани сатҳи зуҳуроти ЗО, ошкор намудани сабабу шароитҳои, ки боиси сар задани амалҳои ЗО мегарданд, таъсиррасонӣ ба зӯроварон барои тағйир додани рафтору кирдори зидди ҷамъиятии онҳо, паст намудани заминаҳои мустақим ва ғайри мустақим, ки ба ЗО мусоидат менамоян ва боздоштани зӯроварон аз рафтору кирдори ҷинояткорона равона карда шудаанд. Кормандони ШКВД чорабиниҳои умумии пешгирикунандаро дар ҳамкорию наздик бо субъектҳои пешгирии ЗО амалӣ менамоянд.

Чорабиниҳои умумии пешгирикунанда тавассути чунин амалҳо татбиқ карда мешаванд:

- Гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ ва барномаҳои маърифатӣ оид ба пешгирии ЗО;
- Дар муассисаҳои таълимӣ гузаронидани дарсҳо бо мақсади баланд бардоштани фарҳанги ҳуқуқии кӯдакон ва наврасон, решакан намудани моделҳои рафтору кирдорҳои агрессивӣ ва тарбия намудан дар рӯҳи риоя намудани қонунҳо ва арзишҳои оилавӣ;
- Бедор намудани ҳисси қарзи шаҳрвандӣ дар мубориза бо ҷинояткорӣ ва ЗО, рӯҳи ҳамкорӣ бо мақомоти корҳои дохилӣ ва огоҳсозӣ дар хусуси тайёриҳо ва содиркуниҳои амалҳои ЗО;
- Амалисозии барномаҳои расонидани кӯмак ба оилаҳо ва хизматрасониҳо ба ҷабрдидагон; гузаронидани барномаҳои кӯмакрасонӣ ба кӯдаконе, ки аз ЗО зарар дидаанд;
- Гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ оид ба ба баланд бардоштани сатҳи огоҳии аҳли ҷомеа дар хусуси чораҳои таъминсозии офиятбахшии ҷабрдидагони ЗО;
- Баланд бардоштани сатҳи огоҳии аҳли ҷомеа тавассути ВАО бо овардани намунаҳои аз вазъиятҳои мушаххаси қурбониҳо дар натиҷаи ЗО ва чораҳои аз тарафи ҳокимият андешидашуда;
- Таъмини дастгирии иттилоотӣ ва иштирок дар маърақаҳои иттилоотие, ки аз ҷониби ҳамшарикони пешгирикунии ЗО ташкил ва созмон дода мешаванд.

Мубориза бо ҷинояткорӣ, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ яке аз вазифаҳои муҳимми давлат мебошад ва дар ин самт тамоми сохторҳои давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ бояд ба таври фаъол иштирок намоянд. Чунин амалҳо роҳҳои асосии пешгирии ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар ҷомеа мебошанд. Масъалаи муҳим дар ин самт ин барқарор намудани ҳамкориҳои наздик бо аҳолии минтақаҳои хизматрасонии НММ мебошад. Усулҳои асосии пешгирии афзоиши сатҳи ҷинояткорӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, аз ҷумла ЗО, низоъҳои шадиди оилавӣ ва кашмакашҳо, ин ташкил

ва гузаронидани корҳои пешгирикунӣ, тарғиботӣ ва фаҳмондадихӣ дар байни аҳоли, махсусан дар байни он шахсоне, ки дар қайди махсуси амалиётӣ- пешгирикунӣ гузошта шудаанд мебошад.

Барои қабул намудани чорабиниҳои умумии пешгирии ҷинояткорӣ ва кор бо аҳоли аз рӯи ҷанбаҳои пешгирии ЗО донишҷӯи сабабҳо, омилҳо ва сарчашмаи сар задани низоъҳои оилавӣ, кашмакашҳои оилавӣ ва амалҳои ЗО муҳим мебошад. Омилу сабабҳои зерин метавонанд барои сар задани низоъҳои шадиди оилавӣ, кашмакашҳои оилавӣ ва амалҳои ЗО дар муҳити зиндагии субъектҳои ЗО гарданд:

- Яке аз аъзои оила бо бемориҳои зерин, ба мисли наркомания, бадмастии шадид-алкоголизм ва ё халали равонӣ - психикӣ (асабӣ) гирифтор бошад;
- Набудани хоҳиши кор кардан ва иҷро намудани ўҳдадорҳои оилавӣ аз ҷониби як ё ҳардуи аъзои оила;
- Аз ҷиҳати психологӣ омода набудани зану шавҳар барои бастанӣ ақди никоҳ; ҷой надоштани якдигарфаҳмӣ/рост наомадани характер, одатҳо, эҳсоси нобоварӣ, рашки паталогӣ ва ғайра.
- Безурётии зан ва ё мард, мавҷуд будани мушкилиҳои дорони хусусияти шахсонӣ дошта дар байни зану шавҳар;
- Мавҷуд будани масъалаҳои тақсим ва соҳиб шудан ба моликият, аз ҷумла дар байни падару модарони зану шавҳар, ки дар як макони муштарак зиндагӣ менамоянд, масъалаҳои марбут ба маблағҳои пулӣ ва ғайра.

Тибқи кодекси муурофиавӣ-ҷиноятӣ ҚТ, моддаи 24, парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ ва хусусии умумӣ, ва ҳамчунон умумӣ вобаста ба дараҷаи вазнинии ҷинояти содиршуда, тариқи суд баррасӣ карда мешаванд.

Тибқи банди 2, Моддаи 24 кодекси муурофиавӣ-ҷиноятӣ ҚТ парвандаҳои марбут ба ҷиноятҳои, ки дар моддаҳои 112, 116, 135, 136 ва моддаи 156 қисми 1 ва 2 Кодекси ҷиноятӣ ҚТ зикр гардидаанд, ба сифати айбдоркунии хусусӣ эътироф карда мешаванд ва бар

асоси аризаи шахсии ҷабрдида ва ё аризаи намояндаи қонунии ӯ оғоз карда мешаванд. Пешбурди чунин парвандаҳо ба ваколати мақомоти судӣ ва ё прокурор тааллуқ доранд (Моддаи 24 кодекси муурофиави-ҷинояти ҚТ).

ШВҚД нисбати чунин парвандаҳо ва ҷиноятҳо тафтишоти пешакӣ мебарад ва ба ҷабрдида тавсия медиҳад, ки барои пешбурди парвандаи хусусӣ ба мақомоти судӣ муроҷиат намояд.

Чорабиниҳои махсуси пешгирии зӯрварӣ дар оила

Огоҳкунии махсус тавассути таъсиррасонӣ ба гурӯҳҳои иҷтимоӣ, шахсони алоҳида ва ташкилот ва ё соҳаи фаъолият, ки дар муносибати онҳо асосҳои мавҷуд мебошанд, ки аз рӯи онҳо метавон фарз намуд, ки онҳо дорои дараҷаи баланди ҷиноятӣ (криминогенӣ) ва ё қурбонигарӣ (виктимнокӣ) доранд.

Барои мисол, дараҷаи баланди ҷинояткориҳои шахси алоҳида метавонад тавассути фактҳои қаблии содир намудани ҷиноят (дар ин ҳолат огоҳсоии ҷинояткорӣ ба роҳ надодан ба такрори ҷиноят-ретсидив равона карда шудааст), рафтору кирдорҳои ғайрахлоқӣ, рафторе, ки ба таври возеҳ бо нақши иҷро менамудаи иҷтимоӣ, мақсадҳои гузошташуда мутобиқат наменамояд, ки расидан ба онҳо барои ин шахс тавассути роҳҳои қонунӣ ғайриимкон мебошад. Ба онҳо монанд хусусиятҳои ҷинояткориҳои гурӯҳҳои иҷтимоӣ: ба инҳо метавон гурӯҳҳои зидди-иҷтимоӣ, тамоюли эътирозӣ дошта, дорои радикализи иҷтимоӣ ва ё динӣ дошта, ки дар нисбати меъёрҳои собитшудаи ахлоқӣ ва арзишҳои ҷамъият дар муҳолифат қарор доранд, дохил намуд.

Бояд ҷанбаи қурбонигиро (виктимологӣ) низ дар назар гирифт: бо сабабҳои хусусиятҳои фарқкунандаи шахсӣ (масалан, майл доштан ба истеъмоли аз ҳад зиёди машруботи спиртӣ), тааллуқ доштан ба гурӯҳи иҷтимоӣ ва ё касбӣ (коргарон, муҳочирон) баъзе аз одамон бештар ҷабрдидаи ҷиноятҳо мегарданд. Дар нисбати чунин соҳаҳои фаъолият, объектҳо ва шахсон низ бояд пешгирикунии махсус, ки ба баланд бардоштани дараҷаи ҳимояи онҳо дар муқобили содир гардидани ҷиноятҳо равона гардидаанд, иҷро карда шавад.

Маҷмӯи чорабиниҳои умумии пешгирии зӯроварӣ дар оиларо метавон бо барномаҳои махсус, чорабиниҳои махсус, амалиёти махсус ва амалиётҳои махсус, ки аз ҷониби ШВКД дар доираи ваколатҳои худ анҷом дода мешаванд, пурра намуд.

Ҳадаф ва вазифаҳои онҳо иборатанд аз:

- Пурзӯр намудани назорат аз болои шахсоне, ки ЗО содир менамоянд, тавассути ба қайд гирифтани онҳо барои гузаронидани маҷмӯи тадбирҳои пешгирикунанда дар самти роҳ надодан ба тарзи ҳаёти зидди ҷамъиятӣ;
- Баланд бардоштани зудамалии аксуламалҳои ба хабарномаҳои марбут ба низоъҳои маишӣ;
- Баланд бардоштани ҳамкориҳо ва амалҳои муштарак бо роҳбарони коллективҳои меҳнатӣ, педагогҳо, психологҳо, духтурони нарколог, кормандони хадамоти манизилию-истифодабарӣ, судҳои шарик ва аъзои ташкилотҳои ҷамъиятии дорой самти ҳифзи ҳуқуқ дар гузаронидани корҳои пешгирикунӣ бо шахсоне, ки ба зӯроварӣ дар оила роҳ медиҳанд;
- Ошкорсозӣ ва қабули чорабиниҳо оид ба аз байн бурдани сабабу шароитҳои, ки ба содиршавии ЗО мусоидат менамоянд.

Бешубҳа, НММ, ки ҳамарӯза қору фаъолияти худро дар байни аҳоли ва дар минтақаҳои хизматрасонӣ мегузаронанд, имкон доранд, ки маълумотҳо ва иттилооти зиёдеро тавассути сарчашмаҳои алтернативии маълумот ба даст биёранд, аз ҷумла аз:

- Шахсони бовариноки НММ дар минтақаҳои хизматрасонӣ;
- Нозирони ғайриштатии милитсия;
- Дружинаҳои ихтиёрӣ ва ситодҳои дружинаҳои ихтиёрӣ;
- Аҳли ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ.

Бо таъя бо ин сарчашмаҳои алтернативӣ, НММ дар минтақаҳои хизматрасонӣ метавонанд назоратро аз болои мавридҳои эҳтимолии ЗО ба роҳ монанд, рафтору кирдор ва тарзи ҳаёти он шахсонро, ки ба қайди махсуси пешгирикунӣ гирифта шудаанд таҳти мушоҳида ва назорат қарор диҳанд ва ҳамчунон тадбирҳои зарурии пешгирикунандаро нисбати онҳо мавриди иҷро қарор диҳанд

(Қонуни ҚТ «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила», Моддаи 11, бандҳои 3,4,5,6 ва фармони № 10 аз 23.02.2013, бандҳои 41 ва 42).

Дар ин самт НММ қорҳои махсуси пешгирикунандаи зеринро иҷро менамояд:

- Ошқор намудани шахсоне, ки рафторҳои зиддичамбиятӣ содир намудаанд, аз худ кирдорҳои нолоиқ нишон додаанд ва ҳамчунон шахсоне, ки аз онҳо содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳоро интизор шудан мумкин аст;
- Омӯзиш, тафтиш, ошқорсозӣ ва ворид намудан ба қайди амалиётӣ - пешгирикунӣ шахсонро, ки ҳуқуқвайронкунӣ содир намудаанд; ҳалли масъалаҳое, ки ба гузоштани чунин ашхос дар қайди махсуси ШВКД ва гузаронидани қорҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ бо онҳо марбут мебошанд; ба роҳ мондани назорат аз болои тарзи ҳаёти онҳо дар муҳити зисташон;
- Нисбати онҳо истифода бурдани чорабиниҳои инфиродӣ-тарбиявӣ, ва дар мавридҳои зарурӣ-чораҳои маҷбурсозӣ дар асоси қонунҳои амалкунанда ва Фармони № 10 аз 23.02.2013, назорат ва контроли доимӣ аз болои шахсоне, ки ба қайди пешгирикунӣ гирифта шудаанд;
- Гузаронидани чорабиниҳои марҳилавӣ, санҷишӣ оид ба натиҷаҳои чорабиниҳои инфиродӣ - пешгирикунандаи андешидашуда.

НММ бояд тартиби ошқорсозӣ ва ба қайди пешгирикунӣ ворид намудани оилаҳо ва шахсони номуваффақро, ки ЗО содир намудаанд, донанд. Таҳлилҳо ва таҳқиқоти криминологӣ ва таҳқиқоте, ки аз рӯи категорияҳои таҳти назорати инфиродӣ-пешгирикунӣ қарор дошта нишон медиҳанд, ки ба ҷумлаи чунин ашхос онҳое дохил мешаванд, ки рафторҳои авбошона содир менамоянд (дар макони зист низоъҳои шадиди оилавино ба роҳ меандозанд), онҳое, ки тамоюли расонидани зарари ҷисмонӣ, ҷароҳати ҷисмонӣ ва зарар ба моликият ва молу мулкоро доранд. Чунин ашхосро метавон аз байни табақаҳои осебпазири аҳоли ошқор намуд, аз ҷумла:

- Шахсоне, ки доғи суди доранд, аз маҳбасгоҳҳо ба озодӣ баромадаанд ва онҳое, ки дар гузашта рафторҳои зидди ҷамъиятӣ содир намудаанд;
- Шахсоне, ки дар гузашта ба таври мунтазам ба ҷавобгарии маъмури кашида шудаанд;
- Истеъмолкунандагони маводи муҳаддир-наркоманҳо ва бадмастони музмин;
- Шахсоне, ки ба таври расмӣ барои содир намудани амалҳои ЗО ва роҳ доданба низоъҳои шадиди оилавӣ огоҳонида шудаанд ва онҳое, ки дар қайди пешгирикунӣ-профилактикӣ қарор доранд;
- Шахсоне, ки аз бемориҳои шадид ва музмини равонӣ-психикӣ, халали ақлӣ ва ғайра ранҷ мебаранд.
- Ба ҷумлаи асосҳои қонунии гузоштани шахсоне, ки дар гузашта рафтору кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ содир намудаанд ва онҳое, ки ба гурӯҳҳои осебпазири аҳоли дохил мешаванд, чунин асосҳо дохил мегарданд:
- Нисбати ашхосе, ки доғи судӣ доранд – варақаи озодкунӣ аз колонияҳои ислоҳотӣ, маҳбасгоҳҳо в аду ва ё бештар маротиба маҳкумшудагон барои содир намудани ҷиноятҳои дарачаи миёна, вазнин ва ҷиноятҳои махсусан вазнин;
- Нисбати шахсе, ки мубталои бадмастии шадид ва вобастагии маводи муҳаддир доранд – маълумотномаи расмии Диспансери Ҷумҳуриявии Наркологӣ ва шӯъбаҳои минтақавии он;
- Нисбати шахсоне, ки мубталои бемориҳои шадид ва музмини равонӣ ва камақлӣ мебошанд – маълумотномаи Диспансери Ҷумҳуриявӣ (ва шӯъбаҳои он дар минтақаҳо) дар хусуси тасдиқи бемориҳои равонӣ ва асаб;
- Барои ба қайд гирифтани оилаҳои номуваффақ ва ноустувормавҷуд будан ду ва ё бештар фактҳои низоъҳои шадиди оилавӣ дар муҳити зиндаги ва огоҳии расмии ШВКД нисбати ҳуқуқвайронкунанда;
- Барои шахсоне, ки ЗО содир намудаанд – факти бақайдгирии амали зӯроварӣ дар ШВКД ва ё ошкор намудани чунин фактҳо аз ҷониби ШВКД ва НММ (Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар

бори пешгирии зӯрварӣ дар оила” аз 19.03.2013, банди 5, ва Фармони, ҚТ № 10 аз 23.02.2013, бандҳои 41 ва 42.

Қои махсусро дар заминаи кор бо оилаҳои номуваффақ, ки дар онҳо мавридҳои доимӣ ва шадиди низоъҳо ва ЗО ба қайд гирифта шудаанд, ишғол менамояд.

Сарчашмаҳои асосии дастрас намудани хабарномаҳо ва иттилоот дар хусуси шахсони тасодуфӣ, рафторҳои ношоиста дар ҷойҳои зист ва ҳамчунон ошкорсозии оилаҳои номуваффақ инҳо мебошанд:

- Қисми навбатдори ШКВД;
- Пункти ҷароҳатбандӣ ва идораи экспертизаи судӣ;
- Ариза ва шикоятҳои шаҳрвандон, хабарномаҳои шахсони мансабдор оид ба ҳодисаҳо ва низоъҳои шадиди оилавӣ;
- Маълумот аз марказҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ (минтақаи милитсия);
- Парвандаҳои ҷиноятӣ қатъгардида, ки ба мавридҳои зарбу лат, расонидани зарари ҷисмонӣ, таҳқир, таҳдид, тамаъҷӯӣ ва авбошӣ дар ҷойҳои зист ва ғайра марбут мебошанд;
- Хабарномаҳои аҳоли аз минтақаҳои хизматрасонӣ дар ҷараёни гузаронидани ҷорабиниҳои пешгирикунӣ ва тадбирҳои комплексӣ оид ба пешгирии роҳ надодан ба ҳуқуқвайронкуниҳо.

Бо мақсади ҳалли масъалаҳои марбут ба гузоштани ашхос дар қайди махсуси пешгирикунӣ ва амалисозии ҷорабиниҳои инфиродӣ – пешгирикунӣ НММ бояд (аз рӯи имкониятҳо) ин се гурӯҳи маълумотро ҷамъоварӣ намоянд:

- Маълумоти иҷтимоӣ-демографӣ – синну сол, таҳсилот, маҳалли кор, вазъи оилавӣ, мавҷуд будани кӯдакони ноболиғ ва ғайра;
- Маълумот оид ба портрети равонӣ- психологӣ шахси мазкур – вазъи равонӣ- психики саломатӣ;
- Маълумот оид ба рафторҳои авбошнаи қаблӣ дар ҷойҳои зист, рафторҳои зиддиҷамъиятии дар гузашта содир намуда, ҳодисаҳо ва низоъҳои оилавӣ ва ғайра.

Тибқи Қонуни ҶТ “Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила” аз 19.03.2013, моддаи 11, зербанди 5 ва 10, ва Фармони ВКД, ҶТ № 10 аз 23.02.2013, банди 41 ва 42, шахсоне, ки дар ҷои зисти оила ҳуқуқвайронкунӣ содир намудаанд ва ё амалҳои ЗО-ро анҷом додаанд, бояд ба қайд дар минтақаи мувофиқи маъмури гирифта шаванд. Ба ғайр аз ин чунин шахсон бояд ба таври расмӣ дар китоби бақайдгирии ШВКД барои шахсоне, ки таҳти назорати пешгирикунӣ қарор доранд, бо гузоштани рақамгузори махсус, ба қайд гирифта шаванд. Бар асоси фармони дар боло зикр гардида НММ, дар минтақаи хизматрасонӣ, нисбати чунин шахсон ба таври ҳатмӣ парвандаҳои замкунӣ кушода мешавад ва бо чунин шахсон бо таври мунтазам корҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ гузаронида мешаванд. Нақши НММ дар кушодани парвандаҳои замкунӣ нисбати шахсони дар қайд буда ва ҳамчунон гузаронидани корҳои пешгирикунанда хеле муҳим мебошад, чунки НММ ҳамарӯза дар байни аҳоли кор мебаранд ва боварии аҳоли ба онҳо бештар мебошад. Ба ҳангоми сайрҳои навбатдорӣ, тафтишҳо ва амалҳои пешгирикунӣ дар минтақаҳои хизматрасонӣ НММ метавонанд маълумотро доир ба дараҷаи ҷинояткорӣ, содир намудани онҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури, аз ҷумла ЗО, низоъҳои оилавӣ ва дигар ходисаҳо дар ҷойҳои зист дастрас намоянд. Аз ҳамин хотир яке аз вазифаҳо ва функцияҳои НММ ин ташкил ва гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ, таблиғотӣ-пешгирикунӣ дар минтақаҳои хизматрасонӣ мебошад.

Шахсоне, ки ба қайди махсуси пешгирикунӣ ШВКД гузошта шудаанд, бар асосҳои зерин аз қайд бароварда мешаванд:

- Маълумоти расмӣ оид ба ислоҳ гардидани оилаи ноустувор, баъди гузаштани як сол аз замони бақайдгири;

Вафот ёфтани шахсе, ки ба қайди пешгирикунӣ гузошта шуда буд;

Аз қаламрави ҶТ баромадани шахсе, ки таҳти назорати пешгирикунӣ қарор дошт;

- Ба ҷавобгариҳои ҷиноятӣ кашида шудани шахсе, ки таҳти назорати пешгирикунӣ қарор дошт;

Ба охир расидани мӯҳлати қайди пешгирикунӣ дар ШВКД.

Натиҷаҳои зарурии корҳои инфиродӣ- пешгирикунӣ ва чорабиниҳо замоне ба даст меоянд, ки агар онҳо бар асоси нақшаҳои муайян ва сари вақт амалӣ карда шаванд. Асоси банақшаگیرӣ аз маълумот, хабарномаҳои сабтшуда ва таҳлили маълумоти ҷамъоваришуда дар хусуси шахси таҳти назорати пешгирикунанда қарордошта иборат мебошад. Ба ҳангоми гузаронидани корҳои инфиродӣ- пешгирикунӣ, маълумоти зерин бояд аз ҷониби кормандони милитсия ба инобат гирифта шавад:

- Мақсади гузоштани шахс ба қайди инфиродӣ- пешгирикунандаи ШВКД;
- Чорабиниҳо оид ба омӯхтани шахсияти он фарде, ки таҳти назорат қарор дорад ва доираи муоширати он дар ҷои истиқомат;
- Усулҳои бурдани қор ва чораҳои таъсиррасонии пешгирикунанда нисбати шахсе, ки дар қайди ШВКД қарор дорад;
- Чорабиниҳои назоратӣ оид ба иҷрои нақшаи чорабиниҳои пешгирикунанда;
- Қувва ва воситаҳои зарурӣ барои иҷрои чорабиниҳо ва мӯҳлатҳои иҷрои онҳо.

Усул ва роҳҳои татбиқ намудани таъсиррасонӣ ба шахсе, ки дар қайди пешгирикунӣ қарор дорад хеле муҳим мебошад. Аз ҷумла ҷунин чорабиниҳо бояд ба назар гирифта шаванд:

- Назорат аз болои тарзи ҳаёти он шахс дар оила ва дар муҳити истиқомат;
- Расонидани кӯмак оид ба оддигардонии муносибатҳои оилавӣ, муҳити истиқомат ва гузаштан аз муолиҷа ва барқарорсозӣ;
- Аз байн бурдани омилҳо ва сабабҳои, ки боиси сар задани низоъҳо ва кашмакашҳои оилавӣ дар байни субъектҳои ЗО мегарданд;
- Амалисозии чорабиниҳои тарбиявӣ ва пешгирикунӣ таъсиррасони ба шахсе, ки дар қайди пешгирикунӣ қарор дорад.

Дар ҳолате, ки агар ҳуқуқвайронкунанда мубталои бемориҳои раванӣ ва ё ҳалали ақлӣ бошад (бемориҳои низоми асаб), НММ бояд аз тариқи дархост ба духтурони ин соҳа тавсияҳоро оид ба муолиҷаи онҳо дарёфт намояд. НММ метавонад барои амалисозии чорабиниҳои ба нақша гирифташуда аз иштироки дигар кормандони ШВКД, нозирони ғайриштатӣ, дружинаҳои ихтиёрӣ ва намояндагони сохторҳои ҷамъиятӣ истифода барад.

НММ ба ҳангоми қабул намудани хабарномаҳо ва маълумот доир ба мавридҳои ЗО ва ё низоъҳои оилавӣ бояд онҳоро ҳаматарафа, беғаразона ва бо ҷиддият тафтиш намуда, нисбати зӯровар чорабиниҳои маҷбуркунӣ-пешгирикуниро тибқи моддаи 11 Қонуни “Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила” аз 19.03.201 истифода барад. НММ бо мақсади ташкил ва гузаронидани корҳои инфиродӣ пешгирикунӣ нисбати шахсоне, ки дар қайди пешгирикунӣ ШВКД қарор доранд, аз ҷумла нисбати шахсоне, ки барои содир намудани ЗО ба қайд гирифта шудаанд бояд намудҳои зерини кор/чорабиниҳоро ба кор барад:

- Бурдани назорати доимӣ аз болои тарзи ҳаёти шахсе, ки дар қайди пешгирикунӣ-профилактикӣ қарор дорад;
- Расонидани кӯмакҳои зарурӣ ба шахсоне, ки таҳти назорат қарор доранд;
- Расонидани таъсиррасонии тарбиявӣ дар шакли сӯҳбатҳои инфиродӣ бо шахсоне, ки дар қайди пешгирикунӣ-профилактикӣ қарор доранд.

Тибқи талаботи фармони ВКД ҚТ № 10 аз 23.02.2013, банди 41 ва 42, НММ вазифадор мебошад, ки аз болои тарзи ҳаёти шахсе, ки ЗО содир намудааст назорати доимӣ барад. Чунин намуди назорат метавонад дар ҷои истиқомат, дар оила, дар ҷои кор ва дар муҳити истиқомат бурда шавад. Дар ин самт НММ метавонад нерӯҳои мухталиф захираҳои инсонии гуногунро ба кор барад, аз ҷумла:

- Кормандони ҳадамоти навбатдорӣ патрулӣ ва хатсайрӣ (ХНХ) дар минтақаи хизматрасонӣ ва дар хатсайрҳои навбатдорӣ;

- Нозирони ғайриштатии милитсия ва дружинаҳои ихтиёрӣ;
 - Кормандони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ;
 - Шахсони бовариноки НММ;
 - Раисони биноҳои бисёррошёна ва раисони маҳаллаҳо ва дигар аъзои ҷамоа.
-
- НММ метавонанд ба шахсоне, ки таҳти назорати пешгирикунӣ қарор доранд (шахсоне, ки зӯрварӣ содир намудаанд) дар самтҳои зерин тавассути ирсол намудани онҳо ба ташкилотҳои махсусгардонидашуда кӯмак расонанд:
 - Расонидани кӯмак оид ба кортаъминкунӣ;
 - Гузаштан аз муолиҷаи махсусгардонидашуда;
 - Расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ дар масъалаҳои иваз намудан ва ё тақсим намудани масоҳати зист дар байни субъектҳои ЗО;
 - Аз байн бурдани муҳолифат ва нодурустфаҳмиҳо оид ба истифодаи моликияти манзилӣ-коммуналӣ ва ё қитъаи назди ҳавли;
 - Бовар кунонидан дар хусуси зарурати гузаштан аз муолиҷаи тиббӣ аз вобастагии маводи муҳаддир-наркомания, ва бадмастии шадид-алкоголизм ва ё аз бемориҳои равонӣ-психикӣ;
 - Расонидани кӯмак дар дастрасӣ ба машваратҳои равонӣ, барқарорсозӣ ва ғайра.

Тавре ки таҷрибаи корӣ оид ба пешгирии мавридҳои ЗО, низоъҳо ва кашмакашҳои шадиди оилавӣ дар муҳити истиқомат, бурдани назорати пешгирикунанда аз болои шахсоне, ки ба қайди пешгирикунии ШВҚД дохил карда шудаанд, аксаран дар ҷойҳои истиқомати онҳо ва инчунин дар нуқтаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ гузаронида мешавад. Алоқа ва ҳамкориҳои наздики ШВҚД бо ҷомеаи шаҳрвандӣ дар минтақаҳои НММ яке аз ҷанбаҳои муҳимми фаъолияти НММ мебошад ва онҳо манбаъҳои асосии дарёфт намудани маълумот ва иттилоот дар хусуси пешгирии мавридҳои ЗО ва сар задани низоъҳо ва кашмакашҳои шадиди оилавӣ дар муҳити истиқомат мебошанд.

Бо мақсади ошкор намудан ва ба қайди пешгирикунанда гирифтани шахсони алоҳидае, ки тамоюлоти содир намудани кирдорҳои ношоистаро дар муҳити истиқомат, содиркунии ЗО ва барангехтани кашмакашҳои оилавӣ доранд, гузаронидани чорабиниҳои пешгирикунандаи миқёсан калон дар минтақаи хизматрасонии НММ (барои мисол чунин чорабиниҳо/амлиётҳои пешгирикунанда ва огоҳкунандаи дар гузашта гузаронидашуда ба мисли «МАИШАТ», «НАЗОРАТ», «НОБОЛИҒӢ», «ҶУСТУҶӢ», ва ғайра.) хеле муҳим мебошанд, ки дар ҷараёни онҳо маълумоту иттилооти мухталиф барои ШВҚД ва НММ дастрас карда мешаванд ва онҳо имкони онро фароҳам меоранд, ки намудҳои гуногуни ҳуқуқвайронкуниҳо дар ҷомеа, аз ҷумла ЗО-ро ошкор ва пешгирӣ карда шаванд.

Чорабиниҳои инфиродии пешгирии ЗО

Чорабиниҳои инфиродии пешгирии ЗО ба таъсиррасонии раванӣ ва рафтории шахсе, ки ЗО содир менамояд, бо мақсади тағйир додани дарки зиддиҷамъиятии арзишҳои аз тарафи умум қабул гардидаи ахлоқӣ ва пешгирии такроршавӣ- ретсидиви амалҳои ЗО, ва ҳамчунон ҷимояи ҷабрдидагон равона карда шудаанд.

Чорабиниҳои инфиродии пешгирии ЗО иборатанд аз:

- Сӯҳбатҳои дорои хусусияти тарбиявӣ дошта;
- Ба мақомоти корҳои дохилӣ овардани шахсе, ки ЗО содир намудааст;
- Баровардани амрномаи муҳофизатӣ якҷо бо чорабиниҳои маҳдудкунанда нисбати зӯровар ва назорат аз болои риояи иҷрои талаботи амрномаи муҳофизатӣ;
- Дастгиркунии маъмурии зӯровар;
- Амалӣ намудани чорабиниҳои, ки аз ҷониби қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла чорабиниҳои маҷбурсозӣ, ки хусусияти тиббӣ доранд;
- Маҳрум намудан аз ҳуқуқи падару модар, бекор намудани фарзандҳои, нигоҳубин ва парасторӣ тибқи тартиботе, ки аз ҷониби қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст;

- Ҷой додани ҷабрдида дар марказҳои дастгир марказҳои бӯхронӣ ва ё шӯъбаҳои тавонбахшии тиббӣ-иҷтимоии ҷабрдидагон.

Ҳамчунон чораҳои инфиродии пешгирикунӣ, гарчанде ки онҳо аз ҷониби Қонун «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» пешбинӣ нашуда бошанд ҳам, амалҳои минбаъдаи кормандони ШВКД маҳсуб мегарданд:

Даъват намудани шахси ЗО содир намуда ба мақомоти корҳои дохилӣ;

Огоҳсозии расмӣ;

Бақайдгирӣ ва сабти номиналии зӯроварон.

Чорабиниҳои инфиродии пешгирии намуди мушаххас нисбати шахсоне истифода мегардад, ки ЗО-ро вобаста ба хусусиятҳои инфиродии шахсият ва дараҷаи хатарнокии иҷтимоии амали зӯроварии руҳдода содир намудаанд. Чораҳои инфиродии пешгирии зӯроварӣ дар оила бар асосҳои зерин истифода бурда мешаванд:

- аризаи ҷабрдида ва ё маълумоти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;
- ошкор намудани мавриди ЗО аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ;
- маълумоте, ки аз ҷониби дигар субъектҳои пешгирии ЗО пешниҳод гардидаанд.

Бар ҳамин асос, мақомоти корҳои дохилӣ қарореро дар хусуси истифодаи чораҳои мушаххаси пешгирии ЗО қабул менамояд. Қарор оид ба истифодаи чораҳои инфиродии пешгирии ЗО метавонад аз ҷониби шахсони дахлдор бар асоси тартиботи муайянкардаи қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон мавриди шикоят қарор гирад.

Чораҳои назариявии инфиродии пешгирии зӯроварӣ дар оила ба чораҳои боваркунонӣ ва чораҳои маҷбуркунонӣ тақсим мешаванд. Чораҳои боваркунонӣ - ин таъсиррасонии ҳавасмандкунӣ бо мақсади шавқманд намудани шахс ба иҷро намудани амалҳои ихтиёрии ҳуқуқӣ мебошад, ки ба онҳо тамоми ҷамъият манфиатдор мебошад, чунки боваркунонӣ нисбат ба маҷбуркунӣ бештар инсонӣ-гуманӣ ва демократӣ мебошад. Маҷбуркунӣ бошад –ин таъсиррасонии маҷбурӣ ба шуур ва иродаи

шахсӣ мебошад, ки ба таври маҷбурӣ намуди муайяни рафтору кирдорро бор менамояд. Чораҳои маҷбуркунӣ замоне бояд мавриди истифода қарор гиранд, ки агар чораҳои боавркунонӣ ба шахси ЗО содир намуда таъсир гузошта натавонанд.

Сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта чораи аз ҳама бештар паҳнгардида ва аксаран истифодашавандаи боваркунонӣ дар самти пешгирии ЗО мебошад. Сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта бо шахси ЗО содир намуда ва ҷабрдида аз ҷониби корманди ШВКД бо мақсади ошкор намудани сабабҳо ва шароитҳои, ки боиси содир гаштани ЗО гаштаанд, фаҳмонидани оқибатҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқи он, барқарор намудан ва устувор намудани оила гузаронида мешавад. Сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ доштаре метавон дар утоқи хидмати корманди ШВКД, ва ё дар ҷои зист доир намуд. Шахсе, ки бо он сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта гузаронида мешавад дар хусуси қатъ намудан манъ будани такрори содир намудани он рафтори зиддиқонунӣ огоҳонида мешавад. Сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта бо ноболиғон дар ҳузури падару модар, педагог ва ё дигар намояндаи қонунӣ гузаронида мешавад.

Пеш аз гузаронидани сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта бояд омодагии ҳаматарафа дида шавад. Барои он ки сӯҳбат самаранок гузарад, он бояд бо тарзи муайян сохта шавад ва аз якҷанд марҳилаҳои пайдарпай иборат бошад, ки ҳар кадоме аз онҳо вазифаҳои махсуси худро дошта бошанд ва истифодаи усулҳои махсусро дар назар гирад.

Ба ҳангоми гузаронидани сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта интихоби дурусти мавзӯ, муайян намудани мақсад ва вазифаҳои гузаронидани он, ҷамъоварӣ намудани маводи назариявӣ воқеӣ муҳим мебошад. Аз ин нуқтаҳо самаранокии ин чорабинии инфиродии пешгирикунӣ ҳуқуқвайронунӣ вобаста мебошад. Яке аз шартҳои муҳими гузаронидани сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта ин ба назар гирифтани хусусиятҳои фардии зӯровар, ки таҳти таъсиррасонии пешгирикунанда қарор мегирад (масалан, мазмуни

сӯҳбат бо ноболиғон дар муқоиса бо сӯҳбат бо солмандоне, ки аз маҳбасгоҳҳо баргаштааст ва ғайра бояд куллан фарқ намояд). Бо сабаби он ки дар ҷараёни амалисозии ин чорабинӣ масъалаҳои марбут ба шахсияти шахрванд дахл карда мешаванд, доираи саволҳои гузашташаванда бояд хеле бодикқат интиҳоб карда шаванд, то ки дар охир натиҷаи манфӣ ба бор наоранд; чунин сӯҳбат дар танҳои бо ҳуқуқвайронкунанда гузаронида мешавад.

Дар ҷараёни амалисозии пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи муносибатҳои оилавӣ барои кормандони ШВКД зарурати гузаронидани сӯҳбатҳо бо гурӯҳҳои мухталифи шахрвандон (қаблан судшуда, ноболиғон ва ғайра) пайдо мегардад, вале дар фаъолияти амалӣ, одатан ва бо таассуфи зиёд, дар аксар мавридҳо хусусиятҳои равонӣ-психологӣ шахсият ба назар гирифта намешавад ва сӯҳбат хусусияти расмӣ дорад ва аз ҳамин сабаб ҳам дар аксар ҳолатҳо хатари ба даст омадани натиҷаи пасти чунин чорабиниҳо пайдо мегардад.

Ба мақомоти корҳои дохилӣ даъват намудани шахсоне, ки 30 содир намудаанд – чунин чораи пешгирии 30 дар худ хусусияти монанди чорабини маҷбурсозӣ- овардан ба мақомоти корҳои дохилро дорад. Даъват намудан ба ШВКД ба сифати чораи боваркунонӣ аз таъсиррасонии ҳавасмандсозӣ бо мақсади ташвиқ намудани шахсе, ки 30 содир намудааст ба даст кашидани ихтиёрӣ аз рафтору кирдори зиддиҳуқуқӣ дар оянда мебошад. Даъват намудан ба ШВКД одатан бо мақсади гузаронидани сӯҳбати дорои хусусияти тарбиявӣ дошта ва санадсозии шарҳу фаҳмондадихӣ дар робита бо кирдорҳои содир намуда ва ё барои содир намудани огоҳсозии расмӣ амалӣ карда мешавад. Корманди ШВКД ҳуқуқ дорад, ки шахсеро, ки 30 содир намудааст, ё дар шакли хатгӣ ва ё дар шакли даҳонӣ даъват намояд.

Фарқи асосии чораи даъватсозӣ аз чораи овардан дар хусусияти ихтиёрӣ доштани амали шахсе мебошад, ки ЗО содир намудааст. Ин чора тавассути матни бевосита дар қонунгузори марбут ба пешгирии ЗО пешбинӣ нагардидааст, вале он аз ҳуқуқҳои кормандони ШВКД, ки дар Қонун «Дар бораи милитсия»²⁶ омадааст, бармеояд. Он хусусияти тарбиявӣ дорад ва ба он далолат менамояд, ки кирдори содиршуда ғайриқонунӣ мебошад ва давлат тавассути мақомоти ҳифзи ҳуқуқи худ, чунин рафторро қабул надорад ва огоҳ менамояд, ки онҳо метавонанд баъди ин чораҳои маҷбуруниро ба кор баранд.

Огоҳсозии расмӣ ин чораи инфиродии пешгирии ЗО мебошад. Корманди ШВКД ҳақ дорад, ки ба шаҳрвандон дар хусуси ғайри қобили қабул будани рафтору кирдори зидди ҳуқуқӣ ва зидди ҷамъиятии онҳо огоҳии расмӣ содир намояд.²⁷ Огоҳномаи расмӣ дар шакли хаттӣ бароварда мешавад ва он бояд аз ҷониби шахсе, ки ЗО содир намудааст имзо карда шавад. Огоҳномаи расмӣ аз амрномаи муҳофизатӣ фарқ мекунад ва аксаран пеш аз он ҷой мегирад.

НММ низ бояд бо *тартиби бақайдгирӣ ва сабти номиналии шахсоне, ки ЗО содир намудаанд* хуб шинос бошад. Бақайдгирӣ ва сабти номиналии шахсоне, ки ЗО содир намудаанд ба кормандони ШВКД дар омӯхтани таърихи шаклгирии муносибатҳои оилавӣ дар оилаҳое, ки дар онҳо амалҳои зӯроварӣ ҷой доштанд бо мақсади пешгирӣ намудани такрори чунин ҳуқуқвайронкуниҳо ва роҳ надодан ба бадшавии вазъият ва оқибатҳои вазнин барои ҷабрдидагон кӯмак мерасонад. Ин чорабинӣ аз ӯҳдадорихои ШВКД оид ба бақайдгирӣ ва баҳисобгирии ҷиноятҳо ва шахсоне, ки онҳоро содир намудаанд, ҳамчунон аз ваколоти марбут ба бақайдгирии шахсоне, ки ЗО содир намудаанд ЗО²⁸, тибқи қонунгузорӣ, бармеоянд.

²⁶ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон №41 аз 17 майи соли 2004 «Дар бораи милитсия», м..11 қ.1 банди.9.

²⁷ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон №41 аз 17 майи соли 2004 «Дар бораи милитсия», м..11 қ.1 банди.13.

²⁸ Ниг. ба м. 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 954 аз 19 марти соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила»

Барои баҳисобгирии шахсоне, ки ЗО содир намудаанд, ШВКД парвандаи пешгирикунандаро боз менамояд. Дар рӯзи боз намудани он маълумот аз рӯи тартиби мувофиқ ба қайд гирифта шуда дар қисми дахлдори ШВКД, ки баҳисобгирии пешгирикунандаи шахрвандонро амалӣ менамояд, нигоҳ дошта мешавад. Ба парвандаи пешгирикунанда чунин санадҳо замима мегарданд:

- санадҳое, ки барои гузоштан дар қайди пешгирикунӣ асос шудаанд; Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 954 аз 19 март соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила»
- қарори роҳбари ШВКД оид ба амалисозии баҳисобгирии пешгирикунанда;
- нусхаҳои санадҳое, ки шахсиятро муайян менамоянд;
- сабтҳои баёнотии шахсе, ки ба қайд гирифта шудааст, аъзои оила, хешу таборон, ҳамсоҳҳо;
- маълумот оид ба иштироки шахсе, ки нисбати ӯ баҳисобгирии пешгирикунанда амалӣ карда мешавад, дар чорабиниҳои пешгирикунанда;
- қарорҳо аз рӯи парвандаҳое, ки дар онҳо он шахс ба сифати гумонбар, гунаҳкор ва ғайра сабт шудааст;
- протоколҳои сӯҳбатҳои дорои хусусияти тарбиявӣ дошта;
- огоҳсозиҳои расмӣ;
- амрномаи муҳофизатӣ;
- тавсифнома аз ҷои истиқомат, қор ва таҳсил;
- маълумот дар бораи ҷалбшавӣ ба ҷавобгариӣ ҷиноятӣ ва маъмурӣ;
- қарорҳо оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ҳукми судҳо (нусхаи онҳо);
- ҳулосаи тиббӣ (нусхаи онҳо);
- дигар маводи марбут ба қарори шахси мансабдори ШВКД, ки баҳисобгирии пешгирикунандаро амалӣ менамояд.

Ҳамчунон бояд марҳилаҳои иштирок дар чорабиниҳои пешгирикунанда – боздиди шахрванде, ки нисбати ӯ баҳисобгирии пешгирикунанда амалӣ мешавад мӯйян карда шавад. Марҳилаҳои боздид бо дарназардошти шахсияти шахрванд, рафтору кирдори он, тарзи ҳаёт, алоқаҳо. Ниятҳои тақроран содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо муайян карда мешавад.

Чорабиниҳои маҷбуркунӣ, ки нисбати зӯровар дар самти пешгирӣ намудани тақрори амалҳои ЗО, дар ҳолате ба кор бурда мешавад, ки агар чораҳои боваркунонӣ дар паст намудани дараҷаи агрессияи гунаҳкор дар содир намудани ЗО таъсир нагузошта бошанд ва рафтору кирдори ӯро тағйир надода бошанд.

Ба мақомоти корҳои дохилӣ овардани шахсоне, ки ЗО содир намудаанд – ин чорабиниҳои ҳуқуқии маҷбуркунӣ мебошад, ки аз маҳдудкунии кӯтоҳмуддати озодӣ дар амал ва ҳаракатҳои шахсе иборат мебошад, ки ЗО содир намудааст ва инчунин интиқол додани он аз макони содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ ба мақомоти корҳои дохилӣ. Хусусияти ба таври маҷбурӣ овардан дар он аст, ки шахрванд наметавонад аз рафтани ба маконе, ки аз ҷониби корманди ШВКД муайян карда шудааст, саркашӣ намояд.

Масъалаҳои *боздошткунии шахсон* ва чораҳои пешгирӣ аз ҷониби Қисми IV Кодекси муурофиави-ҷиноӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон - «Чораҳои маҷбуркунии муурофиавӣ». Боби 11-и кодекси зикргардида ба масъалаҳои дастгиркунии ашхос бахшида шудааст. Масалан, тибқи қ. 2 м. 92 Кодекси ҷиноӣ-муурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгиркунии шахс метавонад қабл аз бозкунии парвандаи ҷиноятӣ амалӣ карда шавад. Ҳамзамон масъалаи бозкунии парвандаи ҷиноятӣ бояд аз ҷониби мақомоти тафтишоти ҷиноятӣ дар мӯҳлати 24 соат аз замони дастгиркунӣ ҳал карда шавад. Дар ҳолати рад гаштани бозкунии парвандаи ҷиноятӣ ва ё қабул накардани қарор оид ба боз намудани парвандаи ҷиноятӣ дар мӯҳлати муқарраргашта, боздоштшуда бояд озод карда шавад. Тартиби боздошт намудани гумонбар тибқи м. 94 Кодекси ҷиноятӣ-муурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз рӯи он баъди овардани

дастгиршуда ба мақомоти тафтишоти ҷиноятӣ аз тарафи шахси мансабдор дар муддати 3 соат протокол тартиб дода мешавад, ки дар он асосҳо, макон ва замони дастгиршавии воқея (бо нишон додани рӯз, соат ва дақиқа), натиҷаҳои тафтиши шахсӣ ва ҳамчунон замони тартибдиҳии протокол дарҷ мегардад, муайян карда мешавад. Боздоштшуда бо протокол шинос карда шуда, ба ӯ ҳуқуққояш, аз ҷумла ҳаққи даъват намудани ғимоятгар ва дар ҳузурӣ он шаҳодат додан шарҳ дода мешавад ва дар ин ҳусус дар протокол қайд карда мешавад. Протокол аз ҷониби шахсе, ки онро тартиб медиҳад ва дастгиршуда имзо карда мешавад. Дар ҳусуси дастгиршавӣ қорманди ШВҚД бояд бо таври хаттӣ ба прокурор дар муддати 24 соат хабар диҳад.

Масъалаи истифодаи *чораҳои маҷбуркунии дорои хусусиятҳои тиббӣ*, аз ҷониби муқаррароти Кодекси ҷиноятӣ-мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон, банди 45 («Истеҳсолот оид ба парвандаҳои истифодаи чораҳои маҷбуркунии дорои хусусияти тиббӣ») ба танзим дароварда мешавад. Бояд қайд намуд, ки нигоҳ доштани маҷбурии ашхос дар муассисаҳои тиббӣ танҳо бо қарори суд иҷозат дода мешавад.

Маҳрум намудан аз ҳуқуқи падару модар, бекор намудани фарзандҳои ва сарпарастӣ тавассути муқаррароти қодекси Оила ба танзим дароварда мешавад. Масалан, Моддаи 69 ҷунин пешбинӣ менамояд, ки волидайн (ва ё яке аз онҳо) метавонанд аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум карда шаванд, агар он/онҳо:

- агар аз иҷро намудани ўҳдадориҳои падару модар саркашӣ намоянд, аз ҷумла дар мавриди дағалона аз пардохти алимент саркашӣ намудан;
- бе доштани ягон сабаби узрнок рад намудани гирифтани кӯдаки худ аз таваллудхона (шӯъба) ва ё аз дигар муассисаи муолиҷавӣ ва ё тарбиявӣ, муассисаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва ё дигар муассисаҳои монанд;
- аз ҳуқуқҳои падару модарии худ сӯистифода намояд;

- бо кӯдакон рафтори золимона дошта бошад, аз ҷумла агар аз болои онҳо зӯровариҳои ҷисмонӣ ва ё равониро ба кор барад, ба дахлнопазирии ҷинсии онҳо зарар расонад;
- бадмасти ашаддӣ ва истифодабарандаи маводи мухаддир-наркоман бошанд;
- агар ба таври барқасдона бар зидди ҳаёт ва саломатии фарзандони худ ва бар зидди ҳаёту саломатии ҳамсари худ ҷиноят содир намуда бошад.

Тартиби маҳрум намудан аз ҳуқуқҳои падару модарӣ тавассути моддаи 70 пешбинӣ шуда, аз рӯи тартиботи судӣ амалӣ карда мешавад. Парвандаҳои маҳрумсозӣ аз ҳуқуқи падару модарӣ бар асоси аризаи яке аз волидайн (шахсоне, ки онҳоро иваз менамоянд), прокурор, ва ҳамчунон мақомот ва муассисаҳои давлатӣ, ки ба зиммаи онҳо ӯҳдадорихои ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдакони ноболиғ гузошта шудааст (мақомоти нигоҳубин ва сарпарастӣ, муассисаҳо барои кӯдакони ятим ва кӯдаконе, ки бе сарбонии падару модар мондаанд ва ғайра) баррасӣ карда мешаванд.

Таҷриба нишон медиҳад, ки усулҳои тактикии пешгирикунӣ ҳуқуқвайронкуниро, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ содир карда мешаванд, тавассути ягон низоми маҳдуди қоидаҳо ба танзим даровардан хеле мушкул аст, чунки истифода бурдани чорабиниҳои пешгирикунанда (дар шакли алоҳида ва ё дар маҷмӯъ) аз шароитҳои мухталиф вобаста мебошанд. Аз ҳамин сабаб ҳам ба корманди ШВКД зарур мебошад, ки худаш вобаста ба шароити вазъи мушаххас дар хусуси чигунагии рафтор бояд тасмим гирад. Ин маънои онро дорад, ки дар чорчӯбаи қонун, ҳамчунон бо риояи усулҳои ахлоқӣ ва бо истифодаи малакаву маҳоратҳои ҳаётии ва касбӣ, ӯ худ метавонад озодона усулҳои тактикӣ интихоб ва вобаста ба вазъи ба амаломата онҳоро мавриди истифода қарор диҳад. Дар баробари ин бояд дар хотир нигоҳ дошт, ки интихоб ва мазмуни усулҳо аз бисёр ҷиҳатҳо бо хусусиятҳои шахсияти иштирокчиёни низоъҳои оилавӣ, тарзи ҳаёти онҳо, сабабҳои сар задани низоъҳо дар муносибатҳо вобаста мебошанд.

Бо вучуди ҳамин, ҳам рӯйхати усулҳои мубориза бо зӯрварӣ дар оила танҳо бо чораҳои баррасишудаи пешгирикунӣ инфиродии ҳуқуқвайронкунӣҳо маҳдуд намегардад. Бисёре аз онҳо ба таркиби чорабиниҳои умумӣ ва инфиродии пешгирикунӣ дохил мегарданд.

**ҶАНБАҲОИ ҶАМКОРИИ
КОРМАНДОНИ ШВҚД БО
ДИГАР ТАШКИЛОТҶО ДАР
САМТИ РАСОНИДАНИ
КЎМАК ВА МУҶОФИЗАТИ
ҶАБРДИДАГОН АЗ
ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА**

IV. ҶАНБАҲОИ ҲАМКОРИИ КОРМАНДОНИ ШВҚД БО ДИГАР ТАШКИЛОТҲО ДАР САМТИ РАСОНИДАНИ КҶМАК ВА МУҲОФИЗАТИ ҶАБРДИДАГОН АЗ ЗҶРОВАРИ ДАР ОИЛА

4.1. Субъектҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила

Дар низоми субъектҳои мубориза бар зидди ЗО ШВҚД мақоми махсусро ишғол менамояд, ки он бо чунин тарз маънидод карда мешавад: онҳо мақомоти махсуси соҳавии идоракунии давлатӣ мебошанд, ки иҷрои ҳамаҷӯза, ба ҳаёт татбиқ намудани қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрӣ ва ҳуқуқиро, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаи баррасишаванд ба танзим меоранд, амалӣ месозанд. Дар зимн, бо фарқ аз бисёр субъектҳои дигар, ШВҚД тамоми комплекси ҷорабиниҳои марбут ба ошкорасозӣ, пешгирӣ, роҳ надодан, ва дар баъзе аз мавридҳо бошад, ҷазодиҳии шахсонро, ки ЗО содир намудаанд, на танҳо ташкил менамоянд, балки онҳоро амалан иҷро ҳам менамоянд. Дар сохтори ШВҚД дар самти истифодаи ҷораҳои зикргардида мақоми махсусро нозирони мубориза бар зидди ЗО ишғол менамоянд²⁹. Махсусияти соҳаи муносибатҳои оилавӣ тақозо менамояд, ки ин нозирон корҳои пешгирикуниро бо шахсоне, ки тамоюлотӣ содир намудани ЗО доранд тавассути ҳамкориҳои наздик бо дигар субъектҳои пешгирикунӣ ҳуқуқвайронкуниҳо ба амал бароранд.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» дар боби 3 ромғӯи субъектҳои пешгирии ЗО-ро муайян намудааст³⁰:

- Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;
- Мақомоти давлатии кор бо занон ва оила;

²⁹ Фармони Вазорати Корҳои Доҳилии Ҷумҳурии Тоҷикистон №271 аз 17.03.2010 «Оид ба ҷорӣ намудани вазифаҳо доир ба мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оила»

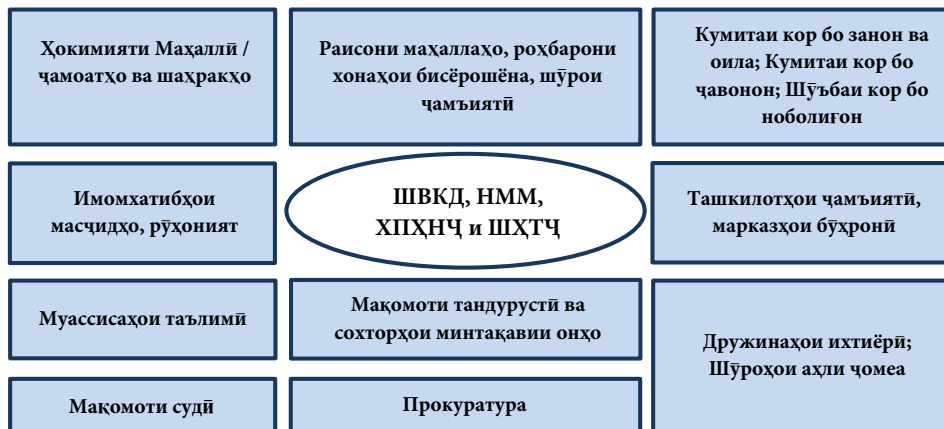
³⁰ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 954 аз 19 мартӣ соли 2013 «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» моддаи 7-17.

- Комиссияҳо оид ба ҳифзи ҳуқуқи кӯдак;
- Мақомоти корҳои дохилӣ;
- Мақомоти соҳаи маориф;
- Мақомоти соҳаи тандурустӣ;
- Мақомоти соҳаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли;
- Мақомоти худидоракунии шаҳракҳо ва деҳаҳо, худфаъолияткунии иҷтимоӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва дигар ташкилотҳо;
- Марказҳои дастгирӣ;
- Марказҳо ва ё бахшҳои тиббӣ-иҷтимоии офиятбахшии ҷабрдидагон.

Ваколатҳои васеъ дар самти мубориза бо ЗО ва ҳифзи оила ба прокуратура дода шудааст. Фаъолияти прокурорӣ гуногунҷабҳа мебошад, вале самти асосии он- ин таъмин намудани волоияти қонун, қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ, ҳимояи ҳуқуқҳои шаҳрвандон, манфиатҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ мебошад.

Субъектҳои пешгирии ЗО дар татбиқ намудани ҳадафҳо ва вазифаҳои Қонун, аз ҷумла дар маърифатнокии шаҳрвандон, дар чорҷӯбаи салоҳиятҳои худ ба дигар ташкилотҳо ва шаҳрвандон низ мусоидат менамоянд. Дар ҷараёни иҷрои вазифаҳои бар дӯши худ гузошташуда бахшҳои ШВҚД амалан бо тамоми субъектҳои аз тарафи қонун муайян гардида амалҳои муштаракро анҷом медиҳад. Дар айни замон, дар фаъолияти мубориза бар зидди ЗО на ҳамаи субъектҳои пешгирии номбар карда шудаанд (нигаред ҳамчунон ба нақшаи зерин).

Амалҳои муштаракӣ ШВҚД бо субъектҳои мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оила

4.2. Ҳамкорӣ ва амалҳои муштаракӣ кормандони ШВҚД бо объектҳои пешгирии зӯрварӣ дар оила

Қошиш додани зӯҳуроти 30 истифодаи усулҳои фарогир ва комплекси ро талаб менамояд, ҷунки ин мушкилӣ дорои ҷанбаҳои гуногун мебошад ва қувваи танҳо як ташкилот барои расонидани кӯмак ва ҳимояи ҷабрдидагон ва инчунин ҷазо додани ҳуқуқвайронкунандагон кифоя нест. Аз ҳамин хотир ҳам мушкилиҳои марбут ба 30 бояд дар якҷоягӣ бо дигар мутахассисон-кормандони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ (милитсия, суд, прокуратура), тиб, рӯҳоният ва дигар сохторҳо ҳал карда шаванд. Дар ин робита, мақомоти ШВҚД бояд бо дигар субъектҳо дар тамоми марҳилаҳои мубориза бар зидди зӯҳуроти 30 тавассути корҳои пешгирикунӣ, муҳофизат ва расонидани кӯмак ба ҷабрдидагон тавассути равона намудани онҳо ба марказҳои махсусгардонидашудаи бӯҳронӣ ва таъмин намудани беҳатарии ҷабрдидагон ва мубориза бар зидди ин зӯҳурот тавассути ҷазодихии гунаҳкорон дар зӯрварӣ, дар якҷоягӣ бо дигар мақомоти ҳифзи тартибот, бо таври фаъол ҳамкорӣ намояд.

Ташкилотҳои амалкунандаи ҷамъиятӣ, ки хизматрасониҳои роӣгони равонӣ-психологӣ, ҳуқуқӣ/адвокатӣ, омӯзишҳои касбӣ,

паноҳгоҳҳо ва ғайраро барои ҷабрдидагон аз ЗО пешниҳод менамоянд, дар зимни низоми мубориза бар зидди ЗО дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳимро иҷро менамоянд. НММ дар ҳар як минтақа ва қитъаҳо бояд дар хусуси ин хизматрасониҳои мавҷуда барои ҷабрдидагони он минтақаҳо огаҳӣ дошта бошанд ва ба таври мунтазам рӯйхати он ташкилотҳоро нав намоянд.

Кормандони ШВҚД бояд бо таври фаъол бо шахрвандон ва иттиҳодияҳои онҳо, ки дар ҳифзи тартиботи мусоидат менамоянд, ҳамкорӣ дошта бошанд. Мақомоти худидоракунии шаҳракҳо ва деҳаҳо низ дорои ваколат оид ба ҳамоҳанг намудани фаъолияти субъектҳоеро, ки дар он минтақаҳо ЗО –ро пешгирӣ менамоянд, доранд ва онҳо дар таҳия ва амалисозии барномаҳои маҳаллӣ доир ба пешгирии ЗО иштирок намуда, чораҳои заруриро баҳри пешгирӣ ва бартараф намудани оқибатҳои онҳо меандешанд.

Мақомоти шӯроӣ чамъиятӣ дар минтақаҳои марбута ваколатдор мебошанд, ки корҳои фаҳмондадиҳӣ ва ташвиқотино оид ба пешгирии ЗО иҷро намоянд ва онҳо чорабиниҳоеро ба роҳ мемонанд, ки ба мустаҳкамкунии оилаҳо ва огоҳ намудани аҳоли дар хусуси мушкилиҳои ЗО ва муқаррароти мавҷудаи қонунӣ дар ин соҳа равона карда шудаанд. Ҳамкорӣ бо ҷомеаи шахрвандӣ тавассути гузаронидани давраҳои омӯзишии гуногун бо ҷалб намудани кормандон ва роҳбарияти ШВҚД, мақомоти адлия, суд, прокуратура, муассисаҳои олии таълимӣ, кормандони тиббии соҳаи наркологии ва дигар мутахассисони соҳавӣ дар байни аҳоли амалӣ карда мешавад. Банақшагирии муштаракӣ чорабиниҳо бо субъектҳои пешгирии ЗО дар байни аҳоли метавонанд чунин масъалаҳоро дар бар гиранд:

- Сабабҳо, омилҳо ва шароитҳои, ки боиси сар задани ҳодисаҳо ва ҳуқуқвайронкунииҳои марбут ба ЗО гардидаанд;
- Ташкили корҳои инфиродӣ пешгирӣкунӣ бо шахсоне, ки тамоюлоти содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо, шиддатнок намудан ва оғоз намудани низоъҳо ва кашмакашҳои оилавино (додани тавсияҳо ва пешниҳодҳо ба мақомоти марбути давлатӣ, иҷтимоӣ ва ғайра) доранд.

- Ташкил намудани корҳои фаҳмондадиҳӣ, тарғиботӣ ва пешгирикунӣ дар минтақаҳои, ки дар онҳо тамоюлоти баландравии ҷабрдидагон низоъҳои шадиди оилавӣ ва ЗО ҷой доранд;
- Ташкил намудани корҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ дар байни оилаҳои номуваффақ ва ноустувор, шахсоне, ки таҳти назорати пешгирикунӣ қарор доранд, мубориза бар зидди бадмастӣ, истеъмоли маводи мухаддир ва мусоидат ба тарзи солими ҳаёт дар байни ҷавонон.

Тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи милитсия” аз 17.05.2004, моддаи 10 ва 11, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба иштироки шаҳрвандон дар таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ» аз 03.12.2009 ва Фармони ВКД ҚТ, № 10 аз 23.02.2013 «Низомнома оид ба кор ва фаъолияти нозирони минтақавии милитсия», яке аз самтҳои асосии кор ва фаъолияти ШВКД, аз ҷумла НММ дар минтақаҳои маъмурии хизматрасонӣ ин ташкил намудани ҳамкориҳои самараноки дучониба бо аҳоли ва ҷомеаи шаҳрвандӣ мебошад. Агар дар байни мардум, аҳоли ва ҳуди ҷомеаи шаҳрвандӣ боварии пурра ба милитсия набошад, ба гумон аст, ки ҳамкориҳои пурра ва дучониба бо аҳоли ба даст ояд. Бо фаълоне кор бурдан дар байни аҳоли, ШВКД метавонад вазифа ва функсияҳои асосии худро оид ба таъмин намудани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, мубориза бо ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури осонтар иҷро намояд.

Ҳамчунон ҳамкорӣ бо муассисаҳои тиббӣ низ аҳамияти бузург дорад. Муассисаҳои тиббӣ барои иҷрои чунин фаъолиятҳо масъул мебошанд:

- Расонидани ёрии аввалияи тиббӣ ва ҳамчунон кӯмакҳои равонӣ-психологӣ, психикӣ, наркологӣ ва муолиҷавию-пешгирикунӣ ба ҷабрдидагонҳои ЗО; дар ҳоли ҳозир дар назди муассисаҳои тиббии якҷанд минтақаҳои мамлакат шабакаҳои утоқҳои бӯҳронӣ барои ҷабрдидагон фаъолият доранд, ки онҳо метавонанд ҷабрдидагонро дар марҳилаҳои аввал паноҳ диҳанд;
- Таҳия ва татбиқи тавсияҳои методӣ оид ба расонидани ёрии аввалияи тиббӣ ба ҷабрдидагонҳои ЗО дар муассисаҳои соҳаи тандурустӣ;

- Ба мақомоти корҳои дохилӣ пешниҳод намудани маълумот доир ба муҷрибаи ҷабрдидагон ва расонидани ёрии тиббӣ ба онҳо;
- Амалӣ намудани санҷиши таҳассусии тиббӣ ба сифати ҷанбаи муҳими санадсозии амалҳои ЗО, ки барои ҷазо додани зӯроварон зарур мебошанд.

Марказҳо/бахшҳои офиятбахшии тиббӣ-иҷтимоии ҷабрдидагон/ утоқҳои бӯҳронӣ метавонанд дар асоси қарори мақомоти маҳаллии иҷроияи ҳокимияти давлатӣ бо мувофиқа бо мақомоти соҳаи тандурустӣ дар беморхонаҳои марказӣ, шаҳрӣ, ноҳиявӣ ва инчунин дармонгоҳҳои шаҳрӣ ва ноҳиявӣ таъсис дода шаванд ва ҷадвали кории онҳо бояд бо ҷадвали кории беморхонаҳо ва дармонгоҳҳо мутобиқ бошанд. Ҷабрдидагони ЗО дар марказ ва ё бахшҳои офиятбахшии тиббӣ-санитарӣ бар асоси ариза ва ё роҳхати мақомоти дахлдори давлатӣ ҷой дода мешаванд. Барои ҷой додани ҷабрдидагони ноболиғ дар ин марказҳо, розигии падару модар ва ё шахсоне, ки онҳоро иваз менамоянд, мақомоти нигоҳубинкунанда ва сарпараст зарур мебошад. Марказ ва ё бахшҳои офиятбахшии тиббӣ-санитарӣ барои ҷабрдидагон вазифаҳои зеринро иҷро менамоянд:

- Расонидани ёриҳои тиббӣ-санитарӣ, иҷтимоӣ, равонӣ ва ғайра;
- Ба ҳангоми зарурат, роҳхат додани ҷабрдида барои гирифтани муолиҷаи муносиб;
- Пешниҳод намудани маълумот ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар бораи зӯроварии содиршуда (бо розигии ҷабрдида) ба ҳангоми зарурат;
- Пешниҳод намудани маълумот оид ба мавридҳои ЗО тибқи дархости дигар субъектҳои пешгирикунандаи ЗО.

Дар самти таҳсилот ва таълими насли наврас кормандони ШВКД якҷо бо муассисаҳои таҳсилоти то донишгоҳӣ, ҷорабиниҳои ҳамкориро бо падару модарон ва дигар намоёндагони қонунии ноболиғон оид ба масъалаҳои таълим ва тарбияи кӯдакон/ ҷавонон амалӣ менамоянд; дархостҳоро дастрас ва ба мақомоти дахлдори давлатӣ барои қабули ҷорабиниҳо/маълумот дар бораи

тарбиягирандагон ва хонандагон, ки таҳти ЗО қарор гирифтаанд, ирсол менамоянд; чорабиниҳои иттилоотӣ-ташвиқотиро оид ба пешгирии ЗО ва рушд додани ҳисси роҳ надодан ба зухуроти ЗО дар байни насли ҷавон амалӣ менамоянд.

Ҳамкориҳои бахшҳои ШВКД ва Комиссияи оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак дар соҳаи пешгирии ЗО дар он зоҳир мегардад, ки онҳо:

- Дар таҳия татбиқи барномаи пешгирии ЗО иштирок менамоянд;
- Ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба қабул намудани чорабиниҳои марбут ба пешгирии ЗО дар байни ноболиғон тақлифҳо пешниҳод менамоянд;
- Чорабиниҳои заруриро нисбати ноболиғони ҷабрдида ва офиятбахшии онҳо дар ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи ЗО амалӣ менамоянд;
- Манфиатҳои қонунии ноболиғонро, ки мавриди ЗО қарор гирифтаанд, дар мақомоти тафтишоти пешакӣ ва суд намояндагӣ менамоянд;
- Масъалаҳои равон намудани кӯдаконе, ки ба таври мунтазам мавриди ЗО қарор мегиранд ба хонаҳои кӯдакон;
- Ба ШВКД бо мақсади қабул намудани чорабиниҳои зарурӣ нисбати шахсоне, ки нисбати аъзои ноболиғи оила зӯроварӣ содир намудааст ва ё таҳдиди содир намудани онро кардааст, маълумот пешниҳод менамояд.

Дар ҳайати кормандони милитсия ва прокуратура оид ба масъалаҳои оилавӣ ва махсусан масъалаҳои марбут ба занон, бояд мутахассисон-мушовирони таълимдида фаъолият намоянд. Онҳо бояд ба ҷабрдидагон маълумотро оид ба ҳуқуқ ва амалҳои, ки онҳо метавонанд барои худ интиҳоб ва амалӣ намоянд, дастрас намоянд; онҳо бояд ба онҳо тарафҳои мусбат ва хатарҳои марбут ба онро фаҳмонанд ва якҷо бо онҳо роҳҳои ҳалли онҳоро ёбанд. Бо вучуди ин, тасмими ниҳой ва бошуурона дар хусуси амалҳои минбаъда ва тақдири худ фақат ҷабрдида метавонад гирад ва барои ин ҳақ ҳам дорад. Кормандони милитсия ва прокуратура дар ҷараёни кори бевоситаи худ метавонанд мутахассисони дигар соҳаҳо -

равоншиносон-психологҳо, кормандони иҷтимоӣ, намояндагони руҳоният ва соҳаи тибро низ бо мақсади муборизаи муштарак бар зидди ЗО/офиятбахшӣ ба ҷабрдидагон ҷалб намоянд. Бо қабул гардидани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» кормандони Вазорати корҳои дохилӣ, судҳо, имом-хатибҳо-рӯҳониятӣ ноҳияҳо ва вилоятҳои Ҷумҳури, кормандони соҳаи тандурустӣ бояд семинар-машваратҳои омӯзиширо бо мақсади баррасӣ ва омӯхтани ҷанбаҳои ҳуқуқӣ, динӣ, иҷтимоӣ ва гендерии масъалаи ЗО гузаронанд. Бо аз худ намудани донишҳои психологӣ, нозирони минтақавӣ, духтурон, кормандони марказҳои бӯҳронӣ, раисони маҳаллаҳо, фаъолони деҳот ва рӯҳоният метавонанд бо ҷабрдидагон, бо дар назар гирифтани ҷанбаҳои психологии маслиҳатдиҳӣ, тавре мусоҳибаҳоро гузаронанд, ки ҷабрдидаро ба ҳолати шикасти равонӣ наоранд. ба халал дар ҳолати равонии ҷабрдида, мусоҳибаҳо ташкил намоянд. Бо пайдо гардидани масъалаҳои ҳуқуқӣ, динӣ ва тиббӣ мутахассисон бояд алоқаҳои доимиро бо дигар мутахассисон нигоҳ дошта, бо онҳо дар самти расонидани кӯмакҳои касбӣ ба ҷабрдидагон ҳамкорӣ намоянд. Чунин тарзи кори муштарак ба муттаҳидсозии самараноки саъю кӯшишҳо ва васеъ намудани имкониятҳои пешгирии ЗО дар оянда мусоидат менамояд. Дар муқобил бошад, ба таври алоҳида кор бурдан, ба мутахассисон имкон намедиҳад, ки ба ҳадафҳои гузошташуда расанд, чунки мубориза бо ЗО муттаҳидӣ, ҳамкорӣ ва амалҳои муштаракро талаб менамояд. Ин пеш аз ҳама ба қору фаъолияти НММ дар минтақаҳои маъмурии хизматрасонӣ дахл дорад, чунки НММ ҳамарӯза ва ба таври мунтазам бо намояндагони аҳоли ва сокинони маҳаллаҳо ва ҷамоатҳо, шаҳракҳо ва ноҳиячаҳои шаҳрҳо вохӯрда, масъалаҳои мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва дигар намудҳои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро баҳсу баррасӣ менамоянд. Чунин талабот аз кормандон ба таври муфассал дар Фармони ВКД, ҚТ № 10 аз 23.02.2013 ва дар “Низомнома оид ба кор ва фаъолияти нозирони минтақавии милитсия” дарҷ гардидаанд, ки тибқи онҳо НММ ўҳдадор ва вазифадор карда шудаанд, ки алоқа/ҳамкориҳои наздикеро бо аҳоли, мардум, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, коллективҳои меҳнатӣ, аҳли ҷомеа, дружинаҳои ихтиёрӣ ва нозирони ғайриштатӣ ба роҳ монанд. Ҳамкориҳои НММ бо аҳоли

ва ба таври умумӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ дар маҳалҳои истиқоматӣ метавонад аз рӯи чунин самтҳо амалӣ карда шавад:

- Иштирок дар омӯзиш ва шиносӣ бо аҳли ҷомеа ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ бо мақсади истифодабарии усулу методҳои муносиб ва ёфтани роҳҳои таъмин намудани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва гузаронидани корҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ;
- Тартиб додани нақшаҳои муштаракӣ гузаронидани корҳои тарбиявӣ ва пешгирикунӣ-профилактикӣ дар қитъаҳои хизматрасонӣ ва таҳияи усулу методҳои амалӣ намудани онҳо дар амалия бо мақсади мустақкам намудани ҳамкориҳо ва амалҳои муштарак бо аҳоли ва ҷомеаи шаҳрвандӣ; пешгири намудани ҷинояткорӣ дар байни ноболиғон, ошкор намудани фактҳо ва мавридҳои низоъҳои шадиди оилавӣ, пешгири намудани ҷиноятҳои ахлоқӣ ва шаҳвонӣ якҷо бо сохторҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ ва инчунин ҷомеаи шаҳрвандӣ, аз ҷумла тавассути тартиб додани ҷорабиниҳои комплексӣ ва нақшаҳои амалиёти муштарак;
- Мубодилаи маълумот, хабарҳо ва иттилоот оид ба омилҳо, сабабҳо ва шароитҳои содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби шахсоне, ки тамоюлоти вайрон намудани талаботи қонунҳоро доранд ва ҳамчунин дар хусуси вазъи корҳои пешгирикунӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;
- Истифодаи муштаракӣ кӯмаку дастгириҳое, ки аз ҷониби аҳоли, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва аҳли ҷомеа дар самти пешгирикунӣ ва ошкор намудани мавридҳои марбут ба низоъҳо ва кашмакашҳои шадиди оилавӣ дар муҳити истиқомат расонида мешаванд.

Дигар шакли ҳамкорӣ, ки вақтҳои охир дар ҷараёни фаъолияти ШВҚД ва НММ истифода мегардад ин ташкил ва гузаронидани маҷлисҳо ва вохӯриҳои муштарак, сӯҳбату баррасиҳо бо аҳоли дар ҷойҳои зисти онҳо мебошад, ки дар ҷараёни онҳо намояндагони НММ дар бораи қору фаъолияти худ маълумот медиҳанд. Тавассути чунин шакли ҳамкорӣ НММ метавонанд дар хусуси фикру ақидаҳои аҳоли иттилоъ пайдо намоянд ва хоҳишу

дархостҳои онҳоро иҷро намоянд. Бешубҳа, ҳамкориҳои наздик ва алоқаҳои ШВҚД ва НММ аз як тараф ва аҳолии аз тарафи дигар, ба мустақкам гардидани ҳисси боварии мардум ба ин мақомот мусоидат намуда, ба беҳбудбахшии умумии қору фаъолиятҳо кӯмак мерасонад. Дар натиҷаи чунин як ҳамкорӣ дар байни сохторҳои ҷамъиятӣ ва НММ, на танҳо самаранокии қор беҳтар мегардад, инчунин дар ҷараёни онҳо нақшаҳои муштарак таҳия гардида, самтҳои умумии фаъолиятҳои муштаракӣ минбаъда муайян карда мешаванд. НММ якҷо бо аҳли ҷомеа ва бар асоси нақшаҳои муштаракӣ амалиёт метавонанд қорҳои зеринро, ки ба пешгирии намудан ва роҳ надодан ба паҳншавии ЗО ва аз байн бурдани низоъу кашмакашҳои шадиди оилавӣ равона гардидаанд, иҷро намоянд:

- Ташкил намудани гашту гузори патрули муштарак дар қитъаҳои алоҳидаи минтақаҳои хизматрасонӣ, ки дар он ҷойҳо дараҷаи баланд ва эҳтимоли сар задани зуҳуроти ҷиноятӣ-криминогенӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо ба мушоҳида мерасад;
- Гузаронидани вохӯриҳо дар атрофии ҷанбаҳои ҳуқуқӣ, ташвиқотӣ ва ҳуқуқии қорҳои марбут ба пешгирии ЗО (сӯҳбатҳо, суҳанронҳои қорҳои фаҳмондадиҳӣ, ҳисоботҳои нимсола ва яксола дар байни аҳолии дар ҷойҳои истиқоматӣ);
- Гузаронидани тафтишу санҷишҳои соҳавӣ (низомии шиносномаҳо, тафтиши қитъаҳои наздиҳавлигӣ, сохтмонҳои худсарона, ошқор намудани низоъҳои оилавӣ дар муҳити зист ва истиқомат);
- Ташкил ва гузаронидани қорҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ дар шаклҳои мухталиф, аз ҷумла фаҳмондадиҳӣ, назорат аз болои шахсоне, ки ба қайди пешгирикунӣ гирифта шудаанд ва фаро гирифтани чунин ашхос бо василаву усулҳои иловагии НММ;
- Таҳия намудани пешниҳодҳо барои ШВҚД ва мақомоти давлатӣ, ки ба поин овардани сатҳи ҷиноятқорӣ, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва таъмин намудани ҳаёти ором дар ҷомеа равона карда шудаанд.

Ба таври умум, бояд қайд намуд, ки иҷро намудани қорҳои инфиродӣ-пешгирикунӣ, ташвиқотӣ ва фаҳмондадиҳӣ бидуни ҷалб намудани аҳолии аҳли ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ғайри имкон

мебошад. Аз ҳамин хотир ҳам ШВҚД ва НММ бояд доимо ба аҳоли ва аҳли ҷомеа таъя намуда, бо онҳо ҳамкориҳои наздикро ба роҳ монанд ва худ аҳолиро ба иштирок ва таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ, бар асоси низомнома ва талаботи қонунҳои амалкунандаи мамлакат (Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 03.12. с. 2009) ҷалб намоянд.

Фаъолиятҳои лоиҳаҳои байналмилалии кӯмакҳои фаннӣ-техники ба самаранок намудани амалҳои муштарак ва ҳамкориҳои байнисоҳавӣ дар мубориза бар зидди ЗО дар Тоҷикистон равона гардидаанд. Чорабиниҳои амалӣ карда мешаванд, ки дар худ мақсади баланд бардоштани сатҳи касбии мутахассисонро, ки бо ҷабрдидагон кор мебаранд, ҷой додаанд. Бо шарофати лоиҳаҳои байналмилалӣ ва ҳамчунон тавассути гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ ва огоҳсозӣ, ки якҷо бо он лоиҳаҳо амалӣ карда мешаванд, сатҳи мурочиат намудани ҷабрдидагони ЗО (махсусан занон) барои дарёфт намудани кӯмакҳои махсус афзоиш ёфтааст. Низомии расонидани кӯмакҳо ба ҷабрдидагони ЗО дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳоли шакл гирифтани қарор дорад; дар назди мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ марказҳои дастгирӣ ва кӯмак таъсис дода мешаванд. Марказҳои дастгирӣ ва кӯмак шахсонӣ ҳуқуқӣ маҳсуб мегарданд ва дар мавриде, ки агар онҳо ба ташкилотҳои ғайритиҷоратӣ тааллуқ дошта бошанд, онҳо фаъолияти худро бар асоси низомнома ва ё оиннома ба роҳ мемонанд. Одатан, ин марказҳо қабули ҷабрдидагони ЗО ва дигар намудҳои зӯровариро ба роҳ монда, ба онҳо кӯмакҳои роӣғони тиббӣ, равонӣ-психологӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоиро мерасонанд ва инчунин ба ҷабрдидагон барои буду боши муваққатӣ паноҳгоҳ фароҳам меоранд. Ҳамчунон ин марказҳо, бо розигӣ ва хоҳиши ҷабрдидагон метавонанд ба мақомоти корҳои дохилӣ маълумотро дар хусуси ошкор намудани фактҳо ва таҳдидҳои воқеии марбут ба ЗО ва ё фактҳои содиршавии чунин зӯровариҳоро пешниҳод намоянд. Аз ҷониби ин марказҳо таҳлилҳо ва хулосабандӣ намудани сабабҳо ва шароитҳо, ки боиси содир гардидани ЗО мегарданд гузаронида мешаванд ва инчунин чорабиниҳои барои

баланд бардоштани сатҳи оғаҳии аҳолӣ оид ба масъалаҳои пешгирии ЗО амалӣ карда мешаванд.

Таҳти сарпарастӣ ва дар чорчӯбаи сохтории ВКД, бо кӯмаку дастгирии ташкилотҳои байналмилалӣ, дар мамлакат 5 адад воҳидҳои махсусгардонидашудаи пешгирикунандаи ЗО таъсис дода шудаанд, ки дар ин соҳа аз соли 2010 инҷониб фаъолият менамоянд. То охири соли 2015 боз 5 адад чунин утоқҳои махсусгардонидашуда, ки моделҳои ба худ хоссе барои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти мубориза бо ЗО мебошанд ба фаъолияти худ оғоз хоҳанд намуд, ки тавассути фаъолияти худ онҳо ба баланд гардидани нақш ва аҳамияти мақомоти милитсия дар ин самт мусоидат хоҳанд намуд. Пешравиҳои кор ва фаъолияти ШВКД пеш аз ҳама аз ҳамкориҳо бо аҳолӣ, сохторҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ ва инчунин ташкилотҳои ғайридавлатӣ вобаста мебошад, ва ШВКД дар масъалаҳои ошкорсозии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ба кӯмак ва дастгирии аҳолӣ таъяс намуда, кӯмакҳои муҳим ва бевоситаи онҳо, аз ҷумла дар самтҳои мубориза бар зидди ЗО-ро мавриди истифодаи худ қарор медиҳад.

ЗАМИМАИ 1: НОМГҶИ ИХТИСОРОТ

ВКД	Вазорати корҳои дохилӣ
ГАТ	Гуруҳи амалиётӣ-тафтишотӣ
КЧҚТ	Кодекси Ҷиноии Ҷумҳурии Тоҷикистон
КҶМҚТ	Кодекси ҷинояти-мурофиавӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон
КММҲҚТ	Кодекси мурофиавӣ-маъмурии ҳуқуқвайронкунии ҚТ
КМҲҚТ	Кодекси маъмурии ҳуқуқвайронкунии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ҚТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
МКД	Мақомоти корҳои дохилӣ
МММ	Минтақаи маъмурии милитсия
НКММ	Нозири калони минтақавии милитсия
НММ	Нозирони Минтақавии Милитсия
НТҲТҚ	Нуқтаи таъғоҳии ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ
РКД	Раёсати Корҳои Дохилӣ
РҲТҚ	Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ
РТ	Раёсати таҳқиқот
САҲА	Созмони Амният ва Ҳамкории Аврупо
УД	Раёсати таҳқиқоти ВКД
ХНХ	Ҳадамоти навбатдорӣ ва хатсайрӣ
ХПҲНҚ	Ҳадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболигон ва ҷавонон
ШВКД	Шӯъбаи вазорати корҳои дохилӣ
ШҲТҚ	Шӯъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ
ШТ	Шӯъбаи бозпурсӣ
ШТ	Шӯъбаи тафтишотӣ
ШТ	Шӯъбаи таҳқиқот
ШТҚ	Шӯъбаи тафтишоти ҷиноятӣ

ЗАМИМАИ 2: САРЧАШМАҲОИ АСОСИИ АДАБИЁТ

1. Конститутсия (Сарқонун) Ҷумҳурии Тоҷикистон (от 06.11.2004)
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила” от 19.03.2013
3. Шарҳ ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила”, 2014.
4. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи милитсия” от 17.05.2004
5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулияти падару модарон барои таълим ва тарбияи фарзандон” от 02.08.2011
6. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии ҚТ (от 18.12.2010).
7. Кодекси ҳуқуқвайронкунии мурофиавӣ-маъмурии ҚТ от соли 2011
8. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ», 03.12.2009
9. Қарори Ҳукумати ҚТ «Дар бораи тасдиқ намудани Низомнома оид ба дружинаҳои ихтиёрӣ дар ҚТ», от 02.08. 2010
10. Фармони ВКД, ҚТ № 10 от 23.02.2013 “Низомнома оид ба кор ва фаъолияти нозирони минтақавии милитсия”.
11. Фармони муштараки сохторҳои қудратии ҚТ № 22 от 25.10.2010 «Оид ба тартиби ягонаи бақайдгирӣ, сабт, баррасии аризаҳо, хабарномаҳо ва дигар маълумот оид ба ҷиноятҳо ва дигар ҳодисаҳо».
12. Маълумотномаи хулосавии таҳлилии ВКД «Оид ба усулҳои ба роҳ мондани ҳамкорӣ бо аҳоли. Ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҷалб намудани иштироки онҳо барои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, РҲТЧ ВКД, с.2009.
13. Маълумотномаи хулосавии таҳлилӣ оид ба фаъолияти маъмурии мақомоти милитсия, азҷумла НММ ва ошкорсозии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, с. 2010
14. Дастурамали методӣ барои кормандони мақомоти милитсия оид ба пешгирии зӯрварӣ дар оила, с. 2011
15. Колонтаевский Ф. Ташкили кори нозирони минтақавии милитсия. Адабиёти ҳуқуқии академияи ВКД Федератсияи Русия, с. 2002.
16. Колонтаевский Ф. Шаклҳо ва усулҳои ҳамкорӣ бо аҳоли ва аҳли ҷомеа дар ҷойҳои зист-Москва, с. 2002
17. Давлатов М., Муминова С. Психологияи зӯрварӣ дар оила. - Душанбе, 2006

18. Давлатов М. Дастурамал оид ба кӯмакҳои равонӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила- Душанбе, с. 2011.
19. Эъломияи СММ оид ба решакан намудани зӯроварӣ нисбати занон. – Нашрияи СММ, 1994.
20. Қаюмов А.К. Зӯровариҳои хонаводагӣ дар ҷорҷӯбаи ҳуқуқҳои байналмилалии башар. - Душанбе, с. 2000.
21. Синельников А., Лариса П., Матвиенко И.- Зӯроварӣ нисбати занон: ҷанбаҳои асосии қор бо ҷабрдидагон. Москва, с. 2011.
22. Зӯроварӣ дар оила: дастурамали амалӣ барои ҳамшираҳои тиббӣ. Нашриёти Иттиҳодияи ҳамшираҳои тиббии Канада. - Москва, с.1996.
23. “Қатъ намудани хомӯшӣ” – маълумотнома оид ба қор бо ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила, с. 2010.

Ройгон дастрас карда шавад

ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

КИТОБИ ИТТИЛООТӢ